

सिकलसेल आजाराशी... झुंज

डॉ. सौ. अनुराधा श्रीखंडे

प्रकल्प संचालिका

रिजनल हिमोग्लोबिनोपॅथी डिटेक्शन अॅन्ड मॅनेजमेंट सेंटर

अध्यक्ष: सिकलसेल असोसिएशन (स्कॅन), नागपूर

Dedicated to Sickle Patients

सौजन्याने :

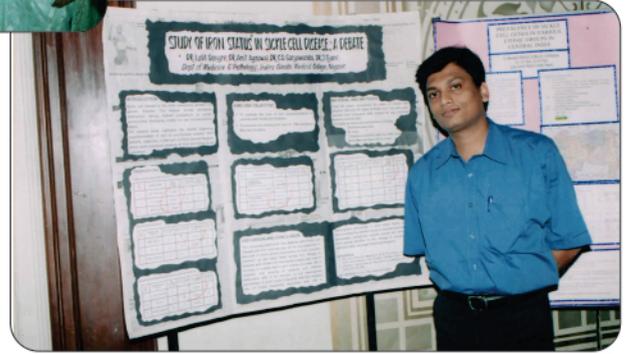
DMER

NATIONAL RURAL HEALTH MISSION

वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्य विभाग
महाराष्ट्र शासन

Research Presentation

Yearly Haematology Quiz

Prize Distribution

The Pioneer's in the Project

Clinical Evaluation Network

Laboratory Evaluation & Counselling Team

The Expert's Participation

The Mass Education Programmes

The Sickle Cell Week Activity Programmes

Rallies

International Update

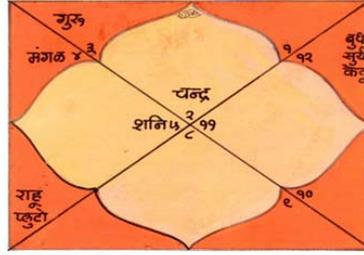

राज्यव्यापी सिकलसेल धोरणाची वाटचाल व अमंलबजावणी

A Pilot Project of Govt. of Maharashtra for Sickle cell disease Control Programme

रिजनल हिमोग्लोबिनोपॅथी डिटेक्शन एंड मॅनेजमेंट सेंटर

विकृतिशास्त्र विभाग, इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकिय महाविद्यालय, नागपूर

विवाह जुळविण्या नाही जरूरी
पाहणं राहू, केतू, संगळ
रक्त चाचणीतेच टळेल
सारे असंगळ.

प्रगतिची वाटचाल - वर्ष २००० ते पुढे

सिकलसेल रुग्णांना समर्पित

विकृतिशास्त्र विभाग, इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर
प्रगतीची वाटचाल - वर्ष २००० ते पुढे.....
(सिकलसेल रुग्णांना समर्पित)

- मार्गदर्शक
सिकलसेल रुग्ण
- संपादक
डॉ. अ.वि.श्रीखंडे
- सहयोग
महाराष्ट्र शासन वैद्यकीय शिक्षण विभाग, आदिवासी, सार्वजनिक
आरोग्य, शिक्षण, राज्य संक्रमण परिषद, सामाजिक महिला व
बालकल्याण, विकृतीशास्त्र विभागातील सहकारी
- आवरण-आकल्पन
डॉ. अमित अग्रवाल, मकरंद धोपावकर, साधना कपाळे
- छायाचित्रकार
मकरंद धोपावकर
- कंपोजिंग व डिजायनिंग
नितिन टिकेकर
- मुद्रण
नितिन टिकेकर
- प्रकाशक
डॉ. अ.वि.श्रीखंडे, इ.गा.शा.वै.म. विकृतीशास्त्र विभाग
(NRHM च्या सहकायनि)

नितिन गडकरी
NITIN GADKARI

मंत्री
सड़क परिवहन राजमार्ग
एवं पोत परिवहन
भारत सरकार
MINISTER OF ROAD TRANSPORT
HIGHWAYS & SHIPPING
GOVERNMENT OF INDIA

29 NOV 2017

सदेश

मध्य भारतात प्रामुख्याने गोर गरीब जनतेत आढळणारा सिकल सेल आजार हा अनुवांशिक आजार आहे. Regional Haemoglobinopathy Detection & Management centre इंदिरा गांधी शासकिय वैद्यकिय महाविद्यालय, नागपूर हे मध्य भारतातील महाराष्ट्र शासनाने सिकल सेल रूग्णाच्या निदान व उपचारासाठी उघडलेले केंद्र आहे. मागील २० वर्षांपासुन इंदिरा गांधी शासकिय वैद्यकिय महाविद्यालयातील विकृतीशास्त्र विभागाच्या प्राध्यापक डॉक्टर अनुराधा श्रीखंडे यांच्याकडे प्रकल्प संचालिकेचा कारभार होता.

त्यांनी व त्यांच्या सहकाऱ्यांनी केलेल्या शाससनाकडील पाठपुराव्यामुळे सिकल सेल पिडीत जनतेला त्यांनी मुख्य प्रवाहात आणले, निदान उपचार,समुपदेशन, जनजागृती गर्भजल परिक्षण व लग्नाआधीचे निदान व सल्ला या मुळे या आजाराच्या निर्मूलनासाठी भरघोस प्रयत्न केलेले आहेत. महाराष्ट्र शासनाने दखल घेऊन सिकल सेल आजाराच्या रूग्णासाठी त्याप्रमाणे धोरण बनविले आहे. भविष्यात या आजाराच्या समूळ उच्चाटनासाठी बोनमॅरो (bone marrow) ट्रान्सप्लांट युनिट व जिन रिप्लेसमेंट (Gene Replacement) थेरपी उपलब्धी करायची सरकारची मनिषा आहे.

भविष्यातील मार्गक्रमणासाठी माझ्या सदिच्छा !

आपला

नितिन गडकरी

डॉ.ए.व्ही.श्रीखंडे
अधिष्ठाता
इंदिरा गांधी वैद्यकिय महाविद्यालय,
नागपूर

संजय देशमुख,
सचिव (वै.शि.व औ. द्रव्ये)

संदेश

सिकलसेल हा लाल रक्त पेशींशी निगडीत मध्य भारतात आढळणारा अनुवांशिक आजार आहे. नागपूर, गडचिरोली, चंद्रपूर, भंडारा, गोंदिया, यवतमाळ या जिल्हयामध्ये प्रामुख्याने या आजाराचे रुग्ण आढळतात. आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल व शिक्षणाचा अभाव असलेल्या जन समुदायाला त्यांच्या आजाराविषयी निदान, उपचार, सल्ला व माहिती देण्यासाठी इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर येथील रिजनल हिमोग्लोबीनोपॅथी डिटेक्शन व मॅनेजमेंट सेंटर मागील २० वर्षांपासून डॉ. अनुराधा श्रीखंडे यांच्या मार्गदर्शनाखाली कार्यरत आहे. दुर्दैवाने या आजारावर कायमस्वरूपी औषध उपलब्ध नाही. परंतु बोनमॅरो ट्रांसप्लांट व जीन रिप्लेसमेंट ह्या बाबी कायमस्वरूपी आशेचे किरण ठरू शकतात.

वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग, नागपूर येथे “नॅशनल इन्स्टिट्यूट ऑफ सिकलसेल डिजीज आणि थॅलेसिमिया” स्थापन करण्यासाठी प्रयत्नशील आहे. शासनाकडून गोरगरीब जनतेला माफक दरात ही कायमस्वरूपी उपाययोजना उपलब्ध करून देण्यासाठी रिजनल सेंटरने ही मागणी मागील १५ वर्षात उचलून धरली आहे. भविष्यातील कायमस्वरूपी उपचाराचा लाभ तळागाळातील लोकांपर्यंत पोहोचवून राज्य सिकलसेल मुक्त करण्याच्या कार्याला माझ्या मनःपूर्वक शुभेच्छा!

(संजय देशमुख)

महाराष्ट्र शासन
संचालनालय, वैद्यकीय शिक्षण आणि संशोधन, मुंबई.

DIRECTORATE OF MEDICAL EDUCATION & RESEARCH

Govt. Dental College & Hospital Building, St. George's Hospital Compound, Mumbai - 400
001.

Tel.No. +91-22-22620363-65
MEDUCATNSEARCH"

Telegram:"

Fax:+91-22- 22620562/ 22652168
:http://www.dmer.org

Website

संवैशिवसं/संदेश/आरएचडीएमसी/२०१७

दिनांक २१.१२.२०१७

संदेश

सिकलसेल हा एक अनुवंशिक आजार आहे. विदर्भ व मध्यभारतात हा रोग प्रामुख्याने आढळतो. १० जुलै, २०१७ मध्ये वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन विभागातर्फे इंदिरा गांधी शासकिय वैद्यकीय महाविद्यालय येथे रिजनल हिमाग्लोबीनोपॅथी डिटेक्शन व मॅनेजमेन्ट सेन्टरची (RHDMC) स्थापना झाली. तेव्हापासून आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल जन समुदायाला त्यांच्या आजाराविषयी निदान, उपचार व सल्ला देण्याचे काम डॉ. अनुराधा श्रीखंडे, प्रकल्प संचालिका यांचे मार्गदर्शनाखाली सातत्याने होत आहे.

भविष्यात सुध्दा या कामाला गती मिळो व महाराष्ट्र हा सिकलसेल मुक्त व्हावा या करीता मनःपूर्वक शुभेच्छा.

(डॉ. प्रविण शिनगारे)
संचालक,
वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन,
मुंबई

माझे मनोगत

‘लोकसत्ता’ तर्फे मला नुकताच माझ्या सामाजिक कार्यासाठी ‘नवदुर्गा’ हा सन्मान बहाल करण्यात आला आणि माझ्या संपूर्ण ‘कारकिर्दिचा’ चित्रपटच डोळ्यां समोरून झर-झर पूढे सरकू लागला.

पी.जी. आय. चंदीगड विद्यापिठातून ‘ब्रॉन्झ मेडल’ घेऊन एम.डी.ची पदवी प्राप्त केल्यानंतर एक-एक टप्पा पार करत मी विकृतीशास्त्र विभागाची प्रमुख म्हणून इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालयात कार्यरत झाले. नंतर स्व. डॉ. डब्ल्यु. बी. तायडे, डीन इ.गां.शा. वै. म. नागपूर, मा. खानविलकर व श्री. एकनाथजी गायकवाड, स्वास्थ मंत्री, डॉ. ठोंबरे, सार्वजनिक आरोग्य विभाग व श्रीमती आभा शुक्ला, आदिवासी विभाग यांच्या सहकार्याने व पुढाकाराने रिजनल हिमोग्लोबीनो पॅथी डिटेक्शन अँड मॅनेजमेंट सेंटर ची स्थापना होऊन त्याची प्रकल्प संचालिका डॉ. अनुराधा श्रीखंडे म्हणून ओळखल्या जाऊ लागले.

दुरदृष्टी व सिकलसेल आजाराचा गाढा अभ्यास या दोन गोष्टींमुळे सिकलसेल आजारावर नियंत्रण मिळविण्यासाठी केलेल्या अथक प्रयत्नांची ही वाटचाल महाराष्ट्राच्या इतिहासात मोलाची व मार्गदर्शक ठरणार आहे. रंजलेल्या व गांजलेल्या आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल समाजाला त्यांच्या रोगाबद्दल तसेच उपचारां बद्दल अवगत करून शासनातर्फे अनुदान मिळवून त्यांचा जीवनस्तर उंचावण्यात मिळालेल्या समाधानाची ही आखणी आहे. २००० ते २००६ या कार्यकाळात पायलट प्रोजेक्ट म्हणून राबविण्यात येणाऱ्या प्रकल्पाला आदिवासी विभाग व उदार समाजाने डोनेशन देऊन गती आणली आणि त्यानंतर २००६ ला महाराष्ट्र शासनाने धोरणात्मक निर्णय घेऊन आर्थिक मदत व मोफत उपचार सुरू केला. सिकलसेल रुग्णांसाठी हा सोन्याचा दिवस ठरला!

विकृतिशास्त्र विभाग, इंदिरा गांधी शासकीय महाविद्यालय, नागपूर तर्फे वर्ष २००० पासून सिकलसेल रुग्णांचा शोध, तपासणी, उपचार, प्रशिक्षण व प्रतिबंधक उपाय योजना ही उद्दिष्टे समोर ठेवून जे प्रयत्न सुरू करण्यात आले, त्यास रिजनल हिमोग्लोबिनोपॅथी डिटेक्शन व मॅनेजमेंट सेंटरच्या रूपाने सिकलसेल रुग्णांना राष्ट्राच्या मुख्य प्रवाहात

आणण्यासाठी एक मंच मिळाला. सिकलसेल निर्मुलनाचे कार्य फार मोठे व प्रदीर्घ काळ चालणारे असले तरी महाराष्ट्र शासनाचे वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग, वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन विभाग, सार्वजनिक आरोग्य विभाग, महाराष्ट्र राज्य रक्त संक्रमण परिषद, राष्ट्रीय ग्रामीण स्वास्थ्य मिशन यांच्या मार्गदर्शनाने आणि सहकार्याने प्रगतीची वाटचाल सुरू झाली आणि दिवसेंदिवस प्रगतिकडे पाऊल उचलल्या गेले. इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालयाचे अधिष्ठाता, रुग्णालयाचे वैद्यकीय अधीक्षक, जिल्हा शल्य चिकित्सक, प्रशासकीय अधिकारी आणि विकृतिशास्त्र विभागाचे माझे सर्व सहकारी यांच्या सहयोगाने सिकलसेल रुग्णांना सर्व सोयी-सुविधा उपलब्ध होत आहेत. शासनानी सिकलसेल रुग्णांचा मोफत उपचार, संजय गांधी निराधार योजनेचा लाभ, मोफत बस सेवा उपलब्ध करून देण्यासाठी बरेचसे निर्णय घेतलेले आहेत आणि भरपूर आर्थिक तरतूद बजेटमध्ये करण्यात आली आहे. या कार्यात इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय विद्यालयाचेच बालरोग चिकित्साशास्त्र विभाग, औषध वैद्यकशास्त्र विभाग, औषध निर्माण शास्त्र विभाग, अस्थिव्यंगोपचारशास्त्र विभाग, स्त्रीरोग विभाग यांचे सहकार्य सक्रियतेने मिळाले आहे.

तसेच या पूर्ण वाटचालीत डॉ. पांडे, डॉ. आरती दाणी, डॉ. जयश्री तिजारे, डॉ. किर्ती जयस्वाल, डॉ. अमित अग्रवाल यांनी खांदयाला खांदा लावून दिलेली साथ आणि सौ. सुनंदा साठे. श्री चिवादे, सौ. साधना कपाळे, श्रीमती हेलन जोसेफ, सौ. प्रिती मंडपे, सौ. विजयश्री खराबे, श्री राजू सुरसे या प्रयोग शाळेतील तंत्रज्ञानी दिलेल्या सहकार्या बद्दल साऱ्यांचे आभार. खरोखरच त्यांच्या सहकार्याला मोल नाही.

मागच्या १८ वर्षांच्या अथक परिश्रमानंतर सिकलसेल रोगाला राष्ट्रीय पातळीवर मान्यता मिळावी व निर्मुलन कार्यास गती मिळावी हीच एक माफक इच्छा!

धन्यवाद!

डॉ. सौ. अनुराधा श्रीखंडे

सिकलसेलचे उपचार व अद्ययावत केंद्र विदर्भाच्या वैभवात भर पाडणार

▲ प्रतिनिधी ▲

नागपूर :- 'सिकलसेल' या आजाराचा प्रदुर्भाव रोखण्यासाठी राज्य सरकार नागपूरचे इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालयात येत्या ४ ते ५ एक संशोधन संस्था (रिसर्च इन्स्टिट्यूट), एक मेडिकल हॉल, ५० खाटांचे कक्षा, विदर्भात प्रत्येक जिल्हा रुग्णालयात एक असे ७ उपकेंद्रे सुरू करण्याचा निर्णय आरोग्य मंत्री दिग्विजय खानविल्कर यांनी विधान सभेत घोषित केला. महाराष्ट्र सरकारच्या या निर्णयामुळे सिकलसेलच्या रुग्णांना दिलासा मिळेल आहे व अनेक वर्षांपासून खिंतपत पडलेल्या एका प्रश्नाला न्याय मिळाल आहे. या रुग्णांसाठी उपचार व अद्यावत संशोधन केंद्रांमुळे विदर्भाच्या वैभवात भर पाडणार असल्याची भावना डॉ. मिल्हिंद माने यांनी व्यक्त करून यासाठी त्यांनी महाराष्ट्र शासनाचे आभार मानले.

अशा या भयंकर आजाराकडे आतापर्यंत शासन व प्रशासनाचे पूर्णतः दुर्लक्ष होते. परंतु या क्षेत्रात डॉ. मिल्हिंद माने, सप्त रामटेके आदींनी पुढाकार घेऊन समाजात जनजागृती निर्माण केली. दरम्यान या गंभीर प्रश्नाकडे शासनाचे लक्ष वेधण्यासाठी सिकलसेल प्रतिबंधक कृती समितीने २३ नोव्हेंबर २००० रोजी विधान सभेवर प्रथमच ऐतिहासिक मोर्चा काढला होता. या मोर्चात सिकलसेलच्या रुग्णांच्या पात्कांचा व सामाजिक कार्यकर्त्यांचा समावेश होता. या मोर्चाचे निवेदन आरोग्य राज्यमंत्री

नामदार एकनाथ गायकवाड यांनी स्वतः सभेचे जाऊन स्विकारले.

आ. मुनगंटीवार यांचा पुढाकार या मोर्चाचे दाखल घेऊन चंद्रपूरचे आमदार मुनगंटीवार यांनी नियम १४ अन्वये ११ डिसेंबर रोजी विधान सभेत अर्धा तासाची चर्चा उपस्थित केली. या चर्चेला उत्तर देताना महाराष्ट्राचे आरोग्य मंत्री दिग्विजय खानविल्कर यांनी नागपुरात सिकलसेल रुग्णांसाठी उपचार व अद्यावत संशोधन केंद्र स्थापन करण्याची घोषणा केली.

केंद्रासाठी ३ कोटीची तरतूद

हे अद्यावत केंद्र ३ कोटी रुपये खर्च करून लवकरच उभारले जाणार आहे. यात ५० खाटांचे स्वतंत्र कक्षा, रुड सेल काऊटर कोअॅग्युलोमिटर, सायटो सेन्ट्रीफ्युज, बायनाकुलर मायक्रोस्कोप, मल्टीहेड मायक्रोस्कोप, पी.सी.आर. युनिट, हाय प्रेशर लिक्विड क्रोमॅटोग्राफिक युनिट, मोबाईल वॉन पॅशंट कोच, अल्ट्रा साऊंड विय क्लायमर प्रोब, स्टीलच्या टॉलेन व शीतपेटी ही सर्व उपकरणे राहतील. अशा प्रकारचे केंद्र भारतातले पहिले केंद्र असेल. यासाठी शासनाने जिल्हा नियोजन विकास मंडळाने २००१-२००२ या वर्षात ४५ अखाती तालुकीने तरतूद केली आहे. या रकमेतून स्यानिंक इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालयाचे येथे अद्यावत प्रयोगशाळा उभारणीचे कार्य केले जाईल. अशी माहिती वैद्यकीय महाविद्यालयाचे अधिष्ठाता डॉ. वासुदेव तापडे व सिकलसेल रिसर्च इन्स्टिट्यूट ऑफ इंडियाचे डॉ. मिल्हिंद माने यांनी दिली.

जैविक प्रयोगशाळा

जैविक प्रयोगशाळा महाराष्ट्रात पुणे व मुंबई येथेच आहे. तेथे या रुग्णांचे प्रमाण फक्त १५ टक्के आहे. विदर्भात याचे प्रमाण ४० टक्के आहे. त्या दृष्टीने हा प्रयोगशाळा अत्यंत महत्त्वाची ठरणार आहे. ज्यामुळे रुग्णांचे गर्भावस्थेतच निदान होऊ शकेल व ते मूल रुग्ण असल्याचे लक्षात येताच बोजना बद्दल गर्भपात करून घेतल्यास या आजारावर नियंत्रण मिळविता येईल. आता ही प्रयोगशाळा नागपुरात येत आहे. त्यामुळे या विदर्भातील अनेक कुटुंबे उध्वस्त होण्यापासून वाचतील.

उच्च वैद्यकीय शिक्षणाची सोय नागपुरात उभारल्या जाणाऱ्या या केंद्रात

सिकलसेल यॅल्सेमिया शिवाय रुड कॅन्सर आणि क्लिनिकल हिपेटोलेजी या महत्त्वपूर्ण क्षेत्रात उपचार व संशोधनाची सोय उपलब्ध होणार आहे. त्यामुळे या वैद्यकीय क्षेत्रातील एम.डी. (ट्रान्सप्युजन मेडिसिन) व डी.एम. (हिपेटोलेजी) अशा उच्च शिक्षणाची सोय होईल. या उच्च शिक्षणाची सोय सधा मुंबईतील टाटा मेमोरियल हॉस्पिटल व वेल्सच्या रिसर्च इन्स्टिट्यूट ऑफ इंडिया या दोन केंद्रात आहे. त्यानंतरचा सन्मान हा नागपुरला उभारल्या जाणाऱ्या अद्यावत केंद्रांमुळे मिळणार आहे.

व्यापक जनजागृती

सिकलसेल केंद्र उभारणीला पोषक वातावरण म्हणून सिकलसेलग्रस्त क्षेत्रात व्यापक स्तरावर जनजागृती, सर्वेक्षण आणि अधश्रद्धा निमुळून कार्यक्रम राबविल जाणार आहे. हा कार्यक्रम लवकरच जिल्हा जन्यचिकित्सक व जिल्हा वैद्यकीय अधिकारी यांच्या संयुक्त प्रयत्नातून राबविल जाईल. या कामी सामाजिक सेवाभावी संस्थेची मदत घेतली जाणार आहे. तसेच याविषयावरील तज्ञ मंडळीचे नियमित चर्चा सत्र आयोजित केले जाणार आहे. असे डॉ. तापडे यांनी सांगितले.

अपंगाचे प्रमाणपत्र

सिकलसेल रुग्णांना अपंगात्वाचे वैद्यकीय प्रमाणपत्र देण्याचा निर्देशही आम्हाला राज्यशासनाकडून प्राप्त झाल्याचे डॉ. तापडे यांनी स्पष्ट केले. या संधीचा सिकलसेल ग्रस्त रुग्णांनी वैद्यकीय उपचारासाठी लाभ घ्यावा, असे आवाहन डॉ. मिल्हिंद माने यांनी केले. लवकरच या रुग्णांना रेल्वे व एस.टी. बस प्रवासात त्यांना व त्यांच्या सोबत असणाऱ्या एका व्यक्तीस भाडे प्रवासात सुट मिळण्यासाठी प्रयत्न केले जात आहेत.

नागपूर सिकलसेल उपचार व अद्यावत संशोधन केंद्र उभारण्याचा घोषणा केल्याबद्दल राज्याचे आरोग्य मंत्री दिग्विजय खानविल्कर, आरोग्य राज्यमंत्री एकनाथराव गायकवाड, आमदार सुधीर मुनगंटीवार, आरोग्य खात्याचे सचिव टी.सी. बंझामिन, संचालक सी. एम.ए. फडके व अधिष्ठाता डॉ. वासुदेव तापडे यांचे सर्वश्री डॉ. मिल्हिंद माने, सप्त रामटेके, बी.एम. डहाट, पी.एम. पाटील, संजय गजभिये, सुरेश मेत्राम, मिल्हिंद फुलझेले आदींनी आभार व्यक्त केले.

नव साप्ताहिक

नागपूर, शनिवार, दिनांक २८ जुलै २००१

विदर्भात ४० टक्के लोक सिकलसेलचे रुग्ण

मुंबई- विदर्भातील दलित व आदिवासींमध्ये अनुवांशिक असणाऱ्या सिकलसेल या आजाराचे गंभीर स्वरूप घेतले आहे. विदर्भात ४० टक्के लोक या रोगाने ग्रस्त असल्याची माहिती आज विधान परिषदेत देण्यात आली. याबाबत उपस्थित करण्यात आलेल्या लक्षवेधोवर उत्तर देताना आरोग्यमंत्री दिग्विजय खानविलकर म्हणाले की, राज्य सरकारने स्वयंसेवी संस्थांच्या मदतीने विधान परिषदेत विरोधी पक्षनेते नितोण सिकलसेलचा रोगी शोधणे, त्यावरील उपचार आदीबाबत सर्व यंत्रणा क्रमाला लावली आहे. यासाठी विभागातील दहा हजार लोकांना लाल-पिवळी ओळखपत्रे देण्यात आले आहेत. सिकलसेल रोगाचे निदान करण्यासाठी ग्रामोप भागातील रुग्णालयांना आवश्यक मूलभूत सुविधा व प्रयोगशाळेतील चाचणीसाठी आवश्यक यंत्रसामुग्री पुरविल्यात आली असून सरकारी शिबिरांमध्ये विदर्भाच्या ११ जिल्ह्यांतील ३५ लाख लोकांची तपासणी करण्यात आल्याचेही आरोग्यमंत्र्यांनी वृष्ट सभागृहात सांगितले. हा आजार अनुवांशिक पद्धतीने प्रसार होणारा असल्याने सिकलसेलचा प्रसार रोखण्यासाठी लष्करी सल्ला देण्यात येत असल्याचेही ते म्हणले. ही बाब गंभीर असून विदर्भातील मोठी लोकसंख्या या आजाराचे ग्रस्त आहे. निदान उपायाने बरेच लोक या आजाराचे ग्रस्त असण्याची शक्यता, विधान परिषदेतील विरोधी पक्षनेते नितोण गडकरी यांनी व्यक्त केली.

Minister promises funds to improve health of IGMC

■ Staff Reporter

THE inaugural function of burns ward, Intensive Critical Care Unit (ICCU) and dining hall for the students at IGMC was held at the hospital on Monday.

Health Minister Digvijay Khanvilkar addressing on the occasion assured that the IGMC would be one of the best government-run medical colleges and hospital in the region and added that the vertical expansion of the hospital will commence shortly. He also promised to sanction maximum possible funds for the said project.

Khanvilkar said the sickle cell disorders common in the tribal areas need to be tackled properly. He stressed the importance of prenatal check up before marriages in order to find the sufferers and carriers of such disor-

ders. He also appreciated the work done at the ICU unit of the hospital.

He urged the people to take advantage of the medical camps which are being organised on regular basis by the government hospitals.

He further said that the government will seriously think of regularising the daily wages employees at the hospital.

Minister of State for Health Eknath Gaikwad while addressing on the occasion said that the specialists of different faculties will be available at the inaugurated

Dijvijay Khanvilkar

out-patient department (OPD) of Sickle Cell Unit.

He added that the unit will prove to be a great boon for the patients suffering from sickle cell disorders as now they will be able to get the services of experts and proper treatment at the hospital.

He further added that these disorders are very common in the states like Maharashtra, Orissa and Andhra Pradesh and said that he will forward the demand of granting more funds for different sickle cell projects in

these regions before the Central Government authorities.

Minister of State for Higher and Technical Education Anees Ahmed raised the demand that spiral CT Scan should be installed in the IGMC. Currently, this service is available at GMC only. He welcomed the decision of vertical expansion of the hospital and said that the hospital needed upgradation in order to cater to the needs of the patients.

Earlier, Dr A V Shrikhande, Head of the Department of Pathology, in her introductory remarks briefed about the statistics of sickle cell disorders in the region.

Later, a vote of thanks was proposed by Dr W B Tayade, Dean of IGMC. Mridula Phadke, Director of Medical Education and Research (DMER), Mr Gill, Health Secretary and others were present.

प्रस्तावना...

सिकलसेल अॅनिमिया हा एक तांबड्या रक्तपेशींशी निगडीत असलेला, अनुवंशिक आजार आहे. आई किंवा वडील ह्या रोगाने पिडीत किंवा रोगाचे वाहक असतील तर हा रोग एका पिढीतून दुसऱ्या पिढीत जातो. या आजारात सामान्यतः गोलाकार असणाऱ्या लाल/तांबड्या रक्तपेशी, सिकल म्हणजे कोयत्याचा आकार घेतात म्हणून "सिकलसेल" हे नांव!

हिमोग्लोबिन मॉलीक्युलमधील बिटा चेनच्या सहाव्या स्थानी असलेल्या "हायड्रोफिलीक ग्ल्युटामीन" ऐवजी आलेल्या "हायड्रोफोबिक व्हॅलीन"मुळे, प्राणवायुचे प्रमाण कमी झाल्यास, तांबड्या पेशी कोयत्याचा विचित्र आकार धारण करतात. कोयत्याच्या आकारामुळे रक्तपेशींची टोके एकमेकात अडकून केशवाहिन्यात (सूक्ष्म रक्त वाहिन्यात) चिकटून बसतात ज्यामुळे रक्ताभिसरणाच्या प्रक्रियेत खंड पडतो व प्रभावी भागातल्या पेशी मरतात. यालाच वैद्यकीय भाषेत "व्हासोऑक्ल्युझिव्ह क्रायसिस" अथवा "पेनफूल क्रायसिस" असे म्हणतात. यामुळे विविध त्रासांची जणू मालिकाच सुरू होते. रुग्णाच्या सांध्यात किंवा अवयवात तीव्र वेदना होऊन त्या ३ ते ४ दिवसपर्यंत राहू शकतात. हेच या आजाराचे प्रमुख लक्षण आहे. या वेदना शरीराच्या कोणत्याही भागात होऊ शकतात. कधी-कधी त्या इतक्या तीव्र स्वरूपाच्या असतात की रुग्णाला ताबडतोब रुग्णालयात भरती करून डॉक्टरी मदत घ्यावी लागते, कारण कधी-कधी शरीराचा एखादा भाग गंभीररित्या निकामी होऊ शकतो.

सिकलसेलचा रुग्ण प्रामुख्याने दोन प्रकारात आढळतो. एक म्हणजे "पिडीत रोगी" (ss होमोजायगस) व दुसरा म्हणजे "सिकलसेल वाहक" (AS हेटेरोजायगस) याला औषधोपचाराची गरज नसते, परंतु समाजातील रुग्णांची संख्या वाढविण्यास हा पिडीता सारखाच कारणीभूत ठरतो. कधी-कधी दोन प्रकारचे हिमोग्लोबिन दोष एकत्र आल्याने (डबल हेटेरोजायगस) सिकल बरोबर थॅलेसेमिया अशा प्रकारचा रुग्ण आढळतो.

१. या सिकल पेशींचे आयुष्यमान अतिशय कमी असल्यामुळे रुग्णाला वारंवार "रक्तक्षय" (अॅनिमिया) होण्याची शक्यता नाकारता येत नाही. रक्तातील हिमोग्लोबिन वरचेवर कमी झाल्याने व पानथरी निकामी झाल्याने रोगप्रतिकारक शक्ती खालावते. रुग्णाला विषाणू वा जिवाणूंचा संसर्ग सहज होऊ शकतो. ज्यामुळे ताप येणे, न्युमोनिया होणे इत्यादी रोग उदभवू शकतात. (लिव्हर) यकृतावर सूज येणे, काविळ होणे, पोटात दुखणे, पक्षाघाताचा झटका येणे तसेच पायावर बरा न होणारा फोड येणे ही इतर लक्षणेही प्रामुख्याने उदभवू शकतात.
२. अशाप्रकारच्या वारंवार होणाऱ्या क्रायसिसचे परिणाम चेहऱ्यावर तसेच शरीरयष्टीवर दिसू लागतात. जसे वाढ खुंटणे, गाला खालची हाडे वाढल्या मुळे चेहऱ्यात विशिष्ट प्रकारचा बदल दिसणे, डोळे नेहमी पिवळे दिसणे इत्यादी. एकूणच रुग्णाचे आयुष्यमानही कमीच होते. परंतु रोगाचे निदान लहानपणीच झाले असल्यास व त्याची योग्य ती काळजी घेतल्यास वरील दुष्परिणामांपासून तो वाचू शकतो.
३. शरीरातील रक्ताचा मोठा हिस्सा पानथरी (स्प्लीन)मध्ये खेचला जाऊन अचानक पानथरी वाढते व रुग्ण दगावू शकतो. यालाच स्प्लिनीक सिक्वेस्ट्रेशन क्रायसिस असे म्हणतात.

मेयोमध्ये सिकलसेल निदान व संशोधन केंद्रास शासनाची मान्यता

लोकमत वृत्तसेवा

सोमवार

नागपूर: विदर्भातील आदिवासी आणि मागासवर्गीय समाजात मोठ्या प्रमाणात आढळून येणाऱ्या सिकलसेल या आनुवांशिक रोगाबाबत संशोधन करून त्यावर नियंत्रण करण्यासाठी स्थानिक इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालयात प्रादेशिक सिकलसेल आणि जनुक संशोधन केंद्रास महाराष्ट्र शासनाने मान्यता प्रदान केली आहे.

शासनाच्या वैद्यकीय शिक्षण व औषधीद्रव्ये विभागातर्फे याबाबत नुकतीच अधिसूचना जारी करण्यात आली असून हे केंद्र कार्यान्वित करण्याच्या दृष्टीने आराखडा तयार करण्यासाठी वैद्यकीय शिक्षण राज्यमंत्री एकनाथराव गायकवाड यांच्या अध्यक्षतेखाली समिती स्थापन करण्यात आली आहे. मेयोचे अधिष्ठाता डॉ.वासुदेव तायडे, बालरोगतज्ञ डॉ.मिलिंद माने, डॉ.सूर्यकांत भगत यांचा या समितीत समावेश करण्यात आला आहे. इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालयाच्या विकृतीशास्त्र विभागाच्या प्राध्यापक डॉ.अनुराधा श्रीखंडे या प्रकल्पाच्या संचालक अधिकारी आहेत.

गावांमध्ये जाऊन रोगनिदान व जनजागरण करणार

डॉ.श्रीखंडे यांनी आज येथे पत्रकारांना या संदर्भात अधिक माहिती देताना सांगितले की सव्वा चार कोटीचा हा प्रकल्प असून तीन टप्प्यात विभागण्यात आला आहे. पहिल्या टप्प्यात ४५ लाखाचे साहित्य खरेदी करावयाचे असून यासाठी प्रशासकीय मान्यता मिळाली आहे.

विदर्भात ६० लाख लोकसंख्या सिकलसेलने ग्रस्त असून यापैकी ७.१२ लाख वाहक आहेत. अमरावती, यवतमाळ, वधा, नागपूर, भंडारा, गोंदिया, चंद्रपूर आणि गडचिरोली या आठ जिल्ह्यात सिकलसेलचे प्रमाण जास्त असून अनुसूचित जाती आणि जनजातींमध्ये तो जास्त आढळून येतो. सिकलसेल ॲनिमिया हा आनुवांशिक रोग असून यामध्ये रक्ताच्या पेशी विळ्याच्या आकाराच्या होतात. या पेशी जिवंत राहू शकत नाहीत. ॲनिमिया, कावीळ, सांघेदुखी ही या रोगाची मुख्य

लक्षणे आहेत. हा रोग जनुकाशी संबंधित असल्यामुळे जनुक बदलण्याशिवाय यावर दुसरा उपचार नाही. ही उपचारपद्धती अत्यंत महागडी असल्यामुळे गरीब जनतेला ते परवडणारी नाही. अशा स्थितीत नियंत्रण हाच यावर उत्तम उपाय आहे.

सिकलसेल केंद्रामध्ये रोगनिदान करून त्यावर उपचार तसेच मार्गदर्शनाचे कार्य करण्यात येणार आहे. सुरुवातीला जिल्हा आणि नंतर गावस्तरावर हा कार्यक्रम राबविण्यात येणार आहे. जिल्ह्यातील शासकीय रुग्णालयांमधील वैद्यकीय अधिकारी व प्रयोगशाळांमधील तंत्रज्ञांना सर्वप्रथम याबाबत प्रशिक्षण देण्यात येईल. येत्या २३, २४ आणि २५ सप्टेंबरला कार्यशाळा आयोजित करण्यात आली असून पहिल्या टप्प्यात गडचिरोली आणि चंद्रपूर येथील वैद्यकीय अधिकाऱ्यांना प्रशिक्षित करण्यात येईल. वैद्यकीय उपचारांसोबतच आरोग्य शिक्षण, विवाह समोपदेशन आदींद्वारे लोकांमध्ये या रोगाबद्दल जनजागरण करण्यात येणार आहे. आदिवासी भागात या रोगाबद्दल लोकांमध्ये प्रचंड अंधश्रद्धा आहे. समोपदेशकांमार्फत त्यांना या रोगाची संपूर्ण माहिती देण्यात येईल.

निदान :-

सिकलसेलचे निदान करण्यासाठी प्रथमतः सोल्युबिलिटी टेस्ट वा सिकलिंग टेस्ट यासारख्या स्क्रिनिंग टेस्ट कराव्या लागतात. या टेस्ट पॉझिटीव्ह आल्यास "हिमोग्लोबिन इलेक्ट्रोफोरेसिस" अथवा सेल्युलोज अॅसेटेट पेपर" टेस्ट करून रुग्ण वाहक AS अथवा पिडीत SS असल्याचे पक्के निदान करता येते. नंतर "हायपरफॉरमन्स लिक्वीड क्रोमॅटोग्राफी" (HPLC) या टेस्टद्वारे अॅबनॉर्मल हिमोग्लोबिनचे प्रमाण किती आहे हे अचूक सांगता येते.

व्यवस्थापन :-

जनेटीक इंजिनियरिंगच्या तंत्रानुसार जर हिमोग्लोबिन मॉलीक्युलमधील डी.एन.ए. चा अमायनो अॅसिडचा सिकवेन्स बदलता आल्यास (जीन रिप्लेसमेंट थेरपी) हे शक्य होऊ शकेल, परंतु हे अद्ययावत तंत्र अजून आपल्याला उपलब्ध झालेले नाही. तसेच या उपचारासाठी लागणारा खर्च गरीब रुग्णांना परवडण्या सारखा नाही.

नविन पिढीला रोगमुक्त करण्यासाठी मॅरेज कॉन्सिलरचा सल्ला घेऊन आणि गर्भधारणेनंतर ९ ते १२ आठवड्यात बाळचे प्रसूतिपूर्व रोग निदान करण्याची तत्परता दाखवून आणि गर्भ "SS" म्हणजे होमोजायगस असल्यास "वैद्यकीय गर्भपात" करून घेण्याची तयारी दाखवली तर हे शक्य आहे अर्थात, यासाठी समाजातील प्रत्येकाने, येणाऱ्या अडचणींवर मात करून नॉर्मल मूल जन्माला घालण्याचे धैर्य दाखवणे गरजेचे आहे.

जर सिकलसेलच्या रुग्णांनी "आदर्श जीवन शैलीचा" अंगीकार करून आपले छंद जोपासत, विपश्यना करत, नकारात्मक विचारांचा त्याग केल्यास त्यांचे जीवन सुसह्य व सुखकर होऊन आयुष्य, मर्यादा पण वाढू शकते.

रोगाच्या प्रादुर्भावाचे प्रमाण :-

सिकलसेल या रोगाचा जास्त प्रादुर्भाव जगातील आफ्रिका, अमेरिका, जमैका, क्युबा, पोर्तुगाल, सायप्रस, इस्त्राईल, लेबनान, श्रीलंका तसेच भारताच्या काही भागात प्रामुख्याने जाणवतो.

मध्य भारतात या आजाराचे प्रमाण सर्वात जास्त असून आसाम, राजस्थान, गुजराथ, उत्तरप्रदेश, कर्नाटक, तामिळनाडू, आंध्रप्रदेश तसेच केरळ या राज्यात आढळतो.

महाराष्ट्रातील रायगड, पुणे, नंदुरबार, औरंगाबाद, नांदेड, गडचिरोली, भंडारा, गोंदिया व नागपूर या जिल्ह्यांना तर "सिकलसेलचे माहेर घर" म्हणावे एवढ्या प्रमाणात आजाराचा प्रादुर्भाव झालेला आढळतो.

भारतातील सर्वच जातीत व धर्मात या आजाराचा प्रादुर्भाव असला तरीही आदिवासी, बौद्ध, कुणबी, तेली, मांग, ख्रिश्चन आणि मुसलमान या जातीत हे प्रमाण जरा जास्तच प्रमाणात आढळते. (शेड्युलकास्ट) बौद्ध समाजात हे प्रमाण २५% ते २८% तर शेड्युलट्राईबमध्ये १२% ते २०% आणि इतर मागासवर्गीय जमातीत ४% ते १०% इतके आढळते.

"सिकलसेल" या रोगावर (राज्यभर) नियंत्रण मिळवण्याच्या दृष्टीने प्रथम इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय येथे एक "पायलट प्रोजेक्ट" राबविण्यात आला. ज्याच्या निष्कर्षाच्या आधारे

Sickle cell centre at IGMC to function from September 23

HT Correspondent

THE HAEMOGLOBINOPATHY detection and Regional Management Centre (Sickle Cell Centre) at the Indira Gandhi Medical College (IGMC) and Mayo Hospital will start functioning from September 23, 2001.

The State Government had announced the setting up of such a centre at the IGMC during the winter session of the State Assembly in the city in December 2000.

The State Government has recently approved the centre and as per the new GR, IGMC-2001/368, dated July 10, 2001, constituted a committee headed by the Minister of State for Medical Education for planned formation of the centre.

Although sickle cell is widely prevalent in the region, still

to date no civil hospital, cottage hospital or public health centres has any diagnostic facilities for the same.

Hence, as the centre starts functioning from September 23, a three-day technical personnel training workshop will be organised to train personnel in various diagnostic techniques for rural areas, especially for Gadchiroli and Chandrapur districts.

The government also plans to post a village counsellor each at all villages in the districts affected by the menace. The disease is curable only with latest techniques like the bone marrow transplant and gene therapy which are beyond the reach of the common people affected by the disease.

Hence, prevention is the only choice and the counselling can play an important role here by

No.	District	Total	SC Population (in lakh)	ST Population (in lakh)
1	Amravati	22.0	2.84	3.16
2	Yavatmal	20.77	2.26	4.46
3	Wardha	10.67	1.50	1.66
4	Nagpur	32.87	6.19	4.58
5	Bhandara/Gondia	21.0	3.55	3.10
6	Chandrapur	17.72	3.0	3.49
7	Gadchiroli	7.87	0.96	3.05
	Total	132.90	20.33	23.50

HARISHWAR/PTV/HINDUSTAN TIMES

advising them to opt for adoption, prenatal diagnosis.

The main members of the committee will include secretary, public health department, secretary, medical education and drugs department, secretary, social welfare depart-

ment, director, directorate of health, commissioner, tribal development department, Dr M B Agrawal, sickle cell and thalassaemia expert, Mumbai. Besides, the centre will have local players like the dean of IGMC, Dr A V Shrikhanade,

head, pathology department, IGMC, Dr Millind Mane, paediatrician, Dr Surykant Bhagat.

Dr W B Tayade, dean IGMC while talking to mediapersons said that stress was being given for establishing community control programmes at civil hospitals in these districts.

The centre will have diagnostic facilities, treatment and follow up and research cell, population genetic screening programme to identify carriers and sufferers, health education, marriage counseling, genetic counseling, prenatal diagnosis facilities.

Sickle cell (blood disorder), is quite common in Amravati, Yavatmal, Wardha, Nagpur, Bhandara, Gondia, Chandrapur and Gadchiroli districts in Vidarbha. The disorder is confined to Schedules

Castes, Scheduled Tribes, nomadic groups and other backward communities (The and Kumbhi) in these districts.

The disease as per government statistics is prevalent in about 12 per cent of population in this region. The disease has been recorded to be present to the extent of 20 per cent in scheduled castes, 10 per cent in scheduled tribes and 6 per cent in cases of persons belonging to OBC.

No exact figures regarding population of nomadic tribes and other backward class are available but the estimates put the figure at about 18 lakh. Going by these details, about 50 per cent of the Vidarbha population comes under these categories which are likely to be suffering from the disease.

About 60 lakh in Vidarbha suffer from sickle cell disorder out of which 7.12 lakh are heterozygous (carriers) and 36,000 are homozygous or sufferers.

राज्यस्तरीय नियंत्रण कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले.(त्याचे अहवाल शेवटी जोडण्यात आले आहेत.) हा नियंत्रण कार्यक्रम वैद्यकीय शिक्षण व सामाजिक आरोग्य विभागाने संयुक्तिकरीत्या राबवावा असे प्रतिपादन करण्यात आले.

महाराष्ट्र राज्य सिकल सेल निर्मुलन कार्यक्रमाची रूपरेषा

ध्येय :-

संपूर्ण महाराष्ट्रात "सिकलसेल" या रोगावर नियंत्रण मिळविणे आणि हळूहळू सिकलसेलच्या जीनचे पूर्णतः उच्चाटन करण्याच्या दृष्टीने मार्गक्रमण करणे.

उद्दिष्टे :-

- १) रूग्णावर येणाऱ्या परिस्थितीनुसार, चांगल्यात चांगली सोय व सुविधा उपलब्ध करून देणे.
- २) नियमित वैद्यकीय तपासणीची सोय करणे.
- ३) सामाजिक आणि व्यावसायिक पुनर्वसन करणे.
- ४) सिकलसेलचे प्रसूतिपूर्व गर्भनिदान करून गर्भ होमोझायगस म्हणजे "एसएस" पॅटर्नचा असल्यास वैद्यकीय गर्भपात करणे.
- ५) युद्धपातळीवर विवाह इच्छुकांचे समुपदेशन करणे.

धोरण :-

- १) प्राथमिक स्वास्थ्य केंद्रात "सिकलसेल क्लिनिक" स्थापन करणे.
- २) शिक्षित आणि निष्णात वैद्यकीय तसेच पॅरावैद्यकीय कर्मचारी रुग्णसेवेकरिता उपलब्ध करून देणे.
- ३) रुग्णांनी यथायोग्य काळजी व तपासणी करावी, याकरिता त्यांचे प्रबोधन करणे.
- ४) ग्रामीण रुग्णालयात (आरएच) रुग्णाचे नांव नोंदवण्यासाठी "सिकलसेल रजिस्ट्री"ची स्थापना करणे.
- ५) सेकंडरी केअर सेंटर आणि रेफरल सेन्टरची सोय जिल्हा रुग्णालयात उपलब्ध करून देणे.
- ६) शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालयात टरशरी केयर आणि रेफरल सेन्टरची व्यवस्था करून प्रशिक्षण देण्याची तसेच रिसर्च करण्याची सोय उपलब्ध करून द्यावी.
- ७) समाजाचा स्वयंसेवी संस्था, धार्मिक संस्था यांचा सहभाग आणि सहकार्य :
 - (आय.ई.सी. मटेरियल) प्रशिक्षण साहित्य उपलब्ध करणे.
 - अनुदान उपलब्ध करून देणे.
 - विविधांगी उपाय योजना जसे -
 - वैद्यकीय सेवा उपलब्ध करणे
 - आदिवासी कल्याणा साठी कार्यक्रम
 - शिशू आणि महिला कल्याण कार्यक्रम
 - समाजाला शिक्षित करणे व रोगाविषयी जनजागृती

Govt clears millennium market project at IGMC

■ Staff Reporter

THE millennium market project at Indira Gandhi Medical College (IGMC) has been okayed by the state government, informed Minister of State for Higher and Technical Education Anees Ahmed while speaking at the inauguration of new X-ray machine at Daga Memorial Hospital on Saturday.

The amount raised from booking amounts of the shops in the complex will be utilised for the construction of Rs 47 crore medical complex at the IGMC which will house all the departments. At present, the departments are scattered all over the hospital and hence co-ordination between them is difficult, the minister opined.

The funds, thus generated, will also be used for the upgradation of the hospital. The rent from the shops and other establishments

inside the complex will be utilised for maintaining the hospital. The minister further informed that apart from shops, a hall on the lines of Dr Vasant Rao Deshpande will be constructed in the complex. The shops around IGMC will be shifted inside it.

Ahmed further informed that a government resolution in this regard will be issued within fifteen days. In the first phase of the project, the Sarafa Bazar, the Dawa Bazar etc. will be shifted. The District Collector has already submitted a report in this regard.

A medical architect will be appointed to design the project which is to be completed within two years.

This decision was taken in a meeting on local health issues held at Ravi Bhavan on Saturday. The meet was attended by Health Minister Digvijay Khanvilkar, Minister of State Anees Ahmed, MLAs Ramesh Bang,

(Contd on page 5)

Devendra Fadnavis, Mohan Mate, MP Vijay Darda and others.

The minister further informed that in the second phase of the project, the shops behind IGMC will be relocated and another complex will be constructed at the spot. A similar scheme will be then carried out at Daga Memorial Hospital.

Speaking on the necessity of constructing the complex Ahmed said that as the state government does not have enough funds for upgradation of medical facilities and therefore such innovative projects were the need of the hour.

Informing about the upgradation plans for the Daga Hospital, Ahmed said that the

government will provide hi-tech medical equipment, build public lavatories, install PBX and other amenities. "I have urged MP N K P Salve to provide Rs 1 crore from MP Fund for upgradation of the hospital," he added. Earlier, the inauguration function of the X-ray machine was held at the hospital. IGMC Dean Dr W B Tayade presided over the function. The introductory address was presented by Medical Superintendent Dr Vijaya Jadhav while Dr S P Mishra conducted the programme. Dr V S Sarkate presented the vote of thanks. Civil Surgeon Dr A R Bhopale, Medical Officers Borikar, Ghadge, Tehra, Jaiswal and others were present on the occasion.

staff, he added.

Earlier, the Health Minister, in a meeting at Ravi Bhavan, stressed that the government will have to give special attention to the sickle cell disease which has sixty lakh patients in Vidarbha.

As the disease does not have any cure, the only way is prevention through increased levels of awareness, Khanvilkar stressed. He appealed for support from all levels of society, especially the MPs, MLAs, government officers and non-governmental organisations (NGOs).

Khanvilkar approved the demand raised by member of IGMC Sickle Cell Unit Dr Milind Mane to provide free blood to sickle cell patients during emergencies. He assured that the demand of providing 50 per cent road travel concessions to the sickle cell patients will be conveyed to the Transport Department. The minister urged MP Vijay Darda to take up the issue of availing similar concession from the Railways.

Khanvilkar further assured to take up the inclusion of sickle cell disease in National Health Programme with the Central Health Minister and asked the media to assist him in this regard.

- जिल्हा परिषद, ग्रामसभा, ग्राम पंचायत यांना उद्युक्त करणे.
- ८) रुग्णांची जीवनशैली उंचावून, रोगाची तीव्रता व मृत्युचे प्रमाण कमी करून आयुष्य मर्यादा वाढवणे.

कार्यप्रणाली :-

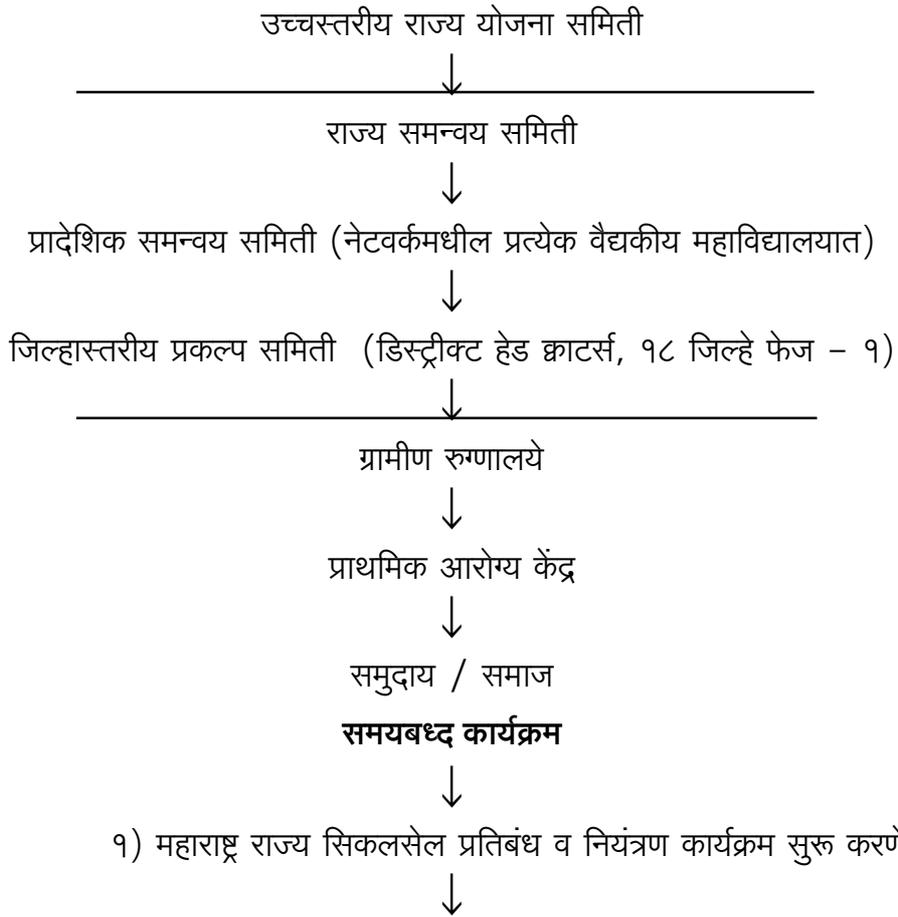
- १) समाजातील रोगग्रस्त विभागात सिकलसेलची शीघ्र तपासणी करण्याकरिता "सोल्युबिलिटी टेस्ट"ची व्यवस्था प्रत्येक सब सेंटर व प्राथमिक केंद्राद्वारे करण्यात यावी.
- २) "सिकलसेल" तपासणी साठी समाविष्ट करण्या करिता
 - अ) नवजात शिशूंच्या रक्त तपासणी साठी सेकंडरी केअर सेंटरमध्ये सोय असावी.
 - ब) १ ते ३० वयोगटातील तपासणी
 - क) सर्व विवाहोत्सुक स्त्री आणि पुरुष.
 - ड) प्रत्येक गर्भवती महिला.
- ३) सोल्युबिलिटी टेस्टने पॉझिटीव्ह आलेल्या व्यक्तीला जवळच्या ग्रामीण रुग्णालयात "एच.बी. इलेक्ट्रोफोरेसिस" करिता पाठविण्यात यावे. मात्र सोल्युबिलिटी टेस्टने निगेटीव्ह आलेल्यांना तशी नोंद असलेले "एए" पॅटर्नचे रिपोर्ट कार्ड देण्यात यावे.
- ४) "इलेक्ट्रोफोरेसिस"ने ज्याचे निदान पक्के झाले आहे त्यांच्या नावांची नोंद "सिकलसेल रजिस्ट्री"मध्ये घेण्यात यावी.
- ५) ज्यांचे सिकलसेल पॅटर्न हेटेरोझायगस "AS" असेल त्यांना तशी नोंद असलेले "रिपोर्ट कार्ड" देण्यात यावे. व विवाहाबद्दल समुपदेशन करावे.
- ६) ज्यांचे सिकलसेल पॅटर्न होमोझायगस "SS" असेल त्यांना HPLC व्दारे तपासणी करून प्रमाण पत्र द्यावे. ज्याचा उपयोग शासकीय अनुदान मिळविण्या साठी होईल.
- ७) सिकलसेल पॉझिटीव्ह अशा रुग्णांना युध्दस्तरावर आरोग्याचे शिक्षण तब्येती बद्दल जागृतता आणि समुपदेशन या सर्वांद्वारे शिक्षित करण्यात यावे. तसेच विवाहोत्सुक तरुणांना मुख्यत्वे करून "मॅरेज काउन्सेलिंग" करणे विशेष जरूरी ठरते.
- ८) प्रायमरी हेल्थ सेन्टर, सब सेन्टर्स आणि सामाजिक पातळीवर या विविधांगी कार्यक्रमाचा प्रस्ताव ठेऊन तो राबविण्याबद्दल पाठपुरावा करण्यात यावा.
- ९) ज्यांच्यात रोगाची चिन्हे आढळतात आणि ज्या गर्भवती महिला आहेत त्या सर्वांना जिल्हा रुग्णालयात पुढील पाठपुरावा करण्यासाठी पाठविण्यात यावे आणि गर्भवती महिलांचे अवलोकन केल्यानंतर पुढील तपासणीसाठी (वैद्यकीय रुग्णालयात, मेडिकल कॉलेजमध्ये) तसेच जे रुग्ण उपचारांना दाद देत नाहीत त्यांना पण पुढील उपचारांसाठी शासकीय वैद्यकीय रुग्णालयात (मेडिकल कॉलेजमध्ये) पाठवण्यात यावे.
- १०) रुग्णावर येणाऱ्या परिस्थितीनुसार व्यवस्थापन आणि रोगाचा पाठपुरावा करण्याची सोय ग्रामीण रुग्णालयात तसेच प्राथमिक स्वास्थ्य केंद्रात पण उपलब्ध करावी.

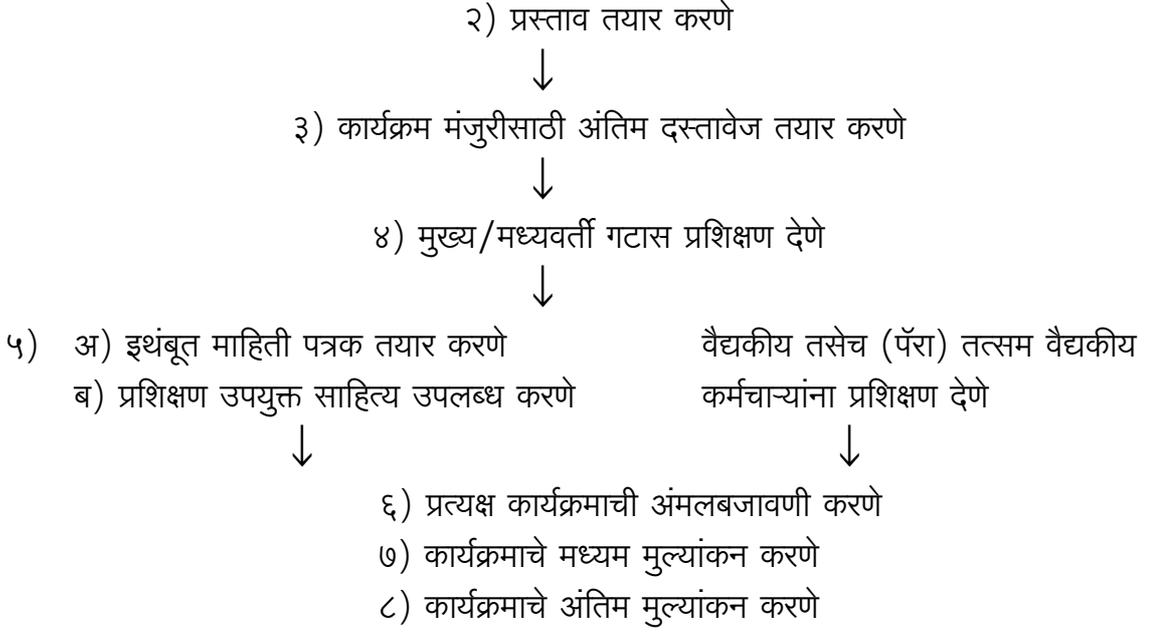
११) शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालयात (PND) प्रसुती पूर्व गर्भ परीक्षण, जेनेटीक काउंसेलिंग, अ‍ॅन्टीनेटल सुविधा तसेच गर्भपाताची सोय असावी.

नेटवर्किंग

वैद्यकीय महाविद्यालय	जिल्हा
१) शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर	- नागपूर, गडचिरोली, चंद्रपूर
२) इ.गां.शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर	- वर्धा, भंडारा, गोंदिया
३) शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, यवतमाळ	- यवतमाळ, वाशिम
४) शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, अकोला	- अकोला, अमरावती, बुलढाणा
५) शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, धुळे	- धुळे, जळगांव, नंदूरबार, नाशिक
६) शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, औरंगाबाद	- औरंगाबाद,
७) शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, नांदेड	- नांदेड
८) ग्रॅन्ट मेडिकल कॉलेज, मुंबई	- ठाणे, रायगड

संस्थात्मक संरचना

आर्थिक गरजेचे अंदाजपत्रक

क्रमांक	विवरण
१) प्रशिक्षण	मध्यवर्ती गट प्रशिक्षण जिल्हास्तरीय प्रशिक्षण
२) साहित्य	प्रशिक्षण उपयुक्त साहित्य उपलब्ध करणे

कार्यक्रमाची थोडक्यात व संक्षिप्त रूपरेखा

- १) महाराष्ट्र राज्यातील राबविल्या जाणाऱ्या विविध योजनांचा आढावा घेणे.
- २) उदभवणाऱ्या समस्यांचे गांभीर्याने निराकरण करणे.
- ३) आरोग्या बद्दल शिक्षण देण्याचे धोरण ठरवणे.
- ४) प्रशिक्षणा साठी लागणारे उपयुक्त साहित्य उपलब्ध करणे.
- ५) कॉन्सेलिंगच्या कार्यक्रमांचे युध्द पातळीवर आयोजन करणे.
- ६) सिकलसेलची शक्यता असणारे जिल्हे पडताळणे व रुग्ण शोधून काढणे.
- ७) उदभवणाऱ्या परिस्थितीसाठी सोई उपलब्ध करणे. (Deciding evidence based management modalities)
- ८) ग्रामीण रुग्णालयात "सिकलसेल रजिस्ट्री"ची सोय करणे.
- ९) प्राथमिक स्वास्थ्य केंद्रात "सिकलसेल" क्लिनिक उघडणे.
- १०) वैद्यकीय रुग्णालयात वैद्यकीय तसेच पॅरावैद्यकीय कर्मचाऱ्यांसाठी अद्ययावत माहिती व प्रशिक्षण देणाऱ्या कार्यक्रमांचे वरचेवर आयोजन करणे तसेच नित्य नवे संशोधन करण्याची सोय उपलब्ध करून देणे.

११) सामाजिक आणि व्यावसायिक पुवर्नसन करणे.

- सिकलसेल रुग्णांचे जीवन सुसह्य व सुकर बनवून आयुष्यमान वाढविण्या साठी आणि मृत्युदर कमी करण्या साठी आदर्श जीवनशैली.
- सिकलसेल क्रायसिस उत्पन्न करणाऱ्या सर्व घटकांपासून समजून उमजून दूर राहणे. उदा. थकेपर्यंत व्यायाम अथवा कमी हवेच्या दाबाच्या ठिकाणी जाणे.
- फोलीक ॲसिड, व्हिटॅमीन बी कॉम्प्लेक्स, झिंकच्या कॅप्सूल उपलब्ध करून देणे.
- आयरन डेफिशियन्सी असल्यास आयरनच्या जास्तीच्या गोळ्या देणे.
- मलेरिया प्रोफायलॅक्सीस
- पेनिसिलीन प्रोफायलॅक्सीस पेनिसिलीनच्या गोळ्यांचा उपयोग करणे.
- रोगप्रतिकारक शक्ती कमी झाल्यामुळे न्युमोकोकल, एच इन्फ्लुएंझा तसेच हिपॅटायटीस बी इत्यादींसाठी रोगप्रतिबंधक लसीकरण करणे.
- जवळच्या सिकलसेल केंद्रात नियमित तपासणी करणे.
- हायड्रॉक्सी यूरिया हे औषध उपलब्ध करून देणे

Govt to grant free medicines, blood to sickle cell patients

The **Hitavada** •

■ Staff Reporter

THE patients suffering from sickle cell disorders will heave a sigh of relief as the State Government has decided to grant free blood and medicines to them.

The GR issued to the Regional Centre at Indira Gandhi Medical College, states that all the sickle cell patients should be given blood without any replacement in addition to free medicines.

Dr. W. B. Tayade, Dean of IGMC, talking to *The Hitavada* said that the government has also directed to set up a separate counter for distribution of free medicines at the centre. He further added that funds for this is yet to be sanctioned by the government.

Earlier heeding the increase in the number of sickle-cell patients in Vidarbha, a committee of higher authorities of IGMC met Minister for State of Health Eknath Gaikwad and put up the demand that these services should be granted to the patients, said Tayade.

He also added that there are also plans to making the centre further well equipped in order to render best of medical services to the patients of Vidarbha region.

Dr. A. V. Shrikhande, Head of the

Pathology Department of IGMC, said that the sickle Cell out-patient department has already started functioning at the department from 12 noon 1 p.m.

She further added that specialists of Gynaecology, Ophthalmology, ENT, X-RAY, Pathology are available to the patients during the timings.

The step will prove to be a boon for the patients as majority of them cannot bear the burden of blood transfusion and cost of medicines. Earlier the government has granted

funds of Rs. 60 lakh to establishment of the regional sickle-cell centre at the hospital. The centre at the hospital is well versed with the modern equipment procured by the institution.

A counselling unit is also functioning at the centre where pre and post marriage counselling is being imparted by the authorities to

Dr. W. B. Tayade, Dean of IGMC, said that State government has directed to set up separate counter for distribution of free medicines. He further added that funds for this is yet to be sanctioned by the government.

the marriageable youths.

Dr. Shirkhande added that it is very important to spread awareness amongst patients regarding carriers and sufferers of the disorders. This will also help the women to decide that whether they should go for pregnancy or not. He appreciated the the step taken in by the government in order to cater the needs of the patients suffering from the disorder.

रिजनल हिमोग्लोबीनोपॅथी डिटेक्शन व मॅनेजमेन्ट सेंटर (आर.एच. डी. एम.सी.)

शासनाकडून निर्गमित करण्यात आलेले आदेश / सूचना / परिपत्रक / शासन निर्णय -

- १) दि. ७ जुलै, २००० रोजी अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन, यांनी संचालक, वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन, मुंबई यांना सेंटर स्थापनेसाठी यंत्रसामुग्री खरेदीकरिता अनुदान उपलब्ध करून देणेबाबत अभिप्राय मागितले.
- २) दि. १२ जानेवारी, २००१ रोजीच्या शासन निर्णयाद्वारे आर.एच.डी.एम.सी. केंद्र स्थापन करण्यासाठी समितीची स्थापना करण्यात आली.
- ३) दि. १३ जून, २००१ रोजी अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन यांनी संचालक, वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन, मुंबई यांना इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालयात सिकलसेल व थॅलेसिमिया उपचार विभाग शुरु करणे बाबत पत्र पाठविले.
- ४) दि. १० जुलै, २००१ रोजी आर.एच.डी.एम.सी.केंद्र स्थापित करण्यासाठी अॅक्शन टेकन प्लॅन तयार करण्यात आले.
- ५) अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन यांनी दि. १० ऑगस्ट, २००१ रोजी ज्ञापनाद्वारे इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर येथे आर.एच.डी.एम.सी. केंद्र स्थापन करण्यासाठी गठित करण्यात आलेल्या समितीतील सदस्यांना प्रवासभत्ता व दैनंदिन भत्ता देणेबाबत आदेश निर्गमित केले.
- ६) अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन दि. १० सप्टेंबर, २००१ रोजी संचालक वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन, मुंबई यांना पत्र लिहून यंत्रसामुग्री खरेदीबाबतची निविदा प्रक्रिया तात्काळ सुरु करण्याबाबत सुचविले.
- ७) अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन यांनी दि. १२ ऑक्टोबर, २००१ रोज पुरक पत्राद्वारे आर.एच.डी.एम.सी. केंद्र स्थापन करण्यासाठी गठित करण्यात आलेल्या समितीवर सचिव, महिला व बाल कल्याण विभाग आणि आयुक्त, महिला व बाल विकास संचालनालय, पुणे यांची नियुक्ती करण्याबाबत सुचविले.
- ८) दि. ५ डिसेंबर, २००१ रोजीचे शासन निर्णयाद्वारे राज्यातील सिकलसेल आजाराच्या रुग्णांना शासकीय रक्तपेढीतून मोफत रक्त पुरवठा करणेबाबत महाराष्ट्र शासनाचे उपसचिव यांनी आदेश निर्गमित केले.
- ९) संचालक, राज्य रक्त संक्रमण परिषद, मुंबई यांनी प्रभारी रक्तपेढी (शासकीय व निमशासकीय) यांना दि. १०/१२/२००१ रोजी पत्र लिहून वरील शासन निर्णयाची अंमलबजावणी करण्याचे आदेश दिले.
- १०) संचालक, वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन, मुंबई यांनी दि. १३/२/२००२ रोजी सर्व अधिष्ठातांना पत्र लिहून दि. २८/२/२००२ ते दि. ६/३/२००२ पर्यंत सिकलसेल सजह पाळण्याबाबत सुचविले.
- ११) संचालक, राज्य रक्त संक्रमण परिषद, मुंबई यांनी जिल्हा शल्य चिकित्सक, सामान्य रुग्णालय (सर्व) यांना दि. १४/०२/२००२ रोजी आदेश निर्गमित करून राज्यातील सिकलसेल आजाराच्या रुग्णांना शासकीय व निमशासकीय रक्तपेढीमधून मोफत रक्तपुरवठा करण्याचे आदेश दिले.

मेयोत आल्या चांगल्या सोयी

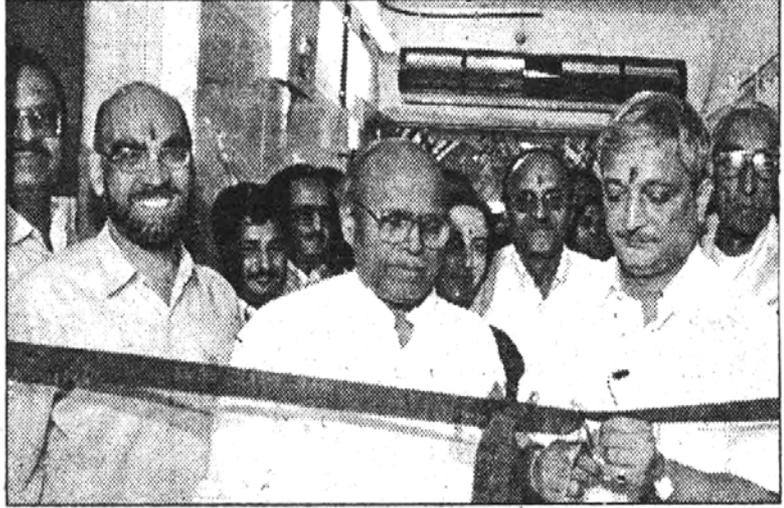
आयसीसीयू,
बर्न वॉर्ड सुरू

लोकमत वृत्तसेवा

नागपूर:- मेयो इस्पितळ हे या भागातील अत्याधुनिक सोयींनी परिपूर्ण असे प्रथम क्रमांकाचे रुग्णालय व्हावे व गोरगरीबांनाही रुग्णसेवेचा लाभ मिळावा यासाठी प्रयत्नशील असून त्यासाठी सर्वतोपरी सहाय्य केले जाईल असे विचार आरोग्यमंत्री दिग्विजय खानविलकर यांनी व्यक्त केले.

मेयो रुग्णालयातील बर्न वॉर्ड, आयसीसीयू आणि एमसीसीयू रिजनल हिमोग्लोबीनोपॅथी डिटेक्शन अँड मॅनेजमेंट सेंटर, रिजनल सेंटर फॉर डिलिंग विथ सस्पीशीयस स्पेसीमन कन्टेनिंग बायोलॉजिकल एजंटस्, स्टुडंटस् मेस इ. विविध केंद्रांच्या उद्घाटन सोहळ्यानिमित्त आयोजित समारंभात ते बोलत होते.

नागपूरचे जिल्हाधिकारी व वैद्यकीय अधिष्ठाता यांनी तयार केलेला विकास प्रकल्प अत्यंत मौलिक असून तो सर्व

आरोग्यमंत्री खानविलकर फित कापताना

लोकप्रतिनिधींच्या सहकार्यातून पूर्णत्वास नेण्यात येईल असेही ते म्हणाले.

राज्यमंत्रीद्वय एकनाथ गायकवाड, अनिस अहमद हेही यावेळी उपस्थित होते.

डॉ. श्रीमती ए.व्ही. श्रीखंडे यांनी रिजनल हिमोग्लोबीनोपॅथी डिटेक्शन अँड मॅनेजमेंट सेंटरची यावेळी माहिती दिली.

७३ लाख रुपये खर्चून आयसीसीयू व एमआयसीयू तसेच ६० लाख रु. च्या बर्न वॉर्डचे, ४५ लाख रु. खर्चाच्या रिजनल हिमोग्लोबीनोपॅथी सेंटर बायोलॉजिकल

स्पेसीयन सेंटरचे व स्टुडंटस् मेसचे उद्घाटन खानविलकर यांच्या हस्ते संपन्न झाले. कार्यक्रमाचे संचालन डॉ. श्रीमती एम.आर. ण्वाईकर व डॉ. गोपाल अग्रवाल यांनी केले. आभारप्रदर्शन अधिष्ठाता डॉ. डब्ल्यू. बी.तायडे यांनी केले.

यावेळी संचालन वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन डॉ. श्रीमती एम.ए. फडके, वैद्यकीय शिक्षण सचिव जी.एस. गील, जिल्हा शल्य चिकित्सक डॉ. ए.आर. भोपाळे उपस्थित होते.

- १२) महासंचालक, आरोग्य सेवा, मुंबई यांनी उपसंचालक, आरोग्य सेवा (सर्व) यांना दि. २८/२/२००२ ते दि. ६/३/२००२ हा सजह सिकलसेल डिजीज सजह पाळण्याबाबत सूचित केले.
- १३) अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन यांनी दि. १८ मे, २००२ रोजी अधिष्ठाता, इ.गां.शा.वै.म. व रुग्णालय, नागपूर यांना पत्र लिहून शारीरिक अपंग ठरविण्याबाबत समिती स्थापन करण्या बाबत, सेंटरमध्ये देणगी स्विकृतीस परवनागी देवून देणगीदात्यांना आयकरामध्ये सूट मिळण्याबाबत आणि सेंटरच्या कार्यास व्यापक प्रसिध्दी देणे बाबत सूचविले.
- १४) अपर आयुक्त, आदिवासी विकास, नागपूर यांनी दि. २८/११/२००३ रोजी प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प, नागपूर, देवरी व गडचिरोली यांना आदेशाद्वारे पॉझिटिव्ह असलेल्या विद्यार्थ्यांना इलेक्ट्रोफोरेसिस तपासणी साठी फंड मंजूर केले.
- १५) दि. ७ एप्रिल, २००६ रोजी अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन यांनी आणि दि. २० एप्रिल, २००६ रोजी सहाय्यक संचालक (लेखा), वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन, मुंबई यांनी इ.गां.शा.वै.म. व रुग्णालय, नागपूर अंतर्गत सिकलसेल ग्रस्त रुग्णांना वैद्यकीय सेवा पुरविण्यासाठी स्वीय प्रपंची खात्यातून तीन महिन्या करिता प्रत्येकी रु. १० लाख खर्चास मंजुरी देण्यात आली.
- १६) संचालक, वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन, मुंबई यांनी अधिष्ठाता, शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर, इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर व अधिष्ठाता, शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, धुळे यांना ऑगस्ट २००६ रोजी पत्र लिहून सिकलसेल प्रोजेक्ट करिता यंत्रसामुग्री खरेदी प्रक्रिया सुरु करणेबाबत सूचविले.
- १७) अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन संचालक, वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन, मुंबई यांना दि. १९ ऑक्टोबर, २००६ रोजी पत्र लिहून इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर, शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर, श्री. भाऊसाहेब हिरे शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, धुळे यांना सिकलसेल रोगा संदर्भात आवश्यक यंत्रसामुग्री व औषध खरेदी करण्यासाठी ९६ लक्ष निधीच्या प्रस्तावास मान्यता दिल्याचे कळविले.
- १८) उपसंचालक, आरोग्य सेवा, नागपूर मंडल, नागपूर यांना सिकलसेल आजारावर कायमस्वरूप औषधांचे संशोधन करून औषधोपचार करण्याबाबत लिहिलेले पत्र दि. ३/२/२००९.

Regional centre for sickle cell at IGMC

■ Staff Reporter

A REGIONAL centre for the project 'Detection and management of sickle cell disease and thalassaemia' was sanctioned to Indira Gandhi Medical College (IGMC) by the government recently.

A fund of Rs 45 lakh has also been sanctioned by the government to carry out the first phase of the project. A co-ordination committee for execution of the project was formed recently. Minister of State for Medical Education will be the President of the committee.

Dr V Shrikhande, Head of the Pathology Department and Project Director, said that the project will be carried out in the districts which have many cases of sickle cell disorders and thalassaemia.

She said that as there are frequent outbreak of the disease in the districts of Gadchiroli and Chandrapur, the centre has decided to organise a three-day workshop for all the medical officers and technicians of the district on September 23. Shrikhande revealed that in Gadchiroli district, 38.70 per cent cases are in Schedule Tribes (STs) while 12.20 per cent in Schedule Casts (SCs) are found suffering from sickle cell disorders. In Chandrapur district, the condition is no better as 16.90 per cent cases were detected among SCs and 19.70 among STs.

Regional centre for...

Dr M B Agarwal, Consultant Haematologist, will impart training at the workshop on 'Treatment and management of patient suffering for sickle cell disorder and thalassaemia'.

The committee will also hold a meeting in the second week of August in order to chalk out plans for the future.

Dr Shrikhande further said that in the first phase registration of cases of the said disorders will be done followed by the clinical evaluation. A mass survey will be carried out in the district in order to have the statistics of the positive cases. This will prove useful to the centre, Dr Shrikhande added.

Thereafter, both the patient and the carrier will be issued a separate card on which they will be identified at the centre.

Shrikhande said that Gene Replacement Therapy and Bone Marrow Transplantation are very expensive. But due to lack of funds it is not possible to avail of the treatment to every sufferer.

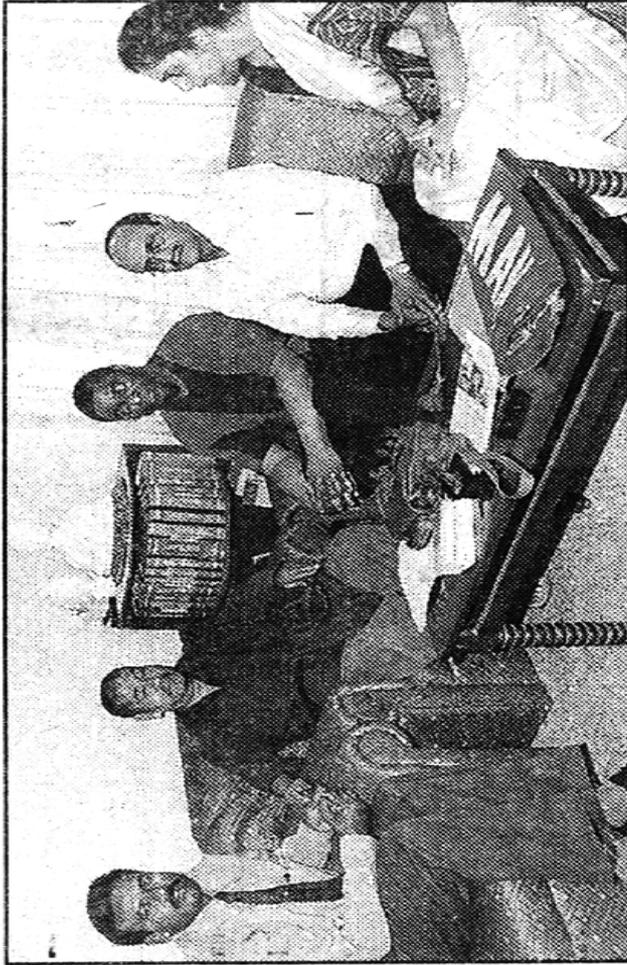
Under the project, counselling for pregnant women and marriageable youths will be done so as to make them aware of the genetic disorders.

All the collectors, district health officers, and civil surgeons of the district will form a unit and will be in continuous touch with the main centre (IGMC).

Dr Shrikhande said that the assistance from the government, local authorities, social workers, and bureaucrats was appreciable.

The committee consists of 15 members. The other members of the committee consist of Secretaries of Public Health Department, Social Welfare Department, Tribal Development Department, Medical Education and Drugs Department, Director General of Health Services, Mumbai, Director of Medical Education and Research, Mumbai, Commissioner of Tribal Development Department, Director of Social Welfare Department and others.

'Implement laws to exterminate diseases'

Dr Kenneth Bridges meeting with Bhante Surai Sasai. Other doctors look on.

FAMOUS American Scientist Dr Surai Sasai recently. Dr Kenneth was in the city for his week long visit to Indira Gandhi Medical College (IGMC) here. While speaking with Surai Sasai, Dr

Kenneth informed that in Cyprus, Sickle Cell which is a deadly disease like Thalassaemia, could be eradicated only by extensive co-operation being extended by the Government and the Priests there.

He revealed that in Cyprus, Thalassaemia disease had spread its wings in about 50 per cent of the total population there, but it was due to the Government assistance, the country could overcome the disease. The Indian Government too can exterminate the disease by imparting laws and taking help of the religious priests, he added.

Surai Sasai while speaking said that in Japan, the Government takes instant steps even if a single Sickle Cell patient is found in the country, but in India, the Government is not taking significant steps towards the eradication of the disease, he lamented. He also expressed happiness over the initiatives being taken by the Regional Haemoglobinopathy Detection and Management Centre at IGMC towards the eradication of disease.

Dr Vasudev Tayade, Dean of IGMC, Dr Anuradha Shrikhande and Dr Milind Mane were present.

शासन निर्णयामागची पार्श्वभूमी

७ जुलै २०००:

नित्यनियमित १९८२ ते १९९५ सालापर्यंत शासकीय सेवेत असताना प्राध्यापक पदाचा स्विकार केल्यावर आता लक्ष एका विशिष्ट आजारावर केंद्रित करावे या प्रबळ इच्छेपोटी डॉ. सौ. अ.वि. श्रीखंडे यांना विचार भेडसावत होता. आय.जी.एम.सी. रुग्णालयातील दरवर्षी येणाऱ्या ४००० च्या वर सिकलसेल रुग्णांच्या संख्येतील चाचण्यांवरून प्राध्यापक व विभागप्रमुख डॉ. अ.वि. श्रीखंडे यांनी माननीय अधिष्ठाता स्व. डॉ. डब्ल्यू. बी. तायडे यांच्याकडे ह्या आजाराकडे व रुग्णाकडे विशेष लक्ष देण्याची आपण शासनास विनंती करावी हा प्रस्ताव ठेवला. डॉ. तायडे यांनी तात्काळ त्यास संमती देवून प्रथमतः पालकमंत्री ह्यांच्या निर्देशनास ही वस्तुस्थिती आणावी असे सुचविले त्यानुसार मा. शिवाजीराव मोघे यांच्याशी चर्चा करण्यात आली व त्यांना निवेदन सादर करण्यात आले एवढ्या मोठ्या लोकसंख्येच्या रुग्णांना आवश्यक त्या सुविधा देण्याकरिता स्वतंत्र विभाग, यंत्रसामुग्री व मनुष्यबळ तसेच आर्थिक तरतूदीची आवश्यकता आहे हे सुचविण्यात आले.

मा. पालकमंत्री महोदयांनी लगेच शासनाकडे पत्रव्यवहार सुरु केला. व ह्या कामाला ७ जुलै २००० रोजी मा. मोघे साहेब यांच्या हस्ते शुभारंभ झाला.

विदर्भातील आदिवासी व मागासवर्गीस समाजामध्ये सिकलसेल व थॅलेसेमिया या आनुवंशिक रोगाचे निर्मुलनासाठी शासनाने पुढाकार घेण्यास सुरवात केली व विदर्भातील सिकलसेल व थॅलेसेमिया रुग्णांना मुख्य प्रवाहात आणण्याचे प्रयत्न सुरु झाले.

१२ जानेवारी २००१

मा. राज्यमंत्री श्री. सुरेश शेटी यांच्याशी केलेल्या सविस्तर चर्चेत सिकलसेल आजाराविषयी माहिती देण्यात आली व विदर्भातील लोक संख्या संभावित पिडीत रुग्णांचे व वाहक रुग्णांचे आकडे तसेच थॅलेसेमियाचे प्रमाण व त्यावेळेच्या परिस्थितीत उपलब्ध असलेले तंत्रज्ञान याकडे लक्ष वेधले. १९५२ साली नागपूरात प्रथम सिकलसेल रुग्णांची नोंदणी झाली. तरी सुद्धा ५० वर्षा पर्यंत (२०००) विदर्भातच नव्हे महाराष्ट्रात ही, एकही योजना ह्या रोगाच्या निर्मुलनासाठी नव्हती. डॉ. श्रीखंडे यांच्या पुढाकारानी या विषयाला चालना व नंतर गती प्राप्त झाली. त्याचा पुरावा म्हणून की काय शासनाने १२ जानेवारी २००१ ला राज्यस्तरीय समिती स्थापन करून आय.जी.एम.सी. येथे पायलट प्रोजेक्ट सुरु केला. त्यात आय.जी.एम.सी. चे बाल रोग, विकृती शास्त्र, जीवरसायन शास्त्र व डॉ. एस.एल. काटे यांचा सदस्य म्हणून समावेश करण्यात आला. रिजनल हिमोग्लोबीनोपॅथी डिटेक्शन एंड मॅनेजमेंट सेंटर हे नाव डॉ. श्रीखंडे यांनी सुचविलेलेच होते. त्या प्रमाणे सेंटर सुरु करून कार्यान्वित करण्या संबंधित आराखडा करण्याच्या सुचना दिल्या.

त्याचप्रमाणे डॉ. श्रीखंडे यांनी आराखडा तयार करून शासनास सुपुर्द केला. २००० नंतर वेळोवेळी हिवाळी अधिवेशनात माननीय आरोग्यमंत्री व राज्यमंत्री वैद्यकिय शिक्षण व द्रव्ये विभाग मा. खानविलकर साहेब, अहेर साहेब, शेटी साहेब, दिलीप वळसे पाटील साहेब एकनाथराव गायकवाड, गावित साहेब, वर्षा गायकवाड, सावंत साहेब, बेंजामिन सर यांच्या सहकार्याने हा प्रश्न पुढे सातत्याने रेटता आला व पुढची

FIRST COLUMN

SCD CENTRE AT IGMC TO BENEFIT PATIENTS: TAYADE

■ Staff Reporter

THE Regional Haemoglobinopathy Detection and Management Centre (RHDMC), Indira Gandhi Medical College (IGMC), will greatly help in detection of sickle cell disease (SCD) in the eleven districts of Vidarbha, said Dean Dr W B Tayade while addressing a press conference on Saturday. Dr Tayade informed that SCD has high occurrence among SC and ST communities of Vidarbha. Until now there was no infrastructure for the detection of this debilitating disease in Vidarbha and the poor people had to go to Mumbai for the same. He thanked the state and Central government for establishing the RHDMC. Dr A V Shrikhande, HoD Pathology at IGMC, informed that the treatment for SCD runs into lakhs, which is obviously beyond the reach of most patients. The only solution is therefore prevention through choice of right spouse. RHDMC has organised the 'Sickle Cell Week' for creating awareness among the citizens. It was inaugurated by Dr Kenneth Bridges, Director, Joint Centre for Sickle Cell and Thalassemic Disorders, Harvard Medical School, on February 28. Guardian Minister Shivajirao Moghe was the chief guest for the function. Dr Tayade informed that a proposal has been sent for having separate staff for the RHDMC. The centre plans to test 60 lakh people of Vidarbha belonging to the communities showing high incidence of SCD. Clearly, the present IGMC cannot handle such an enormous task, he pointed out. Under the vertical expansion plan of IGMC, being done on BoT basis, a separate building will be constructed for sickle cell unit, the Dean further informed. The IGMC is taking the help of five other government departments to combat SCD in Vidarbha. 75 technicians and medical officers from eight districts of Vidarbha have been trained for carrying out the project. The help of blood banks is also being sought, informed Dr Shrikhande. She further said that a picture booklet has been prepared for the use of teachers in tribal ashram schools.

The teachers will easily be able to explain SCD to students with help of the booklets. Dr Kenneth Bridges, Dr S L Kate and Dr Milind Mane were also present at the press conference.

सिकल सेल जागृती सप्ताह

लोकमत वृत्तसेवा

नागपूर: प्रादेशिक हिमोग्लोबिनोपथी संशोधन व उपचार केंद्र, इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालयाच्या वतीने सिकल सेल सप्ताह पाळण्यात येत आहे. उद्घाटन समारंभात हार्वर्ड स्कूल ऑफ मेडिसीनचे संशोधक डॉ. केनेथ ब्रिजेस होते. डॉ. केनेथ म्हणाले की, जगभरातील डॉक्टरांनी भौगोलिक व वर्णभेद बाजूला ठेवून या कामी एकत्रित काम केले पाहिजे.

मंचावर प्रमुख अतिथी म्हणून पालकमंत्री शिवाजीराव मोघे होते.

२ मार्च रोजी सकाळी ८.३० वाजता कस्तुरचंद पार्कवरून या सप्ताहानिमित्त जनजागृती रॅलीचे आयोजन करण्यात आले आहे. या रॅलीस जनतेने उपस्थित राहून सहयोग करण्याचे आवाहन प्रकल्प सदस्य डॉ. मिलिंद माने यांनी केले.

प्रास्ताविक डॉ. वासुदेव तायडे यांनी केले. डॉ. अनुराधा श्रीखंडे यांनी या केंद्रात सुरू असलेल्या उपक्रमाची माहिती दिली. याप्रसंगी मंचावर डॉ. सुधीर वाशीमकर व डॉ. एस. एल. काटे उपस्थित होते. कार्यक्रमाचे संचालन डॉ. विनोद खंडाईत व डॉ. आरती दाणी यांनी केले. यावेळी सिकल सेलच्या रुग्णांसाठी ओ.पी.डी.चे उद्घाटन डॉ. केनेथ ब्रिजेस यांच्या हस्ते झाले. सप्ताहाच्या यशस्वितेसाठी डॉ. एम. एस. वालदे, डॉ. कीर्ती जैस्वाल, डॉ. जयश्री तिजारे, डॉ. शैलेंद्र जांभुळकर, डॉ. स्वाती खिरवाडकर, डॉ. अमित अग्रवाल, डॉ. अजय गणशेट्टीवार, डब्ल्यू. बी. चिबंदे, डॉ. के. जोगळेकर, सौ. एच. वी. जोसेफ, प्रीती मंडपे, रजनी बोदेले, देविदास हेडाऊ, राजू सुरेश आदी परिश्रम घेत आहेत.

वाटचाल सुसह्य झाली. तसेच नागपूरातील कलेक्टर, कमिशनर, जिल्हा परिषद सार्वजनिक आरोग्य विभाग, आदिवासी विभाग, महिला व बालकल्याण विभाग, शिक्षण विभाग येथील अधिकारी वर्गास आजार बद्दल अवगत केले. जनजागृतीसाठी, नागपूर आकाशवाणी, TV, वृत्तपत्रे, सार्वजनिक स्थळांवर भरल्या जाणाऱ्या प्रदर्शनी आदि सर्व विभागाला वरचेवर ह्या रोगाबद्दल माहिती, निदान, उपचार, आर्थिक तरतूद, व प्रसिद्धीची माहिती देत राहिल्या. परिणाम स्वरूप नागपूर तसेच विदर्भातील गावागावात डॉ. श्रीखंडे यांची सिकल सेलची बाई ही ओळख पसरत गेली.

२१- मे -२००१

परिणामत जिल्हा नियोजन मंडळातून २००१-२००२ या वर्षाकरिता ४५ लक्ष नियतव्यय मंजूर करण्यात आला. या रकमेत अद्यायावत यंत्रसामुग्री रोग निदानसाठी घ्यावयाची ठरले व त्याप्रमाणे एच.पी.एल.सी. मशीन व रोगनिदानासाठी लागणारी बाकी जुजबी यंत्रणा जसे ब्लड सेल काउंटर, हिमोग्लोबिन इलेक्ट्रोफोरेसिस मशीन उपलब्ध करण्यासाठी पाठपुरावा केला तसेच एक अॅम्बुलन्स व गाडी घेण्यात आली जेणेकरून बाहेरगावी कॅम्पस ला सुविधा होईल. सेंटर तर्फे सात कलमी कार्यक्रम सुचविण्यात आला. ज्यात रोगाचे निदान, उपचार, माहिती, सल्ले, संशोधन, गर्भजल परिक्षणा द्वारे रोगाचे नियंत्रण व जनजागरणा वर भर देण्यात येईल व विदर्भात या तऱ्हेने योजना राबविण्यात येईल हे सुचविल्या गेले. दर बुधवारी स्वतंत्र सिकल सेल बाह्य रुग्ण विभाग ह्या रुग्णांसाठी १२ ते १ या वेळात चालू केली तसेच वेगळे औषध काउंटर ही सुरु करण्यात आले. शासनाकडे वेळोवेळी आर्थिक तरतूदीसाठी प्रस्ताव पाठविण्यात आले. यंत्रसामुग्री उपलब्ध झाल्यावर रुग्णांना, वेगळे रिपोर्ट कार्ड देण्यात आले. रोगांबद्दलची माहिती देणारी पुस्तिका, ब्रोशर, भीतीपत्रके, पोस्टर व संमेलन पब्लिक फोरम भरवीण्यात आली. गरीब रुग्णांना मोफत गरम कपडे, पाण्याच्या बाटल्या वह्या पुस्तके डोनेशन जमवून देण्यात येवू लागल्या. जनजागृतीसाठी २८ फेब्रुवारी ते ६ मार्च दरवर्षी सिकल सेल सप्ताह पाळण्यात येवू लागला. त्यात शाळा कॉलेजच्या विद्यार्थ्यांचे मोफत निदान होवू लागले. रॅली, पोस्टर स्पर्धा, शैक्षणिक सत्रे, प्रशिक्षण कार्यशाळा घेवून मेडीकल ऑफिसर, टेक्निशियन, विद्यार्थी, यांना प्रशिक्षण देणे सुरू झाले. पदव्युत्तर विद्यार्थ्यांसाठी हिमॅटॉलॉजी क्वीज घेण्यात येवू लागली. नागपूर जिल्ह्यात सुरु केलेल्या या प्रकल्पाचे प्रयत्न थोड्याच दिवसात महाराष्ट्रात इतर कॉलेजेस मध्ये राबविण्यासाठी आदर्श ठरले व त्याचेच अनुकरण करून महाराष्ट्रातील इतर वैद्यकीय कॉलेजेस मध्ये तसेच सार्वजनिक आरोग्य विभागातर्फे प्राथमिक आरोग्य केंद्रे जिल्हा रुग्णालयात हेच धोरण अमलात आणावे असे शासनातर्फे आदेश निर्गमित केल्या गेले. ही अभिमानाची बाब होय.

१० जुलै २००१

ह्या शासन निर्णया नुसार अधिकृत रित्या राज्यात आय.जी.एम.सी. येथे रिजनल हिमोग्लोबीनोपॅथी डिटेक्शन अॅन्ड मॅनेजमेंट सेंटर च्या शासनातील सदस्याचा समावेश करून सेंटर सुरु करण्याची परवानगी मिळाली डॉ. श्रीखंडे यांना प्रथम प्रकल्प संचालक अधिकारी नेमून अधिकार दिले गेले. याचा पुरे पुर फायदा रुग्णांपर्यंत पोहचेल यासाठी श्रीखंडे मॅडमनी डॉ. मिलींद माने(सदस्य) यांच्या समवेत प्रयत्न केले. डॉ. माने हे राजकारणाशी जवळचा संबंध ठेवून होते. अधिवेशन काळात अधिवेशनावर सिकलसेल ग्रस्तांसाठी मोर्चा बांधणी डॉ. माने यांनी करून राज्यमंत्री व कॅबिनेट मंत्री यांना वेठीस धरले होते. त्यांच्या मागण्या व सेंटर कडून केलेला पाठपुरावा हा प्रकल्प नागपूरात आणण्यास जबाबदार आहे. पेशानी बालरोग तज्ञ असल्यामुळे त्यांची शासनाच्या

Dr Jibhkate to guide on sickle-cell

RENOWNED Yoga expert Dr Vitthalrao Jibhkate will guide sickle cell patients and their parents on 'Health through Pranayam' at Maharajbag, from 8.30 am on March 8. The camp has been organised by regional Haemoglobinopathies Detection and Management Centre of IGGMC. Sickle Cell Society of India will distribute information booklet and forms for getting identity cards from government. Dr Anuradha Shrikhande (0712-2726126) or Sampat Ramteke (9422822287) may be informed by those interested in participation.

महाराष्ट्र टाइम्स प्रतिक्रियेसाठी

नागपूर ■ सोमवार, १६ जून २०१४

२२५ नागरिकांची आरोग्य तपासणी

नागपूर : गंगाजमना वसाहतीत घेण्यात आलेल्या आरोग्य तपासणी शिबिरात २२५ नागरिकांची तपासणी करण्यात आली. ९६ नेत्ररुग्णांना चष्म्यांचे वाटप करण्यात आले. ११८ नागरिकांची रक्त व मोतिबिंदू तपासणी करण्यात आली. ९५ सिकलसेलग्रस्त रुग्णांची तपासणी करून त्यांना उपचाराकरिता मदत करण्यात आली. भारतीय जनता पार्टी झोपडपट्टी मोर्चा, पंडित दीनदयाल उपाध्याय इन्स्टिट्यूट ऑफ मेडिकल सायन्स रिसर्च अँड ह्युमन रिसोर्सेस संस्थेच्यावतीने हे शिबिर घेण्यात आले.

लोकमत गुरुवार, दि. १२ जून २०१४ ५

सूतिकागृहात

सिकलसेल तपासणी

नागपूर : महापालिकेच्या आरोग्य विभागाने पाचपावली सूतिकागृहात मोफत सिकलसेल तपासणी केंद्र सुरु केले आहे. सकाळी ८ ते दुपारी २ दरम्यान या केंद्रात सिकलसेल रुग्णांची तपासणी केली जाणार आहे. तपासणीत दोष आढळून आल्यास या रुग्णांची एचबी इलेक्ट्रोफोरेसिस तपासणी केली जाते. या केंद्रात सिकलसेल आजारासोबतच विवाहपूर्व काळजी घेण्यासंदर्भात मार्गदर्शन केले जाते. डिसेंबर २०१२ ते एप्रिल २०१४ या कालावधीत २०२० रुग्णांची तपासणी करण्यात आली. या सुविधेचा गरजूनी लाभ घ्यावा.

समितीवर सदस्य म्हणून नोदंगी करण्यात आली या बरोबर डॉ. काटे यांच्या अनुभवाची जोड व डॉ. एम.बी. अग्रवाल या निष्णात डॉक्टर यांचे मार्गदर्शन मोलाचे ठरले त्यांच्या मार्गदर्शना खाली सि.एम.ई. दुसरी व तिसरी जागतिक परिषद घेण्यात आल्या. ज्यात देशविदेशातून तज्ञ मंडळी नागपूरात आलेली होती. येथे विशेष उल्लेख डॉ. ग्रॅहम सार्जन्ट, जमैका येथील डायरेक्टर, सिकल सेल ट्रस्ट यांचा करावा लागेल. भारताशी अनेक वर्षांपासून संबंध ठेवून उडिसा येथील सिकलसेल क्लिनिक प्रस्थापित करून तेथील आजरा बद्दल माहिती व तपशिल गोळा करून तेव्हा पासून भारतामध्ये असलेल्या सिकलसेल रुग्णांबद्दल चारही दिशांना जावून तेथील तज्ञ मंडळींना भेटून त्यांच्या समावेत राहून हा आजार जाणून घ्यायचा ते आज पर्यंत प्रयत्न करीत आहेत. तुमच्या देशातील रोगाची तुम्ही आफ्रिकेच्या सिकलसेल रुग्णांशी तुलना करू नका व तुमच्या येथील आजराची नॅचरल हिस्टरी जाणून घ्या. खरोखरच तुमच्या रुग्णांना प्रतिबंधक पेनिसिलीन व न्युमोकोकल लस उपयोगाचे आहे किंवा कसे हे जाणून घ्या त्याकरीता नवजात शिशू तपासणी हा उपाय आहे. हे ते राज्यकर्त्यांना सुद्धा सांगतात. मॅडमच्या बरोबरीने सर्व राजकारणी लोकांना भेटून प्रकल्प पुढे नेण्यास व मार्गी लावण्यात त्यांचे मौल्यवान योगदान आहे. सिकलसेल डिसीज इंटरनॅशनल ऑर्गनायझेशन वर भारताचा प्रतिनिधी म्हणून डॉ. सारजंट यांनी मॅडम श्रीखंडे यांचे नाव पुढे केले होते. त्याचा फायदा संयुक्त राष्ट्र संघ द्वारा व WHO द्वारा सिकलसेल ला मान्यता मिळण्यासाठी केला गेला. डॉ. सार्जन्ट यांचे बरोबर पॅरिस येथे एक सिकलसेलचे मॉडेल बनवण्यात व भारताच्या सिकलसेल पेशंट बद्दल माहिती देवून व मध्य भारताच्या इ.गां.शा.वै. महाविद्यालय येथील प्रकल्प व सिकलसेल रुग्णांची नोंद जागतीक नकाशावर त्या अनुषंगाने आणण्यात आली. त्यापुढे आफ्रिका, सौदी अरेबिया, पॅरिस, अमेरिका या ठिकाणी जावून शोध प्रबंध प्रेझेंटेशन द्वारे सेंट्रल इंडिया सिकलसेल ला मान्यता प्राप्त झाली. पहिल्या दोन जागतिक परिषदा घेतल्या नंतर मग रायपूर येथे परिषद घेण्यासाठी मॅडम व डॉ. सार्जन्ट यांनी शिफारस केली होती. त्याप्रमाणे रायपूर ला ही परिषद घेण्यात आली. त्यामुळे जागतीक तज्ञ व भारतातील तज्ञ मंडळी एकाच प्लॉटफॉर्मवर भेटू लागले व रुग्ण हिताच्या दृष्टिने व परस्पर संबंधाची बोलणी सुरू झाली.

१० ऑगस्ट २००१

राज्य स्तरीय समितीवर डॉ. काटे सरांची नियुक्ती झाल्यापासून ते पुण्याहून वरचेवर नागपूरला ये-जा करत असत. त्यासाठी प्रवास भत्ता मिळणे आवश्यक होते त्यासाठी शासनाकडे मागणी केलेली होती. शासनाच्या विचारधीन असल्यामुळे १० ऑगस्ट च्या निर्णयाने जी-जी मंडळी आमच्या मदतीला येत होती त्यांना प्रवास भत्ता मिळणे सुरू झाले. या मुळे जास्तीत जास्त तज्ञ मंडळी, आणि सामाजिक बांधीलकी असलेले लोक मदतीला पुढे येवू लागले. वैचारीक देवाण-घेवाण होऊ लागली. अनुभवाचा फायदा रुग्णांपर्यंत पोहचू लागला. या सेंटरची एक महत्वाची कार्यप्रणाली ठरविण्यात आली. दि. १०-८-२००१ च्या निर्णया नुसार महिला व बालकल्याण तसेच महिला व बालविकास विभाग यांचा सदस्य म्हणून समावेश करण्यात आला व त्यामुळे सिकलसेलच्या महिला व बालकांकडे विशेष लक्ष वेधण्यात आले.

प्रशिक्षण :- गडचिरोली, चंद्रपूर, गोंदिया, नागपूर प्रथमतः व उर्वरित जिल्हे या मधील मेडीकल ऑफीसर, टेक्निशियन, काउंसिलर, कोऑर्डिनेटर, यांचे प्रशिक्षण घेण्याची जबाबदारी डॉ. श्रीखंडे यांनी घेवून २००१ पासून प्रशिक्षण घेण्यास सुरवात केली व २००६ नंतर ही जबाबदारी शासनाने प्रत्येक शा.वै.महाविद्यालया तर्फे राबविण्याचे धोरण आणले. त्यासाठी त्यांनी एक प्रशिक्षण पुस्तिका पण तयार केली. जी सार्वजनिक

The Hitavada 5th October

Free sickle cell detection camp

■ Staff Reporter

REGIONAL Haemo-globinopathy Detection and Management Centre (RHDMC), Indira Gandhi Medical College, Nagpur, will organise free sickle cell detection camp at stall nos; 76 and 77 from October 6 to October 16 after 6 pm to 11 pm in Durga Pooja exhibition, Dinanath High School ground, Dhantoli here. The same facility would also be made available at Deekshabhoomi from October 14 to 16 from 10 am to 5 pm on the occasion of Dhammachakra Pravartan Din celebrations, informs a press release here.s

Lokmat Samachar 6th October

निःशुल्क सिकलसेल रोगनिदान आजपासून

► प्रतिनिधी

नागपूर-रिजनल हिमोग्लोबिनोपॅथी डिटेक्शन अॅन्ड मॅनेजमेंट सेंटरच्या वतीने निःशुल्क सिकलसेल रोगनिदान तपासणी दुर्गापूजा प्रदर्शन, धंतोली येथे ६ ते १६ ऑक्टोबरदरम्यान सायंकाळी ६ ते रात्री ११ पर्यंत होणार आहे.

१४ ते १६ ऑक्टोबरदरम्यान सकाळी १० ते ५ पर्यंत दीक्षाभूमी येथे ही तपासणी केली जाईल.

तसेच सिकलसेल वाहक वा पीडित असलेल्या तरुण, तरुणी व्यावसायिक प्रशिक्षणासाठी इच्छुकांनी इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर येथील सेंटरमध्ये नावे नोंदवावीत. सिकलसेल रुग्णांच्या चाचण्या व उपचारांसाठी केंद्राला सढळ आर्थिक सहकार्य करण्याचे आवाहन प्रकल्प संचालिका डॉ. ए.व्ही. श्रीखंडे यांनी केले आहे.

आरोग्यविभागा तर्फे देखील वापरण्यात येत आहे.

इं.गा.शा.वै.म. येथे सेंटर सुरु करण्याचा आदेश मिळल्याबरोबर दर बुधवारी १२-१ दरम्यान वेगळा सिकलसेल बाह्य रुग्ण विभाग सुरु करण्यात आला. एकाच वेळेस गायनी, मेडी, ऑर्थो, ऑपथॅल, सर्जरी ह्या सर्व संबंधित विभाग प्रमुखांना घेऊन एकात्मिक विभाग तयार करण्यात आला. व तसेच वेगळे औषधी वितरण केंद्र स्थापन करण्यात आले. सरकारी अनुदानातून औषधी व रक्त मोफत पुरविल्या जाऊ लागले. परिणामी दरवर्षी ३००-४०० `ss` च्या रुग्णांना नियमित उपचार घेण्याची सोय उपलब्ध झाली. येथील डॉक्टरांचा या रुग्णांशी भावनिक संबंध जुळल्या गेला. विश्वासाचे नाते जुळले गेले व त्याच आधारे रुग्ण ह्या केंद्रावर मागची १५-२० वर्षे उपचार घेत आहे.

१० सप्टेंबर २००१

डॉ. श्रीखंडे मॅडमनी सुचवल्यानुसार ७ कलमी कार्यक्रमा अंतर्गत या प्रकल्पामध्ये युनिफार्म तपासणी व युनिफॉर्म उपचार पद्धती ह्यावर सर्वात जास्त भर देण्यात आला. रुग्णांवर अचूक निदान होणे व गार्ड लाईन प्रमाणे इलाज होणे गरजेचे असल्यामुळे. त्यानुसार हिमोग्लोबिन निदानासाठी सर्वोत्कृष्ट असलेल्या एच.पी.एल.सी.या उपकरणाचा प्रस्ताव तसेच बरोबरी ने लागणाऱ्या काही हिमोग्लोबिन इलेक्ट्रोफोरेसिस मशिन ची मागणी करणारा प्रस्ताव दिला. त्याप्रमाणे शासनाने २००१ च्या पावसाळी अधिवेशनात यंत्रसामुग्रीसाठी मंजुरी प्राप्त झाली त्याप्रमाणे खरेदी प्रक्रीया तात्काळ सुरु झाली, बाहेरगावी कॅम्पसाठी ॲम्ब्युलन्स व टाटा सुमो गाडी देण्यात आली.

५ डिसेंबर २००१

सिकल सेल आजाराच्या रुग्णांना वरचेवर रक्त द्यावे लागते. ह्या गोरगरिब जनतेला थॅलेसेमिया प्रमाणेच मोफत रक्त मिळणे आवश्यक होते. कारण हे दोन्ही रोग एकाच हिमोग्लोबिनोपॅथी ह्या मथळ्याखाली येतात आणि थॅलेसेमिया ह्या आजारावर शासकीय रक्तपेंढीतून मोफत रक्त दिल्या जात होते. त्या अनुषंगाने सिकलसेल च्या रुग्णांना रक्त मोफत मिळावे ही मागणी उचलून धरलेली होती. शासनाने ५ डिसें. २००१ च्या राज्य रक्त संक्रमण परिषदेच्या आदेशान्वये सर्व शासकीय व निमशासकीय रक्तपेढ्यांतून सिकलसेल ग्रस्तांना मोफत रक्त पुरवठा करण्यात यावा हे आदेश दिले. व त्याची महाराष्ट्रासाठी त्वरीत अंमलबजावणी सुरु झाली. हा एक महत्वाचा टप्पा होता.

१३ फेब्रुवारी २००२

सेंटरचे काम सुरु असतांना सात कलमी कार्यक्रमांतर्गत जनजागृती एक महत्वाचे काम होते. सिकलसेलचे रुग्ण हे गोरगरिब, आदिवासी, न शिकलेले मराठी हिंदी भाषा न येणारे व दूर दऱ्याखोऱ्यात राहणारे आहेत. त्या सगळ्यांना त्यांच्या रोगाबद्दल माहिती नाही. झाडपाला व जंगली जडीबुटी खावून दुःखावर मात करण्याचा ते प्रयत्न करतात. हा आजार दैवी प्रकोप किंवा गुराढोरांचे मांस खाल्ल्याने होतो हा गैरसमज ह्या समाजामध्ये आहे. बरेच लोक त्यामुळे त्यांच्या आजारात संसर्गजन्य रोगाने पिडीत होऊन दगावतात व प्राथमिक आरोग्य केंद्रात औषधांसाठी पोहचू शकत नाही. गावातील वैदुमंडळी अशा रुग्णांना अमावस्या पोर्णिमेला औषधी काढे देण्याची प्रथा सुद्धा विदर्भात प्रचलित आहे. ह्या रुग्णांना त्यांच्या आजाराबद्दल समजावून सांगणे, गैरसमज दूर करणे, दवाखान्या पर्यंत पोहचवणे व त्यांच्या भाषेत सर्व अवगत करणे हे अवघड काम होते. जनजागृती शिवाय

२८ पासून सिकलसेल समाह

नागपूर- रिजनल हिमोग्लोबिनोपॅथी डिटेक्शन अँड मॅनेजमेंट सेंटर, इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालयातर्फे येत्या २८ फेब्रुवारी ते ६ मार्चपर्यंत सिकलसेल समाह पाळण्यात येणार आहे. यात सिकलसेलच्या रोगनिदानासाठी निःशुल्क रक्त चाचणी करण्यात येणार आहे. ३ मार्च रोजी कस्तूरचंद पार्क ते व्हेरायटी चौक व परत कस्तूरचंद पार्क सिकलसेल दिंडीसुद्धा काढण्यात येणार आहे. संबंधितांनी या समाहाचा लाभ घेण्याचे तसेच स्वेच्छेने रक्तदान करण्याचे आवाहन डॉ. ए.व्ही. श्रीखंडे यांनी केले आहे.

सिकलसेल जनजागरण रॅली

हिमोग्लोबिनोपॅथी डिटेक्शन अँड मॅनेजमेंट सेंटर, इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालयातर्फे सिकलसेल जनजागरण रॅली काढण्यात आली.

रिजनल हिमोग्लोबिनोपॅथी डिटेक्शन अँड मॅनेजमेंट सेंटर, इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूरतर्फे सिकलसेल समाहाला २८ फेब्रुवारीला सुरुवात झाली असून, ६ मार्चला समाप्ती होणार आहे. या कार्यक्रमांतर्गत ३ मार्च रोजी सिकलसेल जनजागृती रॅली काढण्यात आली.

कस्तूरचंद पार्कपासून व्हेरायटी चौकात व परत कस्तूरचंद पार्क येथे नेऊन रॅली विसर्जित करण्यात आली. जिल्हा परिषद अध्यक्ष श्रीमती सुनीता गावंडे यांनी रॅलीला हिरवी झेंडी दाखविली व सर्व ग्रामीण जनतेपर्यंत या रोगाची माहिती, निदान व उपचार पोहोचविण्याचे आवाहन केले.

प्रास्ताविक भाषणात प्रकल्प अधिकारी डॉ. सौ. श्रीखंडे यांनी सिकलसेल प्रकल्पाला यशस्वी करण्यासाठी समाजातील सर्व घटकांनी हातमिळवणी करणे गरजेचे आहे, असे प्रतिपादन केले. यावेळी उपसंचालक आरोग्य सेवा डॉ. ठोंबरे यांनी समाजातील विवाहयोग्य तरुण-तरुणींना व गर्भवती मातांना समोर येऊन

सिकलसेलची रक्तचाचणी करण्याचे आवाहन केले. याप्रसंगी जिल्हा शल्य चिकित्सक डॉ.

दारब्राल्मा

गेडाम यांची प्रमुख उपस्थिती होती. सिकलसेल रुग्णांना सुरक्षित रक्त मिळण्यासाठी स्वेच्छा रक्तदान शिबिराचे डॉ. गेडाम यांनी उद्घाटन केले.

या कार्यक्रमाच्या यशस्वीतेकरिता डॉ. मिलिंद माने, डॉ. संजय थटरे, डॉ. अहिरकर, लायन्स क्लब ऑफ आयुर्वेद, रॅनबॅक्सी, डी.डब्ल्यू.डी. स्टुडंट असोसिएशनतर्फे डॉ. चारी, नर्सिंग स्टाफ, एन.एस.एस.तर्फे डॉ. सांगोळे व डॉ. वागडे, ब्लड बँकेतर्फे डॉ. बागडे व आर.एच.डी.एम.सी.चे को-ऑर्डिनेटर डॉ. पांडे, डॉ. तिजारे, डॉ. जांभुळकर, डॉ. अग्रवाल, डॉ. गंगशेट्टीवारी, डॉ. बोदडे, डॉ. कुबडे यांनी प्रयत्न केले. कार्यक्रमाचे संचालन डॉ. जयस्वाल यांनी तर आभार प्रदर्शन डॉ. खंडाईत यांनी केले.

ही गोष्ट अशक्यप्राय होती. ही आव्हाने स्विकारून आदिवासी समाजाला त्यांचा आवाज बनून मुख्य प्रवाहात आणण्यासाठी डॉ. श्रीखंडे प्रकल्प संचालक म्हणून सतत कार्यशील राहिल्या व त्यांनी सिकल सेल सप्ताह पाळण्यात यावा असे सुचविले. दि. २८ फेब्रु ते ६ मार्च ह्या दरम्यान दरवर्षी हा कार्यक्रम घेण्याचे ठरविले. सिकल सेल आजार हा मॉलीक्युलर डिफेक्ट आहे. हा शोध ज्या संशोधकाने लावला त्या डॉ. लायनस पॉलिंग ह्या शास्त्रज्ञाचा २८ फ्रेब्रु हा जन्मदिवस आहे. त्या निमित्ताने त्यांना वाहलेली ही श्रद्धांजली आहे. असे डॉ.काट्यांनी सुचविले. त्याप्रमाणे सप्ताहाची रचना आखून दिली त्यानुसार मोफत रुग्णांची तपासणी पहिले दोन दिवस तसेच ३-४ दिवशी रोग निदान व ५,६,७ हे दिवस शैक्षणिक सत्रे, स्वेच्छा रक्तदान व माहिती व मार्गदर्शन, अशी करण्यात आली. ज्या अंतर्गत रेडिओ, टी.व्ही, वर्तमानपत्रे, शाळा कॉलेजेस मध्ये शैक्षणिकसत्र, रॅली, प्रदर्शनी, कार्यशाळा, पथ नाट्य, जनमंच, पब्लिक फोरम, पोस्टर प्रदर्शन, चित्रकला स्पर्धा, तरुणांशी चर्चा इत्यादी कार्यक्रमांचे प्रयोजन सुचविण्यात आले. संचालनालया तर्फे सर्व अधिष्ठातांना महाराष्ट्रात हा कार्यक्रम राबविण्यासाठी सूचना देण्यात आल्या व ह्या जनजागृतीला पाठिंबा राज्यभरातून मिळाला. सार्वजनिक आरोग्य विभागा तर्फे सुद्धा सर्व जिल्हा रुग्णालये, ग्रामीण रुग्णालये व प्राथमिक आरोग्य केंद्रातही ही मोहीम १६ फेब्रु २००२ च्या निर्णयाव्दारे राबविण्यात आली. आरोग्याशी संबंधित दोन्ही विभाग, वैद्यकिय शिक्षण विभाग व सार्वजनिक आरोग्य विभाग या विभागातर्फे जनजागृती कार्यक्रमाला जोरात आरंभ झाला. महाराष्ट्र राज्य सिकलसेल निर्मुलनासाठी सज्ज झाले. इ.गा.शा.वै. महाविद्यालय येथील रुग्णांच्या हितासाठी दि. २६ मार्च २००२ च्या निर्णयानुसार अभ्यागत मंडळाच्या कार्यकारीवर डॉ. श्रीखंडे यांची सदस्य म्हणून नियुक्ती झाली, व मा. अध्यक्ष नितीनजी राऊत, विधानसभा सदस्य, श्री वसंतराव इटकेवार विधानसभा सदस्य, श्री रमेश बंग, सभापती आरोग्य समिती जिल्हा परिषद व महानगरपालिका यांच्या समवेत सिकलसेल रुग्णांचे प्रश्न मांडण्यास सुरुवात व त्यांना रोगाबद्दल अवगत करणे सुरु झाले. ह्या सर्व राजकारणी मंडळींनी वेळोवेळी कामास गती आणून दिली. महानगरपालिकेनी त्यांच्या अखत्यारित सुतीकागृहात गर्भवती महिला व नवजात शिशू तपासणीचे आदेश काढले. मा. नितीनजी राऊत ह्यांच्या पुढाकाराने दिक्षाभूमी येथे दरवर्षी दसरा मेळाव्यात (सिकलसेल १८ मे २००२) ३ दिवसीय कार्यक्रम सुरू झाला. तसेच इंगांशावैम येथील भूल व बधिरीकरण विभागाचे प्रा. डॉ. घोष यांच्या पुढाकाराने दिनानाथ हायस्कूलच्या दुर्गा प्रदर्शनात मोफत तपासणी नवरात्री दरम्यान सुरू झाली. सिकलसेल आजारात बरचे वर सांध्यावर परिणाम होऊन ते निकामी होतात व रुग्णांस शारीरिक अपंगत्व येवू शकते त्याकरीता रुग्णांस अपंग असल्याचे प्रमाणपत्र मिळाल्यास शासनाकडून अपंगाच्या सवलती मिळण्यास मदत होईल म्हणून ही मागणी वारंवार शासनापुढे ठेवली होती. त्याप्रमाणे शासन निर्णयां नुसार इ.गा.शा.वै. महाविद्यालय व रुग्णालयाच्या वैद्यकिय मंडळाच्या कार्यक्षेत्र शारीरिक अपंगत्व प्रमाणपत्र देण्याचे अधिकार देण्यात आले. शासनातर्फे आर्थिक तरतूद होईपर्यंत देणगीदारांना आयकरात सूट द्यावी अशी मागणी केलेली होती. त्याप्रमाणे IT Act १९ मार्च १९९९ अधिकार क्र.६ मधील तरतुदीनुसार कार्यवाही करण्याचे आदेश मिळाले.

२८ नोव्हेंबर-२००३

नागपूरातील व आसपासच्या आदिवासी जनतेचे सिकलसेलचे प्रमाण बघण्याकरिता डॉ. श्रीखंडे यांनी अपर आयुक्त आदिवासी विकास, मॅडम आभा शुक्ला यांचेकडे त्यांच्या अखत्यारित असलेल्या आश्रम शाळेतील मुला मुलींचे तपासणीसाठी मागणी केली. त्याप्रमाणे नागपूर, गडचिरोली, भंडारा, चंद्रपूर व गोंदिया

जिल्हयातील आश्रम शाळांची तपासणी व हिमोग्लोबिन इलेक्ट्रोफोरेसिस व्दारा रोगनिदान झाले. २००० पासून सुरु झालेल्या ह्या उपक्रमास आदिवासी विभागातर्फे गोरगरिब विदर्भातील जनतेपुढे पोहचावयास सुरुवात झाली. जनजागृतीस देखील या प्रकल्पाअंतर्गत सुरुवात करण्यात आली. एप्रिल २००६ पासून संचालनालया तर्फे इं.गां.शां.वै.म. च्या स्वीय प्रपंची खात्यातून १० लाख रु. तीन महिन्याकरिता वेगळा खर्च करण्याची परवानगी मिळाली.

त्यापुढील महत्वाचा टप्पा होता सिकलसेल साठी प्रसुती पूर्व गर्भ तपासणी केंद्र सुरु करण्याचा पॉलीमरेज चेन रिॆक्शन ह्या क्लिष्ट अशा निदान पद्धतीसाठी येथील दोन तज्ञांना आय.सी.एम. आर. मुंबई येथे प्रशिक्षणासाठी पाठविण्यात आले. तसेच ३-४ अधिव्याख्यातांना रोगनिदानासाठी अवगत करण्यात आले. पण ह्या नवशिक्यांच्या जोडीला एक जनेटीसीस्ट हवा आणि ही प्रसुती पूर्व गर्भ तपासणी मोफत उपलब्ध व्हावी या दोन प्रमुख मागण्या लावून धरल्या होत्या. त्या मात्र मी रिटायर व्हायची वेळ आली तरीही पूर्ण झालेल्या नाहीत.

यापुढील टप्पा होता PCR Unit ची खरेदी जेणे करुण प्रसुतीपूर्व गर्भ परीक्षण करण्याची सोय (PND) उपलब्ध करुन देता येईल. या यंत्रसामुग्री साठी ऑगस्ट २००६ मध्ये १५,००,००० ची तरतूद करण्यात आली व पावसाळी अधिवेशनात यांस मंजूरी देण्यात आली. ऑक्टो २००६-२००७ यंत्रसामुग्री व औषधी यासाठी अनुक्रमे ५ ते ७ लाखांचे नियोजन करण्यात आले. नोव्हे. २००६ च्या निर्णयानुसार सार्वजनिक आरोग्य विभागातर्फे सुद्धा निधी उपलब्ध करुन देण्याबाबत प्रस्ताव अवर सचिव सार्वजनिक आरोग्य विभागात पाठविण्यात आला.

९ मे २००६

संचालनालया कडून पत्रकाव्दारे शासनास नागपूर शा.वै.म, इं.गां.शा.वै.म. व धुळे येथे सिकलसेल सेंटर उभारणे त्यासाठी ७-८ प्रत्येकी ३० लाख रु. ची राज्य योजने अंतर्गत खर्च नियतव्यव चिन्हांकित केला.

२७ एप्रिल २००९ साली शासनाच्या निदर्शनास ही बाब आली की ८०% सिकलसेल नियंत्रणाचे काम हे नॅशनल रुरल हेल्थ मिशन अंतर्गत करण्यात यावे. म्हणून त्यासाठी एक समिती स्थापन करण्यात आली.

७ डिसें.२००९ रोजी महाराष्ट्र राज्य सिकलसेल प्रकल्प राबविण्याकरिता सर्व डिन सोबत झालेल्या चर्चेत सेंट्रल मॉनिटरिंग करणे तसेच अनुदान पोहचते अथवा नाही ह्याबाबत मार्गदर्शन असावे अशी मागणी केली व क्लिनिकल व लॅबोरेटरी मॉनिटरिंग ह्या दोन्ही बाजू सांभाळण्याबाबत समन्वयक असावेत असे सुचविले गेले.

२० वर्ष विकृतीशास्त्र विभागाच्या मिळालेल्या स्टाफ च्या मदतीने चाललेला हा प्रकल्प आता सिकलसेल सेंटर ऑफ एक्सेलन्स ह्या नव्या वास्तूत नव्या स्टाफ सह व आधुनिक बोन मॅरो ट्रान्सप्लान्टेशन व जीन थियरपी या उपचार पद्धती सह लोकार्पणास तयार व्हावा ही २०११ पासूनची मागणी आजही पूर्ण होण्याची वाट पाहात आहे.

शासनाच्या सकारात्मक धोरणामुळे गोरगरिब रुग्णांच्या आरोग्याशी निगडीत सिकलसेल प्रश्नाला दिलेल्या आधारासाठी शासनाचे मनःपूर्वक आभार मानून सिकलसेल रुग्णासाठी पहिल्यांदा योजनाबद्ध धोरण राबविण्याची पोचपावती मिळावी ही भावना व्यक्त करुन शतशः धन्यवाद मानते.

सकाळ, नागपूर
शनिवार, २८ फेब्रुवारी २००९

थेट-भेट

सिकलसेल निर्मूलनासाठी विवाहपूर्व रक्तचाचणी हवी

डॉ. अनुराधा श्रीखंडे
प्रकल्प समन्वयक,
रिजनल हिमोग्लोबिनोपॅथी
डिटक्शन अँड मॅनेजमेंट
सेंटर, मेयो, नागपूर

इंदिरा गांधी वैद्यकीय
महाविद्यालय व रुग्णालयात
२८ फेब्रुवारी ते ६ मार्च
यादरम्यान सिकलसेल
सप्ताह पाळण्यात येत आहे.
या पार्श्वभूमीवर प्रकल्प
समन्वयक डॉ. अनुराधा
श्रीखंडे यांच्याशी साधलेला
संवाद.

► सिकलसेल निर्मूलन कार्यक्रम भारत सरकारचा उपक्रम आहे काय?

सिकलसेल निर्मूलन हा राष्ट्रीय कार्यक्रम आहे. भारत आणि दक्षिण आफ्रिकेकडील देशांमध्ये असलेले सिकलसेलचे स्वरूप लक्षात घेता, भारतातील सिकलसेलच्या संशोधनाचा अहवाल येत्या २०१० मध्ये होणाऱ्या आंतरराष्ट्रीय सिकलसेल परिषदेनंतर भारत सरकारला सादर करण्यात येईल. यासाठी राज्यातील मुंबई, धुळे, नांदेड, यवतमाळ, औरंगाबाद, अकोला, नागपूरचे मेडिकल आणि मेयो रुग्णालयातील रिजनल हिमोग्लोबिनोपॅथी डिटक्शन अँड मॅनेजमेंट सेंटरमध्ये होणारे सिकलसेलवरील संशोधन गोळा करण्याचे काम सुरू आहे. १९५२ मध्ये भारतात प्रथम सिकलसेल या आजाराची ओळख झाली. परंतु, पाहिजे त्या तुलनेत सिकलसेल जनजागरणाकडे लक्ष दिले नाही. यामुळे एकप्रकारे जागतिक पातळीवर भारतामधील सिकलसेल आजारावरील संशोधनासाठी आंतरराष्ट्रीय परिषद होणार आहे. यामध्ये फ्रेंच संशोधक व त्यांच्या स्वयंसेवी संघटना मोठ्या प्रमाणात सहभागी होतील.

► मेयोमधील सिकलसेल सप्ताहातील कार्यक्रम कोणते?

राज्याच्या आठ सिकलसेल केंद्रांतील औषधशास्त्र, बालरोग, पॅथॉलॉजी, प्रसूती आणि शल्यक्रिया विभागातील डॉक्टर्स सप्ताहात सामील होणार असून, विविध विभागांतील सिकलसेलच्या स्थितीचा आढावा घेतील. सिकलसेलग्रस्त बालकांच्या मातांना स्वयंरोजगाराचे प्रशिक्षण देण्यात येणार आहे. याशिवाय सिकलसेलग्रस्त मुलांसाठी छंदवर्ग घेण्यात येतील. चार मार्च रोजी रॅली काढून सिकलसेल जनजागरण करण्यात येईल. आठ मार्च रोजी महाराजबागेत सिकलेग्रस्तांची सहल आयोजित करण्यात आली आहे.

► सिकलेसलवर निश्चित उपचार नाही का?

सिकलसेल निर्मूलनासाठी जनजागरण हा पर्याय आहे. विवाहपूर्व रक्त चाचणीतून सिकलसेल चाचणी करून घ्यावी. मेयोमध्ये सिकलसेल चाचणी, २००३ पासून नवजात बालकांची रक्त चाचणी अभियान, सिकलसेलग्रस्त संतती जन्माला येऊ नये यासाठी गर्भजल परीक्षण, असे उपक्रम शासनाच्या माध्यमातून येथे राबविण्यात येतात. शासन सामाजिक बांधिलकीतून मदत करीत असते.

Screening of pregnant women, newborns must: Dr Shrikhande

■ Staff Reporter

IN ORDER to avoid morbidity and mortality, mandatory screening of pregnant mothers and newborn should be adopted by State Government so that both the category can be entered into comprehensive health care programme, says Dr A V Shrikhande, Project Director, Regional Haemoglobinopathies Detection and Management Centre.

Dr Shrikhande said that prevention of birth of diseased child by prenatal diagnosis and prevention of symptoms through comprehensive health care programme after newborn screening are the better policies to reduce the morbidity and mortality and it is the most cost effective programme that every state should incorporate into its health policy.

While narrating a planned programme, Dr Shrikhande said that

every pregnant mother within first three months of pregnancy should undergo mandatory sickle cell testing, if found positive then mandatory screening of husband, if both parents turn out to be positive then they should consult a doctor for prenatal diagnosis, once the child is known to have Sickle Cell disease then he or she should be registered in comprehensive health care programme which includes thorough baseline check-up, routine immunization in addition to H Influenza, Pneumococcal and Typhoid vaccine.

Dr Shrikhande appeals to the masses to enroll all the pregnant mothers and the newborns for counseling and testing.

She also feels that Gynaecologist is the key person in motivating such mothers. Interested person can contact Regional Haemoglobinopathy Detection and Management Centre, Indira Gandhi Government Medical College.

HITAVADA Dr. 20/19/13

Experts clear doubts about Sickle Cell among patients

■ Ulka Meshram, a patient undergoing treatment was felicitated for showing tremendous courage and fighting spirit in facing life despite having other health problems

■ Staff Reporter

A GRAND gathering of patients of Sickle Cell was organised at the Indira Gandhi Medical College on Friday. Dr Graham Sergeant of Jamaica, a Sickle Cell specialist, Dr Colah from Indian Council of Medical Research (ICMR) Mumbai, and Dr Anuradha Shrikhande of IGGMC Nagpur interacted with the patients and helped clear their doubts about the illness. Under the topic 'meet the experts', the patients were given tips on various treatments, getting blood tested before delivery. The Sickle Cell Association,

Alka Meshram along with HOD Pathology IGMC Dr Anuradha Shrikhande and Dr Kirti Jaiswal.

taking advantage of the gathering, also distributed certificates and prizes to patients taking treatment for over ten years and thanked the patients for showing faith and confidence on the medical team. Asha Kale was thanked by the authorities for the aid given. Patients who have been taking treatment for over ten years were Shubham Sonwane, Shilpa Gajbhiye, Sweety Meshram, Siddarth Dahal, Promod

Khushbu Khobragade, Vishabhu Shiram, Prakash Hadke, Sumit Pawar and Neha Meshram. Post Graduates and other highly qualified patients comprised of Harshal Ramteke, Ankita Chahande, Sagat Babukhe, Mangesh Bhoysar and Priya Patil. Those patients who were benefited and continue to live a disciplined life were Asmit Dongre, Promod Dahal, Promod

Experts emphasise on prenatal diagnosis by polymerase chain reaction

EXPERTS on Sickle Cell comprising of Dr Graham Sergeant from Jamaica, Dr R Colah from Indian Council of Medical Research Mumbai, Dr P Sawant and Dr Anuradha Shrikhande, HOD Pathology IGMC, addressed a press conference at Patrakar Bhavan to emphasise on the importance of Prenatal Diagnosis by Polymerase Chain Reaction for which Sickle Cell Association Nagpur and Regional Haemoglobinopathy Detection and Management Centre (RHDMC) are campaigning in a big way. Being mostly genetic, patients are ignorant about the illness and its fatal effects. Proper diagnosis and treatment can help cure the illness. They laid stress on Pre natal diagnosis, proper counseling of persons for the genetic illness and dangers that can be caused to the generation next. Such a timely action can help arrest the spread in a big way, they stated.

Ambadare, Shubhangi Dandekar, Manoj Madari, Vandana Fevane and Nainsingh Parlu. Those women who gave birth to healthy babies after getting examined were Rupa Meshram, Pratiksha Chahande and Vaishali Mendhe. Person who provided inspiration and showed courage in fighting the illness was Alka

Meshram. Patients on High Droksturiya were Nikhil Patil, Krutika Ambore. Patients embroiled by social problems were Shabin Shabir and those involved in social awareness generation Promod Dhanvijay. Dr Anuradha Shrikhande proposed a vote of thanks on behalf of IGGMC.

Workshop on Prenatal diagnosis of sickle cell disease organised

Dr Graham Serjent, Dr R Colah, Dr A V Shrikhande and others on the dais during workshop on Prenatal diagnosis of sickle cell disease by PCR.

■ Staff Reporter

A WORKSHOP on 'Prenatal diagnosis of sickle cell disease by Polymerase Chain Reaction (PCR), was inaugurated at the hands of Dr Graham Serjent from Jamaica and Dr Roshan Colah from ICMR, Mumbai, at IGGMC.

In his inaugural address Dr Sejent emphasised the importance of prevention of sickle cell disease (SCD). Study on natural history on SCD should be done as it varies in different parts of India.

Dr Colah stated that Indian Council of Medical Research (ICMR) has requested All India Institute to organise training of gynaecologists and sonologists engaged in CVS sampling for pre-natal diagnosis.

Dr A V Shrikhande highlighted the role of obstetrician, general physician and other practitioners in prevention of SCD.

Laboratory manual compiled by Dr Shrikhande was released by Dr Serjent. Medical Superintendent Dr M B Khamgaonkar also spoke the occasion.

■ NAGPUR ■ The **Hitavada**

SATURDAY ■ SEPTEMBER 21 ■ 2013

FIRST COLUMN

Symposium on Sickle Cell today

A SYMPOSIUM on Sickle Cell has been organised at the Indira Gandhi Medical College (Mayo Hospital) on September 21 at 12 noon under the aegis of Sickle Cell Association Nagpur and Regional Haemoglobinopathy Research and Treatment Centre. Former BJP National President Nitin Gadkari will be chief guest. Guest of Honour will be Dr Graham Serjent, Dr Roshan Colah, Dr Anuradha Shrikhande, Dr Raju Deoghare, Dr PT Wakode Dean IGMC will grace the occasion. The programme is being organised at the Lecture hall "B" of Mayo Hospital.

SICKLE TO SMILE

**सिकल सेल असोसिएशन,
नागपूर.**

(रजि. नं. महा. ४३/०५, नागपूर दि. १५/०१/२००५)

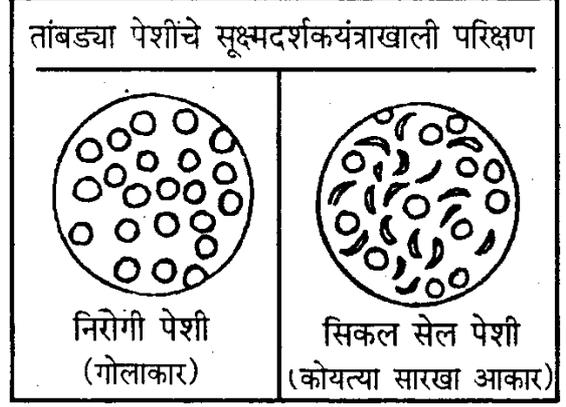

**सिकल सेल आजार
प्रश्न तुमचे, उत्तरे डॉक्टरांची**

SICKLE TO SMILE

प्रश्न : सिकलसेल आजार म्हणजे काय ?

उत्तर : 'सिकलसेल' हा एक 'अनुवंशिक' आजार आहे. जो आईवडिलांपासून मुलांना होतो व एका पिढीतून दुसऱ्या पिढीत जातो. या आजारात सामान्यतः गोलाकार असणाऱ्या तांबड्या रक्तपेशी कोयत्याच्या पात्याचा आकार धारण करतात. म्हणून या आजारास 'सिकलसेल आजार' असे नाव देण्यात आले आहे.

प्रश्न : तांबड्या रक्तपेशी कोयत्याच्या पात्याचा आकार कां धारण करतात ?

उत्तर : सामान्य रक्तपेशींमध्ये हिमोग्लोबीन 'ए' असते. (Hb A) या उलट सिकलसेल आजारातील तांबड्या रक्तपेशींमध्ये हिमोग्लोबीन 'एस' (Hb S) असते. कोणत्याही कारणाने रुग्णांच्या प्राणवायूचे प्रमाण कमी झाल्यास तांबड्या रक्तपेशी कोयत्याच्या पात्याचा आकार धारण करतात.

प्रश्न : शरीरातील प्राणवायूचे प्रमाणे कमी केव्हा होते ?

उत्तर : उंच पर्वतावर चढल्यामुळे (उंच थंड हवेची ठिकाणे), तोंडावर पांघरूण घेवून झोपल्यास, जास्त वेळ श्वास रोखून धरल्यास. मद्य सेवन केल्यास. जास्त ताप चढल्यास, जास्त संडास-उलट्या झाल्यामुळे शरीरातील पाण्याचे प्रमाण कमी झाल्यामुळे, बंद खोलीत स्वयंपाक केल्याने, गुंगीचे औषध दिल्यास, इत्यादी कारणामुळे शरीरातील प्राणवायूचे प्रमाण कमी होते.

प्रश्न : या आजाराचा शोध कोणी व कुठे लावला ?

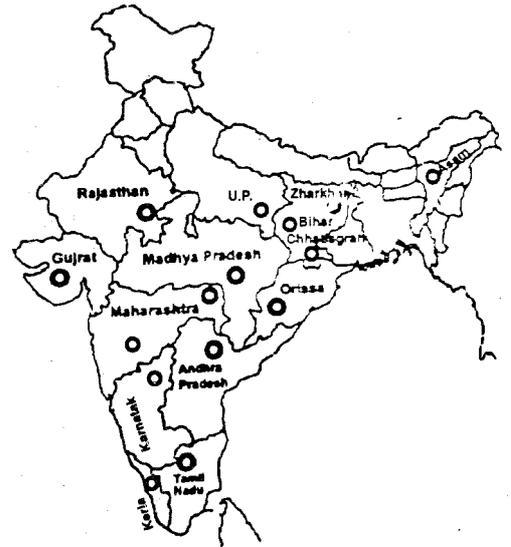
उत्तर : १९१० साली डॉ. जेम्स हॅरीक यांनी या आजाराचा शोध अमेरिकेत लावला. या आजाराचा पहिला रुग्ण १९५२ साली नागपुरात आढळला.

प्रश्न : जगातील कोण-कोणत्या देशात या आजाराचे रुग्ण आढळतात ?

उत्तर : जगातील आफ्रिका, अमेरिका, सौदी अरेबिया, जमैका, क्यूबा, पोतुर्गाल, सायप्रस, इस्त्रायल, लेबनान, श्रीलंका या देशात या आजाराचे रुग्ण आढळतात.

प्रश्न : भारतातील कोणकोणत्या राज्यात हा आजार आढळतो ?

उत्तर : मध्य भारतात या आजाराचे प्रमाण सर्वात जास्त असून तो आसाम, राजस्थान, गुजरात, महाराष्ट्र, मध्यप्रदेश, ओरिसा, बिहार, झारखंड, छत्तीसगड, उत्तरप्रदेश, कर्नाटक, तामीळनाडू, आंध्रप्रदेश, केरळ या राज्यात आढळतो.

प्रश्न : महाराष्ट्रातील कोणत्या जिल्ह्यात या आजाराचे रुग्ण जास्त प्रमाणात आहेत ?

उत्तर : महाराष्ट्रात रायगड, पुणे, नंदूरबार, धुळे, नाशिक, औरंगाबाद, नांदेड, जळगांव, अमरावती, वर्धा, यवतमाळ, चंद्रपूर, गडचिरोली, भंडारा, गोंदिया व नागपूर या जिल्ह्यात या आजाराचे प्रमाण जास्त आहे.

प्रश्न : हा आजार कोणत्या जातींमध्ये आढळतो ?

उत्तर : हा आजार भारतातील सर्वच जाती, धर्मांमध्ये आढळून येत असला तरी आदिवासी, बौद्ध, कुणबी, तेली, मांग, कोष्टी, ख्रिश्चन व मुसलमान या जातीत तो जास्त प्रमाणात आढळून आला आहे. विदर्भात या आजाराचे प्रमाण जास्त असून आदिवासी जमातीत याचे प्रमाण सुमारे ४० टक्के तर बौद्ध समाजात २८ टक्के एवढे आहे.

प्रश्न : सिकलसेल हा आजार संसर्गजन्य आहे कां ?

उत्तर : नाही.

प्रश्न : सिकलसेल हा आजार गुराढोरांचे मांस खाल्ल्याने होतो असे म्हणतात, ते बरोबर आहे कां ?

उत्तर : सिकलसेल हा आजार अनुवंशिक आहे. मेलेल्या अथवा मारलेल्या गुराढोरांचे मांस खाल्ल्यामुळे हा आजार होतो ही समजूत चुकीची आहे. मानवाचे जीवघेण्या फाल्सीफेरम मलेरिया, या परजीवापासून संरक्षण व्हावे म्हणून रक्तात अचानक बदल घडून आल्यामुळे हा आजार निर्माण झाला आहे. सिकलसेलच्या रुग्णांना मेंदू मलेरियाचा आजार नाहीच्या बरोबरीने होतो.

प्रश्न : माझ्या मुलाला सिकलसेलचा आजार असेल तर तो दुसऱ्या मुलालाही लागू शकतो कां ?

उत्तर : नाही. हा आजार रुग्णाच्या सहवासात राहिल्याने, त्याचे कपडे वापरल्याने, त्याच्या सोबत झोपल्याने, त्याचे उष्टे जेवण व पाणी पिण्याने, हस्तांदोलन केल्याने होत नाही कारण हा आजार संसर्गजन्य नाही.

प्रश्न : सिकलसेल हा आजार केव्हा होतो ?

उत्तर : हा आजार अनुवंशिक असल्यामुळे, अपत्य जन्मतःच आजार घेऊन येतो. पण आजाराची लक्षणे वयाच्या ६ महिन्यांनंतर दिसायला सुरुवात होते.

प्रश्न : जन्मतःच आजाराचे निदान करता येऊ शकते काय ?

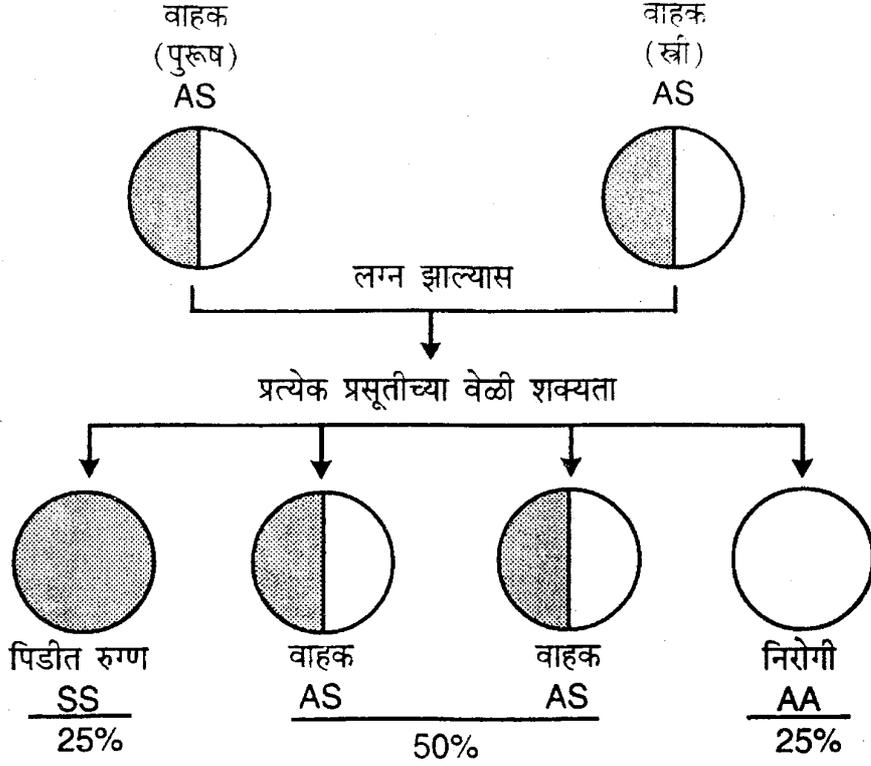
उत्तर : होय. विशिष्ट रक्त चाचण्यांद्वारे या आजारांचे जन्मतःच अचूक निदान करता येवू शकते.

प्रश्न : सिकलसेल आजाराचे प्रकार कोणते ?

उत्तर : सिकलसेल या आजाराचे रुग्ण प्रामुख्याने दोन प्रकारात मोडतात. एक सिकलसेल 'वाहक' यालाच 'ट्रेट' देखील म्हणतात व दुसरा 'पिडीत रुग्ण'. सिकलसेलच्या वाहकांचे हिमोग्लोबीन पॅटर्न 'AS' या प्रकारचे असते तर पिडीत रुग्णांचे हिमोग्लोबिन पॅटर्न 'SS' या प्रकारचे असते यांनाच सिकलसेल क्रायसीसचा नेहमी त्रास होत असतो. या आजारात रुग्णाला अॅबनॉर्मल सिकलसेलचा हिमाग्लोबीन आई व वडील या दोघांकडूनही मिळतो. या उलट सिकलसेल ट्रेटमध्ये सिकलसेलचा हिमाग्लोबीन आई किंवा वडील दोघांपैकी, एकाकडूनच मिळतो. ते कसे? पुढील पानावर आकृती पाहा.

प्रश्न : मी सिकलसेलचा वाहक (AS) असेल तर पिडीत रुग्णात (ss) परिवर्तीत होऊ शकतो कां ?

उत्तर : नाही. तसेच आपण वाहक अथवा रुग्ण असाल तर नॉर्मल 'ए ए' मध्ये परिवर्तीत होवू शकत नाही. इलेक्ट्रोफोरेसीस चाचणी द्वारा एकदा निर्धारित झालेला सिकलसेलचा पॅटर्न आयुष्यभर कधीही बदलत नाही. काही वैदू असा दावा करीत असल्यास त्यांच्यावर आपण विश्वास ठेवू नये.

प्रश्न : मी जन्मतः नॉर्मल (AA) असेल तर पुढे जाऊन मला सिकलसेल हा आजार होवू शकतो कां ?

उत्तर : अजिबात नाही.

प्रश्न : सिकलसेलचा पिडीत रुग्ण (ss) हा कधी वाहक होवू शकतो कां ?

उत्तर : कधीच नाही. सिकलसेलच्या रुग्णाचे हिमोग्लोबीन पॅटर्न 'एसएस' (ss) असते. ज्यावेळी या रुग्णाचे हिमोग्लोबीन अतिशय कमी होते त्यावेळेस त्यास रक्त दिल्या जाते. तेव्हा त्याच्या रक्तात, रक्त संक्रमणातून नॉर्मल हिमोग्लोबीन (AA) जाते. त्यामुळे रक्त संक्रमणानंतर आधीचा (ss) पॅटर्न असलेला रुग्ण ३ ते ४ महिन्यापर्यंत हिमोग्लोबीन इलेक्ट्रोफोरेसीसच्या चाचणीत (AS) हा पॅटर्न दाखवू शकतो. ३ ते ४ महिन्यांनंतर रक्तात गेलेला नॉर्मल हिमोग्लोबीन संपून जातो. कारण तांबड्या रक्त पेशींचे सर्वसाधारण आयुमान १२० दिवसांचे असते. त्यानंतर पुन्हा हिमोग्लोबीन इलेक्ट्रोफोरेसीस केल्यास रुग्णाचा आधीचाच 'एसएस' (ss) पॅटर्न मिळतो.

प्रश्न : सिकलसेलच्या रुग्णामध्ये काय लक्षणे दिसून येतात ?

उत्तर : सिकलसेलच्या रुग्णात रक्तक्षय (अॅनेमिया) हे प्रमुख लक्षण दिसून येते. रक्तक्षय म्हणजेच रक्तातील हिमोग्लोबीनचे प्रमाण कमी होणे होय. या रुग्णाला वारंवार विषाणू वा जिवाणूंचा संसर्ग होवून ताप येणे. न्युमोनिया होणे, हाडात-स्नायूत, छातीत, पोटात, पाठीत दुखणे. प्लिहा वाढणे, यकृतावर

(लिव्हरवर) सूज येणे, नेहमी कावीळ होणे, दृष्टी कमी होणे. पायांवर बरा न होणारा फोड होणे, पक्षाघाताचा झटका येणे ही लक्षणे प्रामुख्याने दिसून येतात.

प्रश्न : सिकलसेलचा रुग्ण चेहऱ्यावरून अथवा शरिरयष्टीवरून ओळखता येवू शकतो कां ?

उत्तर : सिकलसेलच्या रुग्णामध्ये वारंवार उद्भवणाऱ्या दुष्परिणामामुळे (क्रायसीसमुळे) त्याच्या चेहऱ्यावर व शरीरयष्टीवर

परिणाम दिसू शकतो. उदा. वाढ खुंटणे, गालाखालची हाडे वाढल्यामुळे चेहरा विशिष्ट प्रकारचा दिसणे, डोळे नेहमी पिवळे राहणे. यावरून सिकलसेलचा रुग्ण ओळखता येवू शकतो. परंतु रुग्णाचे निदान लहानपणीच झाले नसेल तर त्याची नियमित व योग्य काळजी घेतल्या गेली असेल तर वरील दिसणारे दुष्परिणाम दिसत नाहीत. अशावेळेसे रक्त तपासणी नंतरच रुग्ण ओळखता येतो.

प्रश्न : सिकलसेल वाहकामध्ये (सिकलसेल ट्रेटमध्ये) रोगाची लक्षणे दिसतात कां ?

उत्तर : सिकलसेल 'ट्रेट' हा मुळात आजार नाही. सिकलसेलच्या रुग्णात दिसत असणारी लक्षणे यांच्यात दिसत नाही. परंतु कधी कधी यांना सांध्यात दुखण्याचा त्रास होणे, कांही प्रमाणात रक्तक्षयाचा (अॅनेमिया) त्रास व लघवीत रक्तस्त्राव होण्याचा त्रास होऊ शकतो.

प्रश्न : सिकलसेल क्रायसीस म्हणजे काय ?

उत्तर : शरिरातील प्राणवायूचे प्रमाण कमीझाल्यामुळे रक्तातील तांबड्या रक्त पेशी कोयत्याच्या पात्याचा आकार धारण करतात. त्यामुळे त्यांची लवचिकता कमी होते. या रक्तपेशी केशवाहिन्यात (सूक्ष्म रक्त वाहिन्यात) अडकल्यामुळे रक्ताभिसारणाच्या प्रक्रियेत खंड पडतो. वैद्यकीय भाषेत याला व्हासोऑक्ल्युझिव्ह क्रायसिस अथवा पेनफूल क्रायसीस असे म्हणतात. त्यामुळे रुग्णाच्या शरिरात तीव्र वेदना होतात. या वेदना काही तासांपासून ते ३ ते ४ दिवस राहू शकतात. हेच या आजाराचे प्रमुख लक्षण आहे. या वेदना शरिरातील कोणत्याही भागात उदा. हाडात, सांध्यात, स्नायुत, छातीत, पाठीत, पोटात, डोक्यात होऊ शकतात. रुग्णास एका वर्षात ३ ते ४ वेळा क्रायसीसचा त्रास होऊ शकतो. हा आजार देवाच्या शापामुळे, जादूटोण्यामुळे, करणी-कवठाळामुळे होत नाही. त्या अंधश्रद्धा आहेत.

प्रश्न : सिकलसेल क्रायसीस टाळण्यासाठी काय करावे ?

- उत्तर :**
- १) अती थंडी व अती गरमीपासून रुग्णाचा बचाव करावा.
 - २) नेहमी भरपूर पाणी प्यावे. मोठ्या व्यक्तींनी दिवसभरात ८ ते १० ग्लास पाणी पिणे जरूरी आहे.
 - ३) विषाणूंपासून होणारा न्युमोमिया, इन्फ्ल्युएंझाचा संसर्ग टाळण्यासाठी लसीकरण करून घ्यावे.
 - ४) विषाणू व जीवाणूंच्या संसर्गामुळे आलेल्या १०१ अंश फेरनहिटच्या वर असणाऱ्या तापासाठी डॉक्टरांच्या सल्ल्यामुळे वेळीच औषधोपचार करावा.
 - ५) वयाच्या ५ वर्षापर्यंत पेनिसिलीन या अँटीबायोटीकचा सतत उपचार केल्यास जीवाणूंचा संसर्ग टाळता येवू शकतो.
 - ६) शरीरात वेदना झाल्यास व त्या कमी प्रमाणात असल्यास आधी घेत असलेल्या वेदना

शामक औषधी घरी घेवू शकता.

प्रश्न : वाढत्या वयोमानानुसार आजाराची लक्षणे वेगळी असतात कां ?

उत्तर : वाढत्या वयोमानानुसार आजाराचे दुष्परिणाम प्लिहेवर, हाडांवर (प्रामुख्याने मांडीचे व खांद्याचे हाड), किडनीवर व डोळ्यांवर दिसतात.

प्रश्न : सिकलसेलचा रुग्ण कशामुळे दगावतो ?

उत्तर : क्रायसीस व संसर्गजन्म रोगांचे प्रमाण सिकलसेल रुग्णात पहिल्या पाच वर्षात जास्त असते. रुग्णास न्युमोनिया होणे, प्लिहेमध्ये अचानक रक्त साकाळून प्लिहेचा आकार वाढून रुग्णाच्या रक्तातील हिमोग्लोबीन खूप कमी होणे, त्यामुळे रुग्णास लहानपणीच मृत्यु येवू शकतो. मोठ्या वयात किडनी निकामी होणे, अचानक रक्त कमी होणे (अप्लास्टिक अॅनिमिया), संसर्गजन्य रोग होणे व शरिरातील इतर महत्वाची अवयवे निकामी होण्यामुळे रुग्ण दगावू शकतो.

प्रश्न : साधारणतः सिकलसेलच्या रुग्णाचे आयुष्यमान किती असते ?

उत्तर : आपल्या देशातील सिकलसेलच्या रुग्णाचे आयुष्यमान डॉक्टरांचा वेळोवेळी सल्ला, नियमित तपासणी, औषधोपचार व योग्य काळजी घेतल्यास ४० ते ६० वर्षापर्यंत राहू शकते. जे की सर्वसामान्य माणसाच्या आयुष्यमाना इतके आहे.

प्रश्न : सिकलसेल या आजारासाठी कोणते उपचार आहेत ?

उत्तर : हा आजार अनुवंशिक असल्यामुळे यावर कोणताही रामबाण उपचार नाही. फक्त रुग्णास जास्त त्रास होवू नये म्हणून खालील काळजी घेणे आवश्यक आहे.

- या रुग्णांची रोग प्रतिकारक शक्ती कमी असल्यामुळे रोग प्रतिबंधक लसीकरण करणे अत्यावश्यक असते.
- या रुग्णांना वारंवार रक्त संक्रमण करावे लागत असल्यामुळे हिपॅटायटीस-बी चे लसीकरण करणे आवश्यक असते.
- रुग्णांनी थंडीपासून बचाव करावा.
- उन्हाळ्यात व इतर दिवशीही भरपूर पाणी घ्यावे. उलट्या-संडास होत असल्यास भरपूर पाणी प्यावे. जास्त त्रास असल्यास सलाईन घेण्यासाठी दवाखान्यात भरती व्हावे.
- घरातील वातावरण खेळते ठेवावे. दरवाजे/खिडक्या बंद करून स्वयंपाक करू नये.
- तोंडावर पांघरून झोपू नये.
- जास्त थकेपर्यंत काम अथवा व्यायाम करू नये. गरजेनुसार आराम करावा.
- बाहेर खाणे टाळावे.
- कमी हवेचा दाब असलेल्या उंच व थंड हवेच्या ठिकाणी जाण्याचे टाळावे.
- उघड्या विमानात किंवा हेलिकॉप्टरमध्ये प्रवास करण्याचे टाळावे.
- समुद्राच्या पाण्याखाली जावून काम करणाऱ्या पाणबुड्याची नोकरी टाळावी.
- संतुलीत आहार घ्यावा. त्या हिरव्या पालेभाज्यांचे प्रमाण जास्त असावे.
- फळांचे सेवन करावे.

- डॉक्टरांच्या सल्ल्यानुसार रोज एक फोलीक ॲसिडची गोळी व व्हिटामिन बी-कॉम्प्लेस व झिंकच्या कॅप्सूल अथवा सायरप नेहमी व नियमितपणे घ्यावे.
- सोडीयम बायकार्बोनेटच्या गोळ्या क्रायसीसच्या वेळी कांही दिवस नियमित घ्याव्यात.
- डॉक्टरांच्या सल्ल्यानुसार पेनिसिलिनच्या गोळ्यांचा काही वर्ष सतत वापर करावा.
- डॉक्टरांच्या सल्ल्यानुसार दुखण्यांवरील औषधे घ्यावीत.
- नुकतेच हायड्रॉक्सी युरीया हे नवे औषध बाजारात उपलब्ध झाले आहे. डॉक्टरांच्या सल्ल्यानुसार हे औषध घेतल्यास रुग्णांना वेदनांपासून ५० टक्के आराम मिळतो असे आढळून आले आहे. या औषधाच्या नियमित सेवनाने रक्तातील हिमोग्लोबीनचे प्रमाण कमी होत नाही. त्यामुळे रुग्णांना वारंवार रक्त देण्याची गरज भासत नाही. परंतु हे औषध महाग असल्यामुळे गरीब रुग्णांना परवडण्यासारखे नाही. तसेच हे औषध सुरू असतांना रुग्णाची नियमित रक्त तपासणी (CBC) करावी लागते व ती सुद्धा महाग तपासणी आहे.

प्रश्न : सिकलसेल हा आजार पूर्णपणे बरा होवू शकतो काय ?

उत्तर : होय. बोनमॅरो ट्रान्सप्लांटेशन व जीन रिप्लेसमेंट थेरपी या दोन उपचार पद्धतीने हा आजार पूर्णपणे बरा होवू शकतो. परंतु या उपचारासाठी रुग्णास बारा ते पंधरा लाख रुपयांचा खर्च येतो. आपल्या देशातील गरीब रुग्णांना हा खर्च परवडण्यासारखा नाही.

प्रश्न : सिकलसेल आजार काढा, पानांचा रस किंवा कोणत्याही इतर पॅथीतील उपचार घेतल्यास बरा होतो कां ?

उत्तर : सिकलसेल हा अनुवंशिक आजार असल्यामुळे या आजारावर कोणत्याही पॅथीत रामबाण औषधोपचार नाही. कांही वैदू मंडळी या आजाराला काढा पाजून अथवा झाडाच्या पानांचा रस पाजून पूर्णपणे बरा करण्याची खोटी आश्वासने देवून रुग्णांच्या नातेवाईकांकडून पैसे उकळण्याचे काम करतात. त्यास आपण बळी पडू नये.

प्रश्न : सिकलसेलच्या रुग्णांना रक्त संक्रमणाची केव्हा आवश्यकता असते ?

उत्तर : सिकलसेलच्या रुग्णांना रक्त संक्रमणाची आवश्यकता खालील वेळा भासते.

- १) रक्तातील हिमोग्लोबीनचे प्रमाण ७ ग्रॅम पेक्षा कमी झाल्यावर व त्यामुळे श्वास व धाप लागत असेल तर
- २) गर्भावस्थेत अथवा बाळंतपणा नंतर रक्ताचे प्रमाण कमी झाल्यावर.
- ३) शल्यक्रिया करण्याआधी किंवा नंतर.
- ४) क्रायसीसचा त्रास उद्भवल्यास.

प्रश्न : रुग्णांचे जीवन सुखकर जावे यासाठी आदर्श जीवनशैली आहे कां ?

उत्तर : सिकलसेलच्या रुग्णांनी खालील आदर्श जीवन शैलीचा अंगीकार केल्यास त्यांचे जीवन सुसह्य व सुखकर बनू शकते.

छंद जोपासा : सिकलसेलच्या रुग्णाने आपले मन आवडीच्या कामात लावावे. उदा. चित्रे काढणे, आवडीची गाणी ऐकणे, आवडीची पुस्तके वाचणे इत्यादी. नेहमी आनंदी राहाण्याचा प्रयत्न करा,

आवडीचे कामे करा, आवडीच्या छंदा मध्ये मन रमवा, चांगल्या गोष्टीचा विचार करा, कारण दुखण्याचा संदेश हा ज्या मज्जातंतू द्वारे होतो त्याला वरील गोष्टी केल्यामुळे अडथळा निर्माण होतो व त्यामुळे दुखण्याची तीव्रता कमी होते.

२) विपश्यना करा :- आरामदायी स्थितीत बसा. डोळे बंद करून निचेत होण्याचा प्रयत्न करा. आपले मन एकाग्र करा. दिर्घ श्वास घ्या. तो थोडा वेळ थांबवून हळूवारपणे बाहेर सोडा. या श्वास घ्यायच्या आणि सोडायच्या क्रियेवर मन एकाग्र करा. ही क्रिया पुन्हा-पुन्हा करा. तुम्हाला तुमचे तन, मन व दुखणे हलके झालेले जाणवेल.

३) स्वतःशी बोला :- आपण जेव्हा आपल्याला आवडणाऱ्या एखाद्या गोष्टीबद्दल स्वतःशी बोलतो तेव्हा आपल्याला मनापासून आनंद होतो. अशा चांगल्या गोष्टीचा विचार करावा व सकारात्मक विचार करून स्वतःशी हितगुज करावे. दुःखद प्रसंग किंवा गोष्टीचा मनात शिरकाव होऊ देऊ नका. नकारात्मक विचार टाळा. नकारात्मक विचार मनात आल्यास स्वतःशी किंवा आपणांस प्रिय असलेल्या व्यक्तीशी संवाद साधा.

४) सतत उत्साही राहा :- शक्यतो सामान्य मुलांप्रमाणे कार्य करा. शाळा, खेळ-कूद, अभ्यास व इतर कामे सामान्य मुलांप्रमाणे करा. सहलीला जा. पण गरजे पेक्षा जास्त काम करू नका. स्वतःच स्वतःच्या कामाची मर्यादा ओळखायचा प्रयत्न करा. थकवा जाणवल्यास थोडा आराम करून पुन्हा नव्या जोमाने कामास लागा.

५) दिनचर्या ठरवून घ्या :- वेळेवर जेवण घ्या, वेळेवर अभ्यास करा, वेळेवर खेळण्याची सवय लावा. भरपूर व योग्य प्रमाणात आराम करा व झोप घ्या. हलका व्यायाम करू शकता. ज्यामुळे तुमचे स्नायु मोकळे होण्यास मदत होईल.

प्रश्न : सिकलसेल चा वाहक वयात आल्यावर लग्न करून स्वतःचे कुटुंब आखू शकतो काय ?

उत्तर : होय. परंतु त्यांनी प्रसुतीपूर्व गर्भजल परीक्षण करून नॉर्मल मुले जन्माला घालण्याची जबाबदारी घ्यावी. त्यासाठी त्यांनी मॅरेज काँसिलरचा सल्ला जरूर घ्यावा.

प्रश्न : लग्नझाल्यानंतर रुग्णाकडून शारीरिक संबंधातून सिकलसेल हा आजार जोडीदारास होवू शकतो कां ?

उत्तर : नाही. पण जन्माला येणाऱ्या अपत्यास मात्र होवू शकतो.

प्रश्न : सिकलसेलच्या स्त्री रुग्णांना गर्भधारणेत काय दुष्परिणाम दिसतात ?

उत्तर : सिकलसेलच्या महिला रुग्णांना उशीरा गर्भधारणा होणे, वारंवार गर्भपात होणे., मुत्र मार्गाचा संसर्ग होणे, अपुऱ्या दिवसांचे बाळंतपण होणे, बाळंतपणात तीव्र रक्तस्राव होणे व गर्भधारणेत वारंवार क्रायसीस होणे, असे दुष्परिणाम दिसून येतात. वरील कारणांमुळे सिकलसेलची स्त्री रुग्ण दगावू सुद्धा शकते.

प्रश्न : प्रसुतीपूर्व गर्भजल परीक्षण म्हणजे काय ?

उत्तर : गर्भाशयातच बाळ असतांना गर्भजल काढून त्याचे परीक्षण करून येणाऱ्या काळात सिकलसेल हा आजार आहे किंवा नाही याची खात्री करून घेणे, यालाच प्रसुतीपूर्व गर्भजल परीक्षण असे म्हणतात.

प्रसुतीपूर्व गर्भजल परीक्षणाबद्दलची आपण थोडक्यात माहिती घेवू या...

गर्भधारणेच्या पहिल्या ३-४ महिन्यात केलेल्या या तपासणीद्वारे जन्मापासून असणाऱ्या अनेक रोगांचे निदान होवू शकते.

प्रसुतीपूर्व गर्भजल परीक्षण दोन प्रकारे करता येते.

१) कोरियन व्हिल्लस सॅम्पलिंग (cvs)

२) अॅम्नियो सॅन्टेसीस

- १) **कोरियन व्हिल्लस सॅम्पलिंग (cvs) :-** ही चाचणी गर्भधाणेच्या ९ ते १२ आठवड्यात करता येते. गर्भवती स्त्रीच्या गर्भाशयातील प्लासेंटाचा लहान तुकडा योनी मार्गातून किंवा ओटी पोटावरून नळीद्वारे काढता येतो. या तुकड्यातून बाळाला आईवडीलांकडून मिळालेला बाधक हिमोग्लोबीनचा जीन व बाधक गुणसुत्रांमुळे उद्भवणारे अनुवांशिक आजार कळू शकतात. उदा. सिकलसेल, थॅलेसेमिया व इतर आजार कळू शकतात.

या गर्भजल परीक्षणाद्वारे गर्भपात होण्याची शक्यता १:१४० म्हणजेच ०:७१% इतकी नाममात्र आहे जी की नार्मल गर्भावस्थेतील गर्भपाता एवढीच आहे.

- २) **अॅम्नियो सॅन्टेसीस :** गर्भधारणेच्या १६ ते १८ आठवड्यात ओटीपोटावरून एक सुई गर्भाशयात टाकण्यात येते व गर्भाशयातील बाळाच्या आजूबाजूला असलेले गर्भजल परीक्षणासाठी काढण्यात येते. या गर्भजलात तरंगणाऱ्या पेशीमध्ये बाधक हिमोलोबीन जीन व गुणसुत्रांची तपासणी करण्यात येते.

या परिक्षणानंतर गर्भपात होण्याची शक्यता १:२०० म्हणजेच ०:०५% इतकी नाममात्र आहे. ही गर्भजल परिक्षण तपासणी करायला सोपी, ९८% अचूक आणि कमी धोक्याची आहे. त्याचा फायदा घेवून आपण आपल्या भावी पिढीला सिकलसेल या आजारापासून मुक्त करू शकता.

भावी माता-पिता या परिक्षणानंतर खालील गोष्टी करू शकतात.

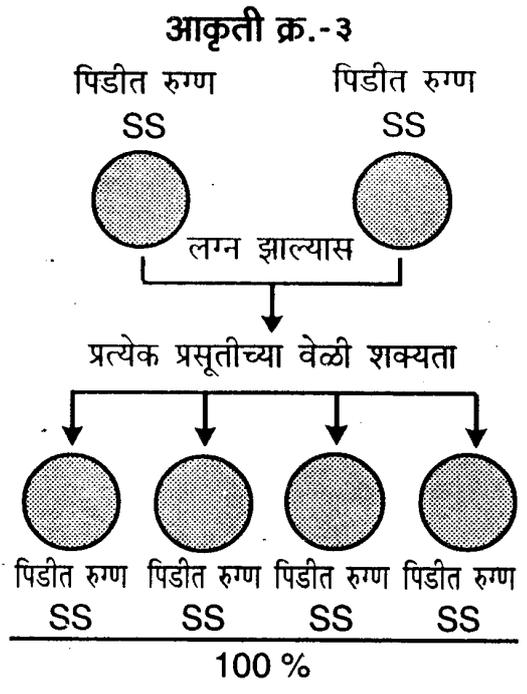
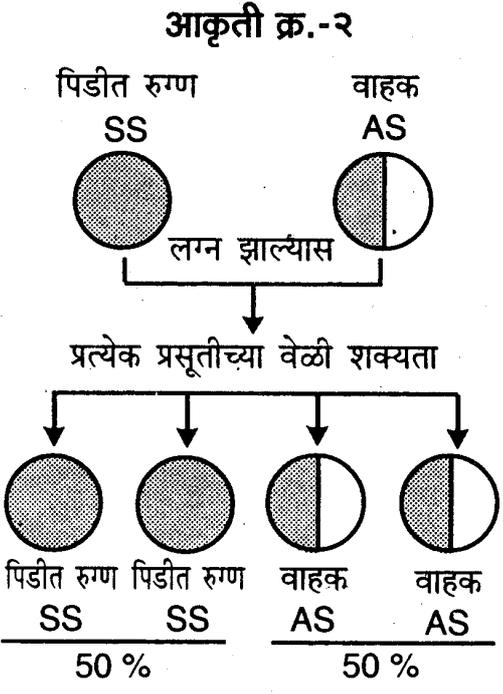
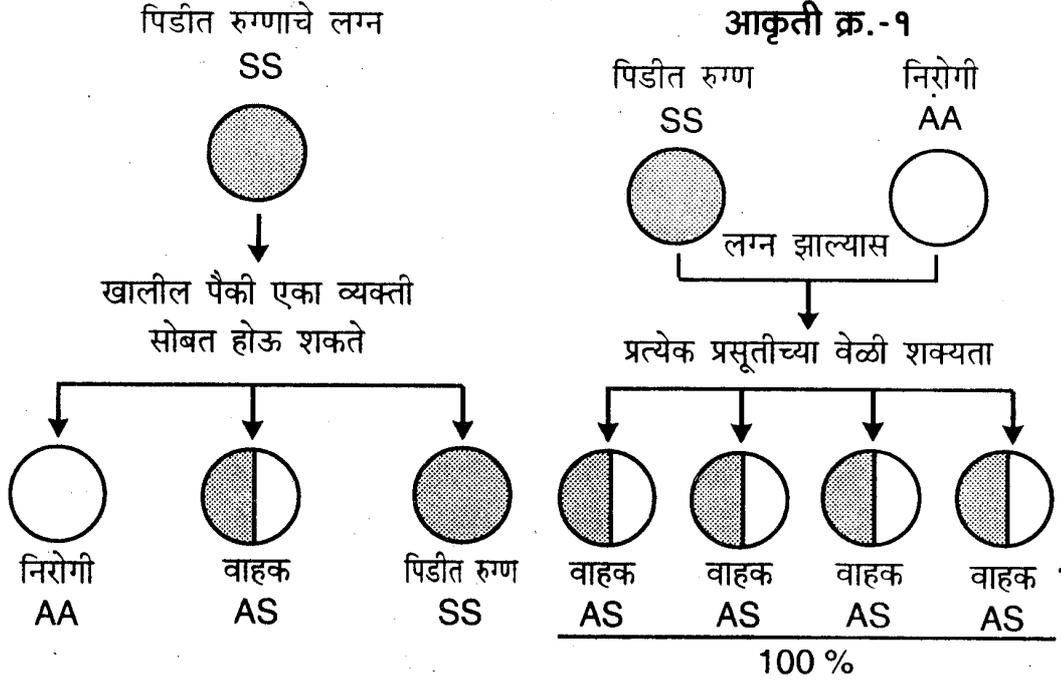
- १) आपल्या येणाऱ्या बाळाला सिकलसेल आजार नाही याची खात्री करून घेवू शकतात.
- २) बाळाला सिकलसेल आजार आहे हे कळल्यावर डॉक्टरी सल्ल्यानुसार गर्भपात करून घेवू शकतात.
- ३) आपण मुल दत्तक घेवू शकता.
- ४) आपल्या बाळाला सिकलसेल आजार आहे हे कळल्यावर व गर्भपात करण्याची तयारी नसल्यास त्या बाळाला जन्म द्यावयाची मानसिक व आर्थिक तयारी करू शकता.
- ५) आजाराबद्दलची संपूर्ण माहिती, दुष्परिणाम व उपचार जाणून घेवू शकता. वरील सर्व पर्याय आपल्याला समजल्यावर आपण केंद्रातील सल्लागाराकडून माहिती घेवून निर्णय घेवू शकता. सल्लागार तुमच्यासाठी निर्णय घेणार नाही. तो आपणास योग्य निर्णय घेण्यास मदत करेल. शेवटचा निर्णय आपलाच राहिल.
- ६) भावी पिढी सिकलसेल रोगापासून मुक्त होऊ शकते. आपण या आजारावर प्रतिबंध घालू शकतो. मात्र ते आपल्या सहकार्याशिवाय शक्य नाही हे ओळखून आपण जबाबदारीने पाऊल

उचलून सिकलसेल आजाराच्या निर्मूलनाच्या लढ्यात सहभागी व्हा.

प्रश्न : विवाह इच्छुक तरुण-तरुणींसाठी काय सल्ला आहे ?

उत्तर : विवाह इच्छुक तरुणांनो.... तरुणींनो.... लग्नाआधी सिकलसेल या आजारासाठी रक्त तपासणी करा. तुम्ही वाहक अथवा रुग्ण नसल्याची इलेक्ट्रोफोरेसिस पध्दतीने रक्त तपासणी करून खात्री करून घ्या. रक्त तपासणी होकारार्थी असेल तर घाबरून जावू नका. धीर ठेवा. तुम्ही वाहक किंवा रुग्ण असाल तर अजिबात घाबरू नका. तुमच्या जीवाला काही धोका नाही. तुम्ही व्यवस्थित औषधोपचार केल्यास सामान्य माणसाइतकेच जीवन जगू शकता. तपासणीच्या निकालाबाबत प्रामाणिकता ठेवा. सिकलसेलच्या रुग्णांनी लग्न करावे परंतु स्वतःचे मुल होवू देवू नये. त्यासाठी आपण गर्भ निरोधक उपाय योजना सल्लागाराच्या मदतीने करू शकता. (पुढील आकृत्यांचे निरीक्षण करा) सरळ मुल दत्तक घेवून समाधानी राहा. ही मोठी समाजसेवा आहे. त्याचे मूल्यमापन होवूच शकत नाही. तो सर्वोच्च त्याग आहे. त्या त्यागाची तुलना कोणत्याही त्यागासोबत होवू शकत नाही. रक्त तपासणी नंतर दोघेही स्त्री-पुरुष सिकलसेलचे वाहक असतील तर त्यांनी लग्न करण्याचे टाळावे. लग्न टाळणे शक्य नसेलच तर लग्न करावे परंतु पुढच्या पिढीतील वेदना आपणांस भोगावयाच्या नसतील, पहावयाच्या नसतील तर सिकलसेल वाहकांना किंवा रुग्णांना जन्मास घालू नका. (पुढील आकृत्यांचे निरीक्षण करा) येणारे बाळ निरोगी आहे की सिकलसेलचे रुग्ण आहे, हे गर्भजल परिक्षणाने निश्चित करा. निरोगी अपत्यासच जन्मास घाला. रोगी असेल तर गर्भपात करा. त्यासाठी डॉक्टर्स तुमच्या मदतीला आहेत. ते तुम्हास मार्गदर्शन करतील. वारंवार गर्भपात करावा लागत असेल तर अनाथालयातील मुलाला दत्तक घेवून पुत्र प्राप्तीचे सुख पदरात पाडून घ्या. आपले जीवन सुखी कसे राहिल याकडे लक्ष्य घाला. तुम्ही सुखी व्हा. दुसऱ्यालाही सुखी करा. या पवित्र त्यागातून आपण पुढची येणारी पिढी रोगमुक्त करू शकता.

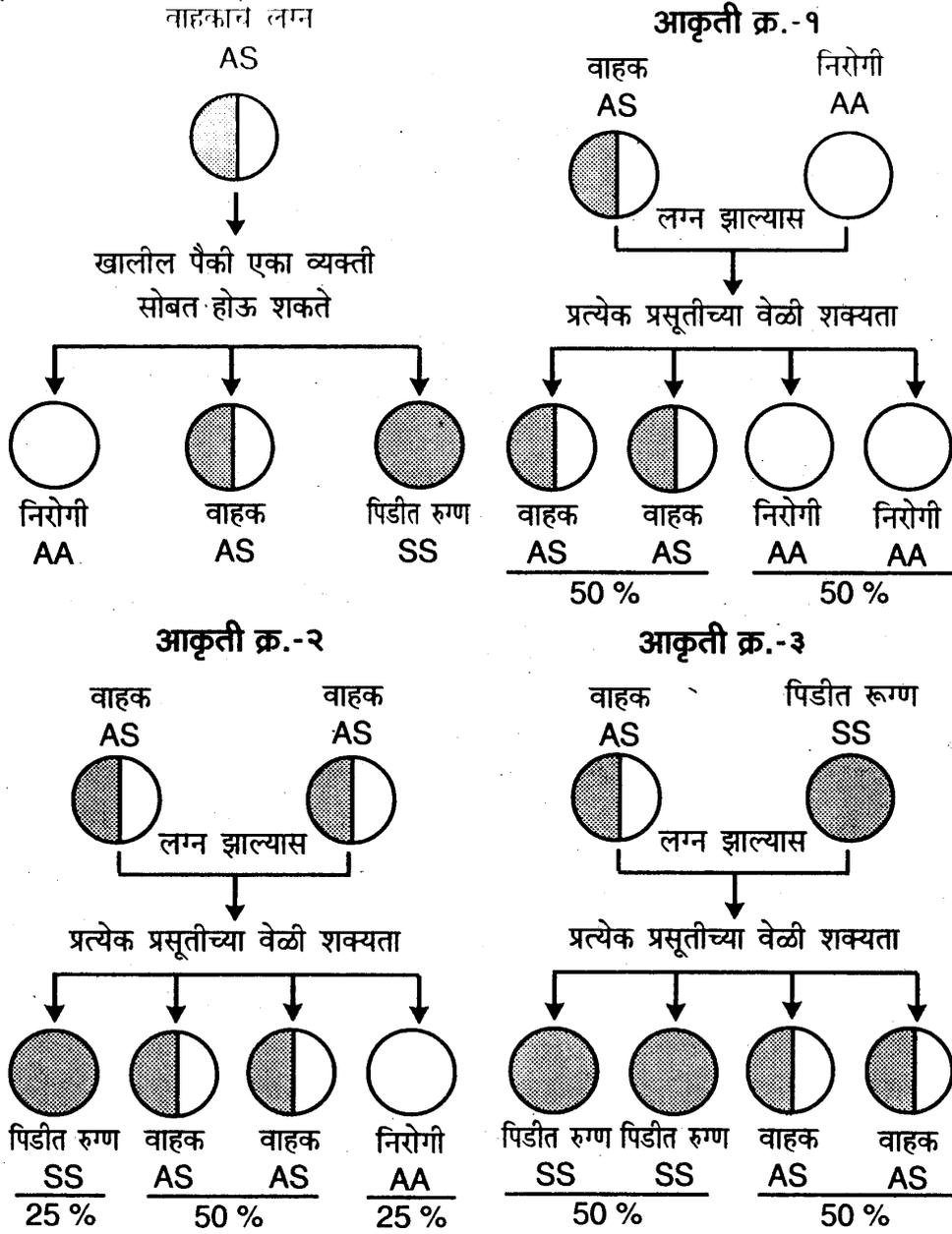
सिकलसेल पिडीत रुग्णाची खालील लग्नसंबंधातून होणारी अपत्ये

वरील लग्नसंबंधातून निरोगी मुल होणे शक्य नाही आणि भावी पिडीत सिकलसेलचा रुग्ण व वाहक जन्मास येण्याची पूर्ण शक्यता आहे.

वरील सर्व लग्नासंबंधात स्वतःचे मुल न होवू देणे फायद्याचे आहे. डॉक्टरी सल्ल्यानुसार गर्भनिरोधक उपाय योजना अंमलात आणावी. या जोडप्याने मुल दत्तक घेऊनच पुत्र प्राप्तीचे सुख पदरात पाडून घ्यावे.

सिकलसेल वाहकाची रुग्णाची खालील लग्नसंबंधातून होणारी अपत्ये

वरील लग्नसंबंधात निरोगी मुल होण्याची शक्यता आकृती क्र. १ व क्र. २ मध्ये अनुक्रमे ५० व २५ टक्के आहे. पण प्रसतुपूर्व गर्भजल परीक्षण करूनच निरोगी मुल जन्मास घालणे शक्य आहे.

आकृती क्र. ३ च्या लग्नसंबंधात निरोगी मुल होऊच शकत नाही. यात डॉक्टरी सल्ल्यानुसार गर्भनिरोधक उपाय योजना करून मुल होऊ देऊ नये. मुल दत्तक घेऊनच संततीची अपेक्षा पूर्ण करावी.

प्रश्न : सिकलसेलच्या निर्मुलनासाठी समाजाची कोणती भूमिका असावी ?

उत्तर : आपला देश गरीब आहे. त्यातही हा रोग ज्या समाजात आहे त्यांच्याजवळ पैसाही नाही. शिक्षणही कमी आहे. आपल्याजवळ काम करणारे भरपूर हात आहेत व आपल्याजवळ भरपूर वेळही आहे.

म्हणून आजाराच्या उच्चाटनासाठी सर्वांनी सहकार्य करणे हे गरजेचे आहे. आफ्रिकेतील नागरिक त्यांच्या रुग्णांना मदत करतात. अमेरिकेतील नागरिक सिकलसेल रुग्णांसाठी स्वेच्छेने काम करतात. आम नागरिकांनी या रोगाविषयी माहिती घेवून, स्वयंसेवक बनून जीवनातील काही वेळ या रुग्णाची सेवा करण्यात घालवावा व मानवतेसाठी चांगले काम केल्याचे समाधान आपल्या पदरी पाडून घ्यावे. सामाजिक संस्थांनी व नागरिकांनी पैसा गोळा करून या रुग्णांच्या भल्यासाठी खर्च करावा. सिकलसेलच्या रुग्णांच्या शिक्षणाकडे पालकांनी व समाजाने लक्ष पुरविले पाहिजे. कारण हे रुग्ण कोणतेही मेहनतीचे काम करू शकत नाही. म्हणून ते जर शिकले-सवरले तर त्यांना चांगल्या नोकऱ्या मिळतील त्यामुळे त्यांना चांगले जीवन जगणे सोपे होईल. या रुग्णांना वारंवर रक्त द्यावे लागते. त्यासाठी समाजातील तरुणांनी पुढे येवून स्वेच्छेने रक्तदान केले पाहिजे. सिकलसेल या रोगाचे निर्मूलन करणे ही सर्वांची जबाबदारी आहे चला आपण सर्वजण मिळून यासाठी काम करू या!

जब पोलियो के लिए
“दो बूँदे जिंदगी के”
और एड्स की
तरफ सबका ध्यान
कुष्ठ पे कहे
“हाथ मिलाए, कुष्ठ मिटाए”
तो क्यों नहीं “सिकलसेल”
के लिए कुछ कर दिखाए?

संशोधन कार्यक्रम – एक महत्वाचा भाग

रिजनल हिमोग्लोबिनोपॅथी डिटेक्शन व मॅनेजमेंट सेंटर स्थापित झाल्यापासून संशोधन कार्यक्रम हाती घेण्यात आले. सिकलसेल आजाराला आळा घालण्यासाठी आणि त्याचे संपूर्ण उच्चाटन कसे व्हावे यासाठी भारतात आणि भारताबाहेर चर्चासत्रे, परिषदे, सम्मेलन, कार्यशाळा इत्यादीचे आयोजन करण्यात आले, आणि सहभागीपण झाले. चर्चेनंतर विचाराचे आदान-प्रदान आणि विविध ठिकाणी होणारे संशोधन कार्याची माहिती घेवून त्याची अंमलबजावणी करण्यासाठी केंद्रामार्फत प्रयत्न करण्यात येत आहे. या संबंधात वेगवेगळ्या पत्रिका-पुस्तकात संशोधन पत्रही प्रकाशित झालेले आहे.

वर्ष २००१ ते २००५ पर्यंतचे केंद्राचा संपूर्ण कामाचा अहवाल खालीलप्रमाणे –

- १) वर्ष २००१ ते ३१ मे, २००५ पर्यंतचा Population Screening Report & Analysis Report-
- २) थॅलेसिमिया और सिकलसेल बीमारी तर खुली चर्चा सत्रदि. २७/१/२००१ (Symposium on Thalassaemia And Sickle Cell Anemia)
- ३) सिकलसेल आजारावर चर्चासत्र दि. २८/२/२००२
- ४) The Scientific Committee of MAPICON 2005 has organized scientific on 23/10/2005
- ५) आरएचडीएमसी एक्टीविटी रिपोर्ट – २००६
- ६) Consolidated Report regarding response of participants in sickle cell workshop, 2008
- ७) Dr. Mrs. A.V. Shrikhande has attended the Global Sickle Cell Disease Network Conference at the Westin Atlanta Perimeter North, Atlanta, U.S.A. from Wednesday March 14-Thursday March 15.
- ८) Dr. Mrs. A.V. Shrikhande has attended the Scientific Workshoop on sickle Cell Disease from 6th to 8th November, 2008 in Paris, Republic of France.
- ९) Dr. Mrs. A.V. Shrikhande has participated NagpurLymphoma Conference on 14th-15th November 2009 at Nagpur.
- १०) Golden Jubilee Conference of Indian Society of Hematology & Transfusion Medicine -19-22 November, 2009- Pre Conference CME & Workshop - Attended by Dr. Mrs. A.V. Shrikhande
- ११) Lata Medical Foundation - The Decade Meet -December 16th 2009 in Nagpur

Short Term Studentship Project Report submitted to ICMR, New Delhi

Year	Topic	Name of Student
2005	Newborn Screening For Hemoglobinopathies In Central India	Ku. Sjata Lall -IInd MBBS
2006	Incidence of Alpha Thalassemia In Sickle Cell Disorders	Mr. Swpnil S. Lanjewar -IInd MBBS
2006	Blood Transfusion In Thalassemia Patients of GMC, Nagpur	Ku. Khushabu R. Kabra IInd MBBS
2006	Cholelithiasis In Sickle Cell Disease	Mr.Roshan Bhugaonkar IInd MBBS
2006	Retrospective Study of Last 3 yrs. To find out the blood requirement of SCD Patients at IGGMC,Nagpur	P. Sachin Unny
2006	Heamatological Parameters As Predictors Of Clinical Severity In Sickle Cell Patients	Nekee Navin Sejpal
2007	Distribution of Fetal Hemoglobin in Pregnant Sicklers	

- १२) दुसरी इंटरनॅशनल अपडेट इन सिकलसेल डिसीज अॅन्ड अदर सिकलींग सिंड्रोम या दिनांक २६/२/२००४ ते १/३/२००४ या कालावधीत परिषदेच्या आयोजनाबाबत भारतीय आयुर्विज्ञान परिषदेने रु. २ लाखाची आर्थिक मदत दिली.
- १३) नागपूर, गडचिरोली, गोंदिया आणि चंद्रपूर जिल्ह्यात सिकलसेल संशोधन प्रकल्प चालविण्याकरिता प्रोजेक्ट रिपोर्ट Title - Haematological and clinical parameters as predictors of severe adverse events in sickle cell anemia in the newborns to eighteen years of age in central india.
- १४) Maternal & Neonatal Screening For Sickle Cell Disease & Comprehensive Health Care to the Newly Identified SS Cases Principal Investigator - Dr. Mrs. A.V. Shrikhande
- १५) Project Proposal of Comprehensive Health Care Unit for SCD. - Dr. Mrs. A.V. Shrikhande
- १६) Report of Sickle Cell Anemia Control Program - Maharashtra

BRIEFS

SICKLE CELL WEEK FROM 28TH

THE Sickle Cell Week will be observed by all the public health centres, rural hospitals throughout Vidarbha region from February 28 to March 6, informed Dr. A. V. Shrikhande, Head of the Department of Pathology and In-charge of Regional Haemoglobinopathy Detection & Management Centre (RHDMC) at Indira Gandhi Medical College and Hospital (IGMCH). In this regard, all the PHCs and rural hospital has been informed to forward the patients at the centre for diagnostic and detection. During the Sickle Cell Week at the RHDMC centre, examination and diagnosis camp has been organised from February 28 to March 1 between 9 a.m. to 12 noon and public awareness and health exhibition from 12 noon onwards. Similarly, on March 2 the centre has organised a rally which will start from Kasturchand park from 9 a.m. All the meeting of the sub-centres at Gadchiroli, Chandrapur and Gondia will be held on March 3. Blood donation camp, training of technicians, counselling of marriageable youths, public awareness and discussions will be held from March 4 to 6.

The **Hitavada** ♦

Rally on sickle cell disease held

Students of Indira Gandhi Medical College (IGMC) and various other educational institutions participating in a rally on Saturday morning to create awareness about Sickle Cell Disease.

■ Staff Reporter

THE Regional Haemoglobinopathy Detection and Management Centre (RHDMC), Indira Gandhi Medical College (IGMC) organised a rally on Saturday

morning to create awareness about Sickle Cell Disease (SCD) among citizens. A strong rally 550 students was taken out from Kasturchand Park to Variety Square.

The rally was organised by the Centre as a part of Sickle Cell Week being observed from

February 28. Students and nurses of IGMC, students of Ayurved College, Nandanvan High School, Adarsh Vidyalaya Koradi, members of Sickle Cell Society of India and Nagpur Medicos Junior Chamber participated in the rally.

The rally was flagged off from Kasturchand Park by Abha Shukla, Additional Divisional Commissioner (Tribal Development) at 9 am Sanjiv Gade, Additional Divisional Commissioner (Social Welfare) and Dr Kenneth Bridges, Director, Joint Centre for Sickle Cell and Thalassaemic Disorder, Harvard Medical School were the chief guests on the occasion.

IGMC Dean, Dr W B Tayade, HoD Pathology, Dr A V Shrikhande, Dr S L Kate, Dr Milind Mane and Sampat Ramteke were prominently present on the occasion.

The rallyists carried several placards urging citizens to get themselves tested for SCD carriers before getting married. The placards also explained many other aspects of the dreaded disease.

The participants raised slogans to create awareness about SCD among citizens. Dr Tayade informed that several other programmes have been organised by the RHDMC to mark this week. A free blood donation camp has been organised on March 4, 5 and 6 for students. The blood will be used for SCD patients.

Diagnostic camps for students of ashram shalas have been organised at the Gadchiroli, Chandrapur and Kurkheda subcentres. The concluding function of the Sickle Cell Week will be held on March 6.

सिकलसेल व थॅलेसेमिया आजारारवर पोस्टर स्पर्धा

नागपूर - सिकलसेल व थॅलेसेमिया आजारारविषयी लोकांमध्ये जनजागृती व्हावी, या उद्देशाने शासनाने महाराष्ट्रातील प्रत्येक शहरात व गावा-गावात म्हणी लिहिण्याचे व भित्तिपत्रके लावण्याचे ठरविले आहे. शासनाच्या जाहिरात विभागास या विषयाला धरून हे साहित्य तयार करण्यास मदत मिळवी म्हणून प्रादेशिक सिकलसेल व थॅलेसेमिया संशोधन व उपचार केंद्र, इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालयाच्या वतीने म्हणी व पोस्टर स्पर्धा आयोजित करण्यात आली आहे.

या स्पर्धेत सर्वच वयोगटातील स्त्री-पुरुष, मुले-मुली प्रवेश घेऊ शकतील. पहिल्या तीन विजेत्यांना रोख पुरस्कार २३

सप्टेंबर रोजी होणाऱ्या सिकलसेल व थॅलेसेमिया आजारारवरील शिबिर व जनजागरण कार्यक्रमात देण्यात येईल.

सिकलसेल हा आजार कसा आहे? या आजारारबाबतीत आपणास काय माहित आहे? थॅलेसेमिया हा आजार कसा आहे?

सल्ला, या आजाराने पीडित असलेल्या रुग्णांची अवस्था, त्यांना होणाऱ्या वेदना, त्रास व त्यांचे अनुभव आदी विषयांवर ही स्पर्धा आयोजित करण्यात आली आहे. स्पर्धेकरिता म्हणी या मराठी व हिंदी भाषेतच असाव्या, पोस्टरसाठी पांढऱ्या

२० सप्टेंबरपर्यंत प्रवेशिका पाठविण्याचे आवाहन

या आजारारबाबत सल्ला, गर्भवतींना पोटातच बाळ असताना रोगनिदानाचा सल्ला, सिकलसेल, थॅलेसेमिया नियंत्रण व निमूलन, या आजारारसोबत सुखी जीवन कसे जगू शकाल? सर्व समाजातील युवक-युवतींना या आजारारचे निदान करण्यासाठी रक्त तपासण्या करण्यासाठी

संच्युरी कागदाचा वापर करावा. एका स्पर्धेकाला एकच म्हण किंवा पोस्टर पाठविता येईल. इच्छुक स्पर्धकांनी प्रादेशिक हिमोग्लोबिनोपॅथी संशोधन व उपचार केंद्र, विकृतीशास्त्र विभाग, इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर १७ किंवा डॉ. मिलिंद माने, सरस्वती

हॉस्पिटल, इंदोरा चौक, नागपूर या पत्त्यावर प्रवेशिका २० सप्टेंबरपूर्वी मिळतील, अशा नेताने पाठवाव्या.

सिकलसेल थॅलेसेमिया शिबीर

ठस्रिनोकमत वृत्तसेवा

बुधवार

नागपूर : प्रादेशिक हिमोग्लोबिनोपॅथी संशोधन व उपचार केंद्र (इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर) च्या वतीने दि. २३, २४, २५ सप्टेंबर रोजी सिकलसेल व थॅलेसेमिया या आजारारवर तीन दिवसीय शिबीराचे आयोजन करण्यात आले आहे. हा कार्यक्रम इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालयाच्या लेक्चर हॉल 'ए' मध्ये सकाळी १० ते ५ वाजेपर्यंत होणार आहे. मुंबईचे या आजारारचे तज्ञ डॉ. एम. बी. अग्रवाल हे दि. २३ सप्टेंबर रोजी रुग्णांना मोफत तपासून सल्ला देणार आहेत. संचालक डॉ. ए. व्ही. श्रीखंडे, प्रकल्प सदस्य डॉ. मिलिंद माने व प्रसिद्ध पॅथालॉजिस्ट डॉ. स्वी वानखेडे हेसुद्धा मार्गदर्शन करणार आहेत. या आजारारच्या रुग्णांनी या संधीचा फायदा घेण्याचे हेतूने दि. २० सप्टेंबरपर्यंत सकाळी १० ते ५ वाजेपर्यंतच्या दरम्यान विकृतीशास्त्र विभाग, इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय येथे आपल्या नाव नोंदणी करावी.

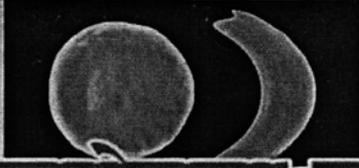
लोकसत्ता

शनिवार, ६ मार्च २०१०

नागपूर वृत्तान्त

सिकलसेल सनाहानिमत शुक्रवारी जनवाणी सिकलसेल काढण्यात आली. (लोकसत्ता छायाचित्र)

वसुंधरा

सिकलसेलचा जागर

आपल्या दैनंदिन कामासोबत आपल्या समाजीक भवतालाचे भान राखून त्या अनुषंगाने एखाद्या समाजीक प्रश्नाला उचलून घ्यायचे, पदरचा वेळ पैसा खर्च करून त्या समस्येचा अभ्यास, पाहणी करून निष्कर्ष काढणे, त्यासाठीची विविध योजनांची आखणी करणे, त्या राबविणे व असे प्रत्यक्ष राबून काम करणाऱ्या आपल्यातील अगदीच मोजक्या आहेत. याच प्रत्यक्ष मार्गातील आपली आजची स्वयंसिध्दा आहे डॉ. विद्याताई श्रीखंडे. डॉ. विद्याताई श्रीखंडे या इंदीरा गांधी रुग्णालय (मेयो) येथील पॅथोलॉजी प्रमुख आहेत. आपल्या या कामासोबत त्यांनी सिकलसेल या आजारासाठी केलेले काम विशेष उल्लेखनीय आहे. त्या महाराष्ट्र शासनाच्या सिकलसेल प्रोग्रामच्या प्रोजेक्ट डायरेक्टर आहेत. सिकलसेल या दुर्घट आजाराविषयीचे गैरसमज, त्याची उपचारी उपचार, समाजिक दुष्परिणाम, त्याची उकल, पुढील योजना याबाबत आपण त्यांच्याकडून जाणून घेऊ यात....

डॉ. विद्या श्रीखंडे

आपल्या दैनंदिन कामासोबत आपल्या समाजीक भवतालाचे भान राखून त्या अनुषंगाने एखाद्या समाजीक प्रश्नाला उचलून घ्यायचे, पदरचा वेळ पैसा खर्च करून त्या समस्येचा अभ्यास, पाहणी करून निष्कर्ष काढणे, त्यासाठीची विविध योजनांची आखणी करणे, त्या राबविणे व असे प्रत्यक्ष राबून काम करणाऱ्या आपल्यातील अगदीच मोजक्या आहेत. त्यांच्या कामाची पोहोच तुम्हाला मिळावी या अनुषंगाने देशीकरी, वसुंधरा, प्रत्येक आठवड्यात एका स्वयंसिध्देची आपली ओळख करून देत आहे. त्याची पोच-पावती तुम्हीच तुमच्या प्रतिष्ठेनुसार देत आहात. ज्याबद्दल प्रथम मी देशीकरी लक्षेक आपले आभार मानते. असाच सहयोग, असेच सहकार्य, असाच सहभाग असू द्यावा ही विनंती. आपले प्रतिपाद आपल्या प्रतिक्रिया संकलित राहाव्यात. चर्चेत सामील व्हायचे. निष्कर्षी चुकवावेत, आपले स्वागत आहे.

स्वयंसिद्धा
 सुनीता झाडे
 ०९८५०३८८१४

उल्लेखनीय आहे. त्या महाराष्ट्र शासनाच्या सिकलसेल प्रोग्रामच्या प्रोजेक्ट डायरेक्टर आहे. सिकलसेल या दुर्घट आजाराविषयीचे गैरसमज, त्याची उपचारी उपचार, समाजिक दुष्परिणाम, त्याची उकल, पुढील योजना याबाबत व आपण त्यांच्याकडून जाणून घेऊ यात.... सिकलसेल, रॅथेरेमिया व हिमोफिलिया हे रक्तातील रक्तपेशी संबंधित आजार आहे. देखात सिकलसेलचे १२ ते १५ लाख रुग्ण (एस. एस. पी.टी.) रॅथेरेमियाचे ३ ते ५ लाख रुग्ण (मेजर) व हिमोफिलियाचे ०.५ ते ०.७ लाख रुग्ण असल्याचे आढळून आलेले आहे. सिकलसेल, रॅथेरेमिया व हिमोफिलिया हे सर्व आजार रक्ताशी संबंधित आहेत. सिकलसेलमध्ये रक्त रक्तपेशीची निर्मिती होते. परंतु या पेशी बळकावर होतात. त्यामुळे संपूर्ण रक्तपेशी रक्तपुरवठा सुरळीत होत नाही. रक्त निर्मितीचा वेळ रक्तपेशीची निर्मिती होत नाही. ज्यामुळे

कोणत्याही बाह्य लक्षणांवरून सिकलसेल ओळखणे दुर्घट आहे. या आजाराचे दोन प्रकार आहेत. एक पीडित (सकरर) व्यक्ती व दुसरा बाह्य (कॅरिअर) व्यक्ती. पीडित व्यक्तीला वारंवार जंतुसर्जन होते व वेदना होतात, तर व बाह्य व्यक्तीला सिकलसेल आजाराचा त्रास होत नाही, परंतु ती व्यक्ती पुढच्या व्यक्तीला सिकलसेल आजार देऊ शकते.

जनावरांचे मांस खाल्ल्याने सिकलसेल होतो हा या रोगामुळे सर्वात मोठा गैरसमज

रक्तावाहिन्यांमधून शरीर पुरवठा सर्व भागांपर्यंत सहज ऑक्सिजन वाहून नेवा. सिकलसेल असलेल्या रक्तपेशी रक्तवाहिन्यांमधून सहज वाहून जाऊ शकत नाही व. त्या घट्ट आणि चिकट होतात. त्या रक्तवाहिन्यांमध्ये अडकून रक्तपेशी खड्यामध्ये अडकून निर्माण करतात अतिशय वेदना होतात. लाल रक्तपेशीच्या नष्ट होण्यामुळे रॅथेरेमिया व कावीळ होते. या आजारात रक्तात पाहून किंवा मादीची चाखणी करून निदान करता येत नाही. त्याच्या रक्ताची हिमोग्लोबिन

डॉ. विद्या श्रीखंडे सिकलसेलसाठी काम करणाऱ्या आपल्या सहकाऱ्यांसोबत

रक्तावाहिन्यांमधून शरीर पुरवठा सर्व भागांपर्यंत सहज ऑक्सिजन वाहून नेवा. सिकलसेल असलेल्या रक्तपेशी रक्तवाहिन्यांमधून सहज वाहून जाऊ शकत नाही व. त्या घट्ट आणि चिकट होतात. त्या रक्तवाहिन्यांमध्ये अडकून रक्तपेशी खड्यामध्ये अडकून निर्माण करतात अतिशय वेदना होतात. लाल रक्तपेशीच्या नष्ट होण्यामुळे रॅथेरेमिया व कावीळ होते. या आजारात रक्तात पाहून किंवा मादीची चाखणी करून निदान करता येत नाही. त्याच्या रक्ताची हिमोग्लोबिन

रक्तावाहिन्यांमधून शरीर पुरवठा सर्व भागांपर्यंत सहज ऑक्सिजन वाहून नेवा. सिकलसेल असलेल्या रक्तपेशी रक्तवाहिन्यांमधून सहज वाहून जाऊ शकत नाही व. त्या घट्ट आणि चिकट होतात. त्या रक्तवाहिन्यांमध्ये अडकून रक्तपेशी खड्यामध्ये अडकून निर्माण करतात अतिशय वेदना होतात. लाल रक्तपेशीच्या नष्ट होण्यामुळे रॅथेरेमिया व कावीळ होते. या आजारात रक्तात पाहून किंवा मादीची चाखणी करून निदान करता येत नाही. त्याच्या रक्ताची हिमोग्लोबिन

Feedback <http://www.readwhere.com/>

The Hitavada ■ TUESDAY ■ SEPTEMBER 24 ■ 2013

'Establish intl standard treats' centre for sickle cell patients'

Nifin Gadkari speaking during concluding function of workshop on sickle cell. Other dignitaries on the dais look on.

■ Staff Reporter

SOCIETY should show sensitivity towards persons suffering from sickle cell. The disease, which mainly occur in Vidarbha region has caused huge loss of human resources along with socio-economic and psychological sufferings. This was stated by former National President of Bharatiya Janata Party (BJP) Nifin Gadkari.

Gadkari was speaking dur-

ing concluding function of a workshop on sickle cell, organised by IGGMCH, Sickle Cell Association, regional Haemoglobinopathy Research and Treatment Centre, Nagpur and VAPM, here.

Dean of IGGMCH Dr Prakash Wakode, Dr Graham Serjent, Dr. Raju Deoghare, Dr Roshan Colah, Dr A V Shirikhande were present on the dais.

Gadkari stressed the need to

establish a research and treatment centre of international standard. Health cards should reach every patient suffering from sickle cell. He also stated that he himself will discuss the issue with the Chief Minister of Maharashtra.

Dr Wakode, Dr Serjent, Dr Colah, Dr Deoghare also expressed their views.

Dr Shrikhande made introductory remarks. Dr N P Pande proposed a vote of thanks.

मोक्षमत मंगळवार, दि. २४ सप्टेंबर २०१३ ४

सिकलसेल आजाराबाबत शासनाने संवेदनशीलता दाखवावी

नागपूर : विदर्भात परीब जनतेत आढळणाऱ्या सिकलसेल आजाराचे सामाजिक, आर्थिक, मानसिक व मनुष्यबळाचे फार मोठे नुकसान होत आहे. त्यामुळे या आजाराबाबत शासन व समाजाने संवेदनशीलता दाखवावी, असे मत भाजपाचे राष्ट्रीय नेते नितिन गडकरी यांनी व्यक्त केले. सिकलसेल असोसिएशनद्वारे शासकीय इंदिरा गांधी वंशकीय महाविद्यालयात सिकलसेलची कार्यशाळा आयोजित करण्यात आली होती. या कार्यशाळेच्या समारोहप्रसंगी गडकरी बोलत होते. यावेळी मेयो रुग्णालयाचे अधिकाता डॉ. प्रकाश वाकोडे, डॉ. ग्रॅहम सारजंट, डॉ. राजू देवघरे, डॉ. रोशन कोलाह, डॉ. ए. व्ही. श्रीखंडे उपस्थित होते. सिकलसेलच्या निर्मूलनासाठी आंतरराष्ट्रीय दर्जाचा केंद्राची गरज आहे. सिकलसेलचा उपचार शेवटच्या रुग्णापर्यंत पोहोचण्यासाठी 'हेल्थ कार्ड'ची गरज आहे. विदर्भात सिकलसेलच्या संशोधन व रोगनिदानसाठी प्रयोगशाळा असणे गरजेचे आहे. रिसर्च इन्स्टिट्यूट होणे गरजेचे आहे, अशी भावना उपस्थितानी व्यक्त केली. कार्यक्रमाला डॉ. मिलिंद

हायकोर्टात शासनाची ग्वाही : पुढच्या आर्थिक वर्षात मिळेल रक्कम

सिकलसेलसाठी विदर्भाला ६० टक्के निधी

लोकमत न्यूज नेटवर्क

नागपूर : विदर्भातील सिकलसेलप्रस्त रुग्णांवर उपचार करण्यासाठी पुढच्या आर्थिक वर्षात ६० टक्के निधी वाटप केला जाईल, अशी ग्वाही राज्य शासनाने बुधवारी मुंबई उच्च न्यायालयाच्या नागपूर खंडपीठाला दिली.

सिकलसेलप्रस्त रुग्णांवर उपचार करण्यासाठी राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य मिशन आणि वैद्यकीय शिक्षण व

संशोधन विभागाद्वारे राज्यभरात समान निधी वितरित केला जातो. परंतु विदर्भात सिकलसेलप्रस्त रुग्णांची संख्या जास्त असल्यामुळे निधीचे समान वितरण चुकीचे आहे. रुग्ण जास्त असल्यामुळे निधीही जास्त मिळायला पाहिजे, असा मुद्दा न्यायालयासमक्ष मांडण्यात आला

होता. त्यावर शासनाने भूमिका स्पष्ट करताना पुढच्या वर्षी विदर्भाला ६० टक्के निधी देण्याचे मान्य केले.

गंभीर सिकलसेलप्रस्त रुग्णांवर उपचार करण्यासाठी नागपुरातील मेयो व मेडिकल या दोन्ही शासकीय रुग्णालयांत ३ केअर सेंटर सुरू करण्यात आले आहे. पूर्वी या रुग्णालयांत हे सेंटर नव्हते. त्यामुळे ही झुटी भरून निघाली आहे. तसेच, आवश्यक केमिकल्स नसल्यामुळे मेयोमधील एचपीएलसी मशीनवर मित्र आहेत.

सिकलसेल तपासणी बंद होती. आता केमिकल्सचा पुरवठा करण्यात आल्यामुळे सिकलसेल तपासणी पुन्हा सुरू झाली आहे, अशी माहिती शासनाने न्यायालयाला दिली. यासंदर्भात न्यायालयाने स्वतःच जनहित याचिका दाखल केली आहे. याचिकेवर न्यायमूर्तीद्वय भूषण धर्माधिकारी व स्वप्ना जोशी यांच्यासमक्ष सुनावणी झाली. या प्रकरणात अॅड. अनुप गिळडा न्यायालय

मुंबईतील तज्ञ येऊ शकतात काय?

सिकलसेल आजाराचे अस्तित्व असलेल्या कुटुंबात जन्मणाऱ्या बाळाला सिकलसेल आहे किंवा नाही, हे जाणून घेण्यासाठी २००६ मध्ये मेयो व मेडिकलमध्ये गर्भजल तपासणी केंद्रे सुरू करण्यात आली. परंतु, आवश्यक तज्ञ व कर्मचारी नसल्यामुळे दोन्ही केंद्रे बंद आहेत. परिणामी, गर्भजलाचे नमुने मुंबईला पाठवावे लागत असून नागरिकांना प्रत्येक नमुन्यामागे चार ते पाच हजार रुपये खर्च करावे लागत आहेत. ही बाब लक्षात घेता न्यायालयाने मुंबईतील तज्ञ गर्भजल तपासणीसाठी विशिष्ट दिवशी नियमित नागपुरात येऊ शकतील काय, अशी विचारणा राज्य शासनाला करून यावर तीन आठवड्यांत भूमिका स्पष्ट करण्यास सांगितले.

'Provide max funds for sickle-cell patients in city'

■ **Staff Reporter**

NAGPUR bench of Bombay High Court on Wednesday directed the State Government to allocate around 60 per cent fund meant for sickle-cell patients to Nagpur based Government hospitals like IGGMCH and GMCH where maximum sickle-cell patients are registered. Prevalence of sickle-cell is highest in and around Nagpur and often a patient has to shell out lot of money for treatment and blood. During last five years the IGGMCH and GMCH registered over 1700 patients while in entire Mumbai barely 300 patients were registered.

A division bench consisting of Justice Bhushan Dharmadhikari and Justice Swapna Joshi while hearing a suo-motu petition dealing with lack of adequate facilities for sickle cell patients and paltry budgetary allocation, directed the State Government to disburse at least 60 per cent budget meant to tackle sickle-cell for city based healthcare institution. Adv Anoop Gilda is amicus curiae in the matter.

Looking at the alarming number of patients with sickle cell in Vidarbha, Indian Council of Medical Research and Department of Biotechnology had established a modern Polymers Chain Reaction lab way back in 2006, but in absence of qualified manpower, it is non-functional since last 18 months. As a result, blood samples of pregnant women are sent to Mumbai and this test costs at least Rs 4,000 to Rs 5000. Even HPNG machine at IGGMCH is non functional due to lack of requisite chemicals. IGGMCH officiating dean Dr Anuradha Shrikhande in her affidavit claimed that necessary chemicals have been received and this machine will be made functional very soon.

हॅलो नागपूर

लोकमत

नागपूर, सोमवार, दि. ९ जून २०१४

नागपूर शायनिंग!

गडकरींचा विकास मंत्र : ३१ मार्चची डेडलाईन

नागपूर : मेट्रो, नागनदीचे शुद्धीकरण, मिहान प्रोजेक्ट, व्याघ्र राजधानी, भांडेवाडी प्रकल्प व महामार्गाच्या विकासासाठी 'ब्ल्यू प्रिंट' तयार झाले असून, काही प्रस्तावांना मंजुरीही मिळाली आहे. येत्या काहीच महिन्यांत प्रत्यक्ष कामांना सुरुवात होईल. उपराजधानीत गत २५ वर्षांत जी कामे झाली नाहीत, ती पुढील ३१ मार्चपर्यंत पूर्ण करून दाखविणार असल्याचा विकास मंत्र केंद्रीय भूपृष्ठ परियहन मंत्री नितीन गडकरी यांनी रविवारी व्यक्त केला. टिळक श्रमिक पत्रकार संघाच्यावतीने रविवारी पत्रकार भवनात आयोजित वार्तालाप कार्यक्रमात गडकरींनी नागपूर शायनिंगचे 'ब्ल्यू प्रिंट' सादर केले. शहराच्या विकासाविषयी बोलताना

गडकरी म्हणाले, सखोल अध्ययन करून उपराजधानीच्या विकासासंबंधीच्या फाईनल दिल्लीत कुठे अडकल्या आहेत, याची माहिती घेतली आहे. नागपूर महानगरपालिकेने नागनदी शुद्धीकरणासाठी तयार केलेल्या १९० कोटी रुपयांच्या प्रस्तावाला पर्यावरण मंत्रालयाची हिरवी झेंडी मिळाली आहे. येत्या तीन ते चार महिन्यांत प्रत्यक्ष कामाला सुरुवात होईल. याशिवाय शहरातील अंबाझरी तलाव, शुक्रवारी तलाव व नाईक तलावाच्या विकासासाठी तयार करण्यात आलेल्या ५० कोटींच्या प्रकल्पालाही पर्यटन विकास मंत्रालयाची मंजुरी प्राप्त झाली आहे. त्यामुळे तीही कामे लवकरच सुरु होईल.

मेट्रोला वेग

मेट्रो रेल्वे हा नागपुरातील महत्त्वाचा प्रोजेक्ट असल्याचे यावेळी गडकरी यांनी स्पष्ट करून, या विषयावर अलीकडे शहरी विकास विभागाची बैठक घेण्यात आली असल्याचे ते म्हणाले. नागपुरातील मेट्रो प्रोजेक्टसाठी एकूण १३ एनओसी घ्यावी लागत आहे. त्यापैकी काही एनओसी मिळाल्या असून, इतर येत्या ८ ते १० दिवसांत मिळण्याची शक्यता आहे. यानंतर हा विषय लगेच मंत्रिमंडळपुढे ठेवून पुढील चार ते सहा महिन्यांत प्रत्यक्ष कामाला सुरुवात करण्याचा प्रयत्न राहणार असल्याचे ते म्हणाले.

मिहानला बूस्ट

ड्रीम प्रोजेक्ट असलेल्या मिहानसंबंधी नुकत्याच आठ दिवसांपूर्वी संबंधित विभागाशी चर्चा करून, बैठक आयोजित करण्याच्या सूचना दिल्या असल्याचे यावेळी त्यांनी सांगितले. परंतु अजूनपर्यंत ती बैठक झालेली नाही. त्यामुळे येत्या १४ जून रोजी बैठक बोलावण्याचा निर्णय घेण्यात आला आहे. त्यात मिहानच्या विकासासह इंटरनॅशनल एअरपोर्ट व बोईंग प्रोजेक्टवर सविस्तर चर्चा करून लवकरच योग्य तो निर्णय घेण्यात येणार असल्याचे ते म्हणाले.

व्याघ्र राजधानीचा प्रस्ताव तयार

नागपूरला व्याघ्र राजधानीचा दर्जा मिळवा, यासाठीही प्रस्ताव तयार करण्यात आला असल्याचे यावेळी गडकरी यांनी सांगितले. विदर्भात सर्वाधिक जंगल असून, त्यात शेकडो वाघांचा अधिवास आहे. यातून विदर्भातील पर्यटनाचा मोठा प्रमाणात विकास होऊ शकतो. यासाठी ताडोबा येथे खाजगी रिसोर्टला मंजुरीसह अधिकाधिक पर्यटकांना जंगलात प्रवेश मिळवा, यासाठी प्रयत्न करणार असल्याचे ते म्हणाले.

सिकलसेलसाठी रिसर्च सेंटर

सिकलसेल हा फार मोठा गंभीर प्रश्न असून, त्यावर काम करण्याची गरज असल्याचे गडकरी म्हणाले. यातूनच केंद्रीय आरोग्य मंत्रालयाकडून नागपुरात सिकलसेल रिसर्च सेंटरला मंजुरी मिळाली असल्याचे यावेळी त्यांनी सांगितले. सध्या सिकलसेलसंबंधी अनेक समस्या आहेत. मशीन्स बंद असून, औषधींचा नेहमीच तुटवडा असतो. मेडिकलसाठी निधी येऊनसुद्धा कोणत्याही सुधारणा दिसून येत नाही. त्यासाठीही प्रयत्न करण्याची गरज असल्याचे त्यांनी सांगितले.

मनपाचा १५० वा महोत्सव

महानगरपालिकेला १५० वर्षे पूर्ण झाली आहेत, यानिमित्त मोठा महोत्सव साजरा करावा, अशी इच्छा असल्याचे यावेळी गडकरी यांनी सांगितले. या कार्यक्रमासाठी राष्ट्रपतींना बोलावण्याचा विचार असून, त्यासंबंधी आपण राष्ट्रपतींशी चर्चाही केल्याचे ते म्हणाले. या उत्सवात नागपुरातील ए. बी. बर्धन व अटलबहादूरसिंग यांच्यासारख्या ज्येष्ठ नेत्यांचा जाहीर सत्कार करण्याची योजना आहे. मात्र महापौर प्रा. अनिल सोले सध्या निवडणुकीत व्यस्त असून, या निवडणुका पार पडताच उत्सवाची तयारी सुरु केली जाईल.

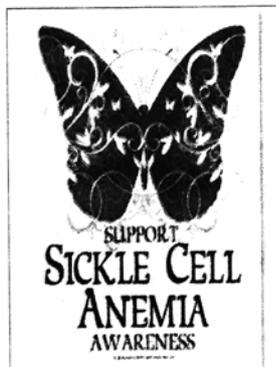
City still waiting for regional Sickle cell centre of excellence

■ Principal Correspondent

IT WAS proposed to develop a regional centre of excellence for sickle cell disease in Nagpur long back, which has not come yet. If this centre comes then the face of Nagpur would change drastically as far as sickle cell research is concerned.

This centre will conduct clinical research pertinent to Indian sickle cell disease, develop and conduct protocols on management, disseminate the results of such trials, and act as training centres for local physicians, nurses, technologists, counsellors, and data processing staff. The centre will represent a pilot project, which if successful, may be used as a model for other areas of India.

Dr A V Shrikhande who is President of the Sickle Cell Association Nagpur, (NGO) working on sickle cell disease and Project Director of the Pilot Project of Govt of Maharashtra said, "Sickle cell disease is an inherited blood condition common among the tribal peoples of central and southern India. In North America, the Caribbean and Europe, advances in management have improved the quality of life and survival, but these areas are characterised by the absence of malaria. Since malaria profoundly changes the manifestations and natural history of sickle cell disease, transfer of these methods of management to a malarial environment may be inappropriate and may also waste scarce Indian resources. There is an urgent need to document

SICKLE CELL DAY SPECIAL

the clinical features and natural history of sickle cell disease in a malarial area and to devise locally appropriate interventions and methods of management."

The frequency of sickle cell disease at birth is determined by the frequency of the carrier states for the genes giving rise to the forms of sickle cell disease. In these conditions, where both parents carry the abnormal gene, the risk is 1 in 4 for each pregnancy. Throughout Central India in Gujarat, Madhya Pradesh, Maharashtra, Chhattisgarh and Orissa, the sickle cell trait occurs averages 15% of the population. With these figures, clinically significant forms of sickle cell disease can be calculated to affect 1% of

World Sickle Cell Day programme today

INDIRA Gandhi Government Medical College (IGGMC), Regional Hemoglobinopathy Detection and Management Centre (RHDMC) is celebrating World Sickle Cell Disease Day on Thursday, June 19 at 12 noon in OPD complex. Dean, Medical Superintendent, clinicians, nursing staff and Dr A V Shrikhande and her staff observed the World Sickle Cell Disease Day. Two new informative brochures were released on the occasion on 'Sickle Cell Carrier: All You Want to Know' and 'Sickle Cell Disease'. Dr A V Shrikhande took the opportunity to appeal to all to register new born babies at the Centre and, to report to hospital at early pregnancy if the person is a Sickle Cell Disease carrier or patient.

births. Why Nagpur is suitable for Sickle cell centre? Dr Shrikhande has the answer. She said, "Nagpur is the geographic centre of India, well connected by road, rail and air. The tribal population constitutes a large part of the Southern districts of Gadchiroli and Chandrapur and here the gene frequency ranges between 35-38%. Adjoining Madhya Pradesh and Chattisgarh have a high patient load and hence get regular referrals from this region. The high risk population forms more than 40% of total population of Nagpur. The Medical Education Drug Department (MEDD) had launched its Pilot Project in the Indira Gandhi Government Medical College, Nagpur, Department of Pathology since 2001. National Rural Health Mission (NRHM) had also initiated their control program in the state since 2006.

Budgetary provision has been made for both the control programs for diag-

nosis, management and prevention. The centre would have responsibilities for clinical care, research and education.

A clinical research component is essential to study the natural history, define the relevant questions, conduct clinical trials, and perform clinical training. The Centre would engage in education at every level of the community.

Medical training would be provided to junior medical staff through residency and fellowship programmes and to more senior staff by short term specialist courses training courses would also be provided for laboratory technologists, computer staff, genetic counsellors and social workers. Nursing training would be similarly available educational materials, many of which are already available, would be investigated for local applicability and translated into local languages.

महाराष्ट्र टाइम्स दि. १०/१/२०१७

सिकलसेलसाठी स्वतंत्र रुग्णालय

गडकरींची घोषणा : उत्तर नागपुरात तयारी सुरु; थॅलेसेमियाग्रस्तांचीही होणार सोय

म. टा. प्रतिनिधी, नागपूर

सिकलसेल, थॅलेसेमिया, अॅनिमिया यासह रक्ताच्या कर्करोगाशी लाखो लोक झुंज देत आहेत. मध्य भारतातील अमुसूचित जाती, जमाती प्रवर्गातील पिढ्यानिपिढ्या या आजाराशी झुंज देत आहेत. त्याला आवर चालण्यासाठी उत्तर नागपुरात संशोधनाला केंद्रस्थानी ठेवून स्वतंत्र रुग्णालय सुरु केले जाईल, अशी घोषणा केंद्रीय वाहतूकमंत्री नितीन गडकरी यांनी शनिवारी येथे केली.

राज्य सरकारचा वैद्यकीय शिक्षण आणि संशोधन विभाग आणि टाटा मेमोरियल ट्रस्टच्यावतीने मेडिकलमध्ये देशातील पहिल्या

शनिवारी गडकरी यांच्याहस्ते उद्घाटन झाले. त्यावेळी ते बोलत होते. व्यासपीठावर वैद्यकीय संशोधन विभागाचे मंत्री गिरिश महाजन, विधान परिषदेचे सदस्य गिरिश व्यास, आमदार ना. गो. गाणार, वैद्यकीय संशोधन विभागाचे सहसंचालक डॉ. प्रकाश वाकोडे, सचिव संजय देशमुख, महापौर नंदा बिचकार, टाटा ट्रस्टचे बुर्जसे तारपोरवाला, आशिष देशपांडे,

मेडिकलचे अधिष्ठाता डॉ. अभिमन्यू निसवाडे, मेयोच्या अधिष्ठाता डॉ. अनुराधा श्रीखंडे, शासकीय डेंटलच्या अधिष्ठाता डॉ. सिधू गणवीर प्रामुख्याने उपस्थित होत्या.

सिकलसेल, थॅलेसेमिया या वेदनादयी व्याधीशी झुंज देणारे बहुतांश रुग्ण अधिक दुष्ट्या दुर्बल घटकातील असूचित जाती, जमातीतले आहेत. एकट्या उत्तर नागपुरात असे ४० हजार रुग्ण आहेत, असे

नमूद करीत गडकरी म्हणाले, 'पूर्व विदर्भासह मध्य भारतात याची व्याप्ती मोठी आहे. त्यामुळे येथे संशोधनावर आधारित स्वतंत्र रुग्णालय सुरु करणे आवश्यक आहे. त्यासाठी मी स्वतः केंद्रीय आरोग्य मंत्रालयाकडे पाठपुरावा करीत असून उत्तर नागपुरातील साडेचार एकर जागा या स्वतंत्र रुग्णालयाला देण्यासाठी विचार केला जात आहे. केंद्रीय आरोग्य मंत्रालयातील डॉ. जैन यांच्याशी याबाबत चर्चा सुरु आहे.' वैद्यकीय शिक्षण मंत्रालयातील कुर्घाड्यांच्या राजकारणावर कानिपिचक्या घेताना गडकरी म्हणाले, 'चांगले काम करणाऱ्यांना छळणे मंत्रालयाने बंद केले तर रुग्ण हिताशी निर्गडित प्रकल्प मार्गी लावले

मेयोत शनिवारपासून राठ्यातील पहिला कॉकलीअर इम्प्लॉट प्रकल्प सेवेत दाखल झाला. केंद्रीय मंत्री नितीन गडकरी यांच्याहस्ते त्याचे लोकार्पण झाले. यावेळी पहिल्या चार लाभाष्ट्यांना मान्यवरांच्याहस्ते कर्णयंत्रांचे वाटप झाले.

स्टेम सेल्स दात्यांचा गौरव
जिवंतपणी आपल्या स्टेम सेल्सचे दान करून व्यक्तिगतबद्दल आरती कोलते, प्रतिमा जाधव, ज्योत्सना अंबनकर, जुईली माने, नीती अग्रवाल, शंकर वैद्य या दात्यांचा मान्यवरांच्याहस्ते प्रशस्तीपत्र देऊन गौरव करण्यात आला. तर या घडामोडीत स्टुडंट्स को ऑपरेटिव्ह ट्रेडिंग असोसिएशनने मुख्यमंत्री सहाय्यता निधीसाठी पाच लाखांचा धनादेश वैद्यकीय शिक्षणमंत्री गिरिश महाजन यांच्या सुपुर्द करण्यात आला.

१७ जुलाई २०१७

लेमदेव पाटील महाविद्यालयात सिकलसेल शिबिर कार्यक्रम

माढळ, २३ जुलै >>

इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालयात नागपूर (मेयो)च्या वतीने नुकतेच लेमदेव पाटील महाविद्यालय येथे सिकलसेल अनिमियावर आधारित आरोग्य शिबिराचे आयोजन करण्यात आले होते. या शिबिरात २५० विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदविला.

या सर्व विद्यार्थ्यांची रक्त तपासणी करण्यात आली. यावेळी उपस्थित विद्यार्थ्यांना इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालयाच्या

पथकाने मार्गदर्शन केले. इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालयाच्या वतीने डॉ. अमित अग्रवाल, डॉ. मुकुंद टबाले, डॉ. गारुशिया खान, साधना कपाले, शारदा बोपचे यांनी भेट दिली. कार्यक्रमाचे समन्वयक प्रा. पंकज मेश्राम यांनी प्रास्ताविक केले.

यावेळी प्रभारी प्राचार्य प्रा. कटमुसरे, डॉ. नितनवरे, डॉ. नरेश जाधव उपस्थित होते.

शिबिराच्या यशस्वितेकरिता महाविद्यालयातील शिक्षकवृंदांनी परिश्रम घेतले. <(तभा वृत्तसेवा)

२५ जुलाई २०१७

कलोडे महाविद्यालयात सिकलसेल तपासणी

प्राचार्य अरुणराव कलोडे महाविद्यालयात नुकतेच सिकलसेल असोसिएशनतर्फे सिकलसेल तपासणी शिबिर घेण्यात आले. डॉ. पांडे यांनी सिकलसेल आजाराचे दुष्परिणाम, उपाय व काळजी याविषयी विद्यार्थ्यांना माहिती दिली. याप्रसंगी प्राचार्य डॉ. डी. आर. सातपुते, डॉ. साधना कपाले, डॉ. याशिका, प्रा. डॉ. हजारे, डॉ. रघुते, प्रा. बाभूळकर, डॉ. दत्तेला, डॉ. अंबादे, डॉ. नाईक, डॉ. स्वाईन, डॉ. जोशी व शिक्षकेतर कर्मचारी व विद्यार्थी उपस्थित होते. संचालन डॉ. जंगीतवार यांनी, प्रास्ताविक डॉ. सांबारे व आभारप्रदर्शन प्रा. पंढरी मोरे यांनी केले.

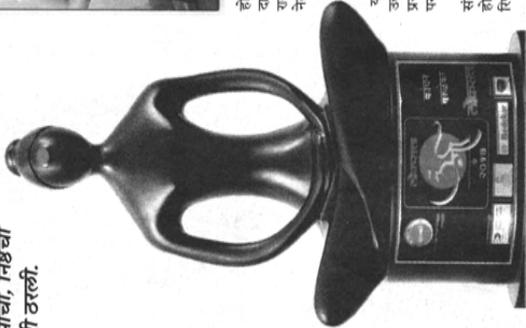
नवदुर्गांच्या कार्यकर्तृत्वामा संगीतमय सत्तामी

रुसतेच्या 'शोध नवदुर्गांचा, जागर स्त्रीशक्तीचा' या उपक्रमातील कार्यात नऊ दुर्गांचा सन्मान सोहळा नुकताच मुंबईत रवींद्र नाट्य र येथे मातयेवर राजकीय स्त्रीनेतृत्वाच्या उपस्थितीत आणि 'त्याच्या रेतून ती' या संगीत-नृत्याच्या संकल्पनेत रंगला. या दुर्गांच्या कार्याचं नुक कतानाच त्यांच्यातली कामाची, निष्ठेची गंभी प्रेक्षकांना भारावून टाकणारी ठरली.

मीनल गांगुडे

१० मंगल मांगणे, हे जीवितचं ज्येष्ठ घेऊन, आपल्या स्त्रीत्वावर, प्रसंगा प्रतिकूल परिस्थितीवर कटाक्षाने मात करत स्वतःसाठी तर समाजासाठी ठामपणे उभ्या राहणाऱ्या 'गौरव पार पडला आणि खऱ्या अर्थाने 'दसा साकरा झाला...निमित्त होतं सत्ता'च्या 'शोध नवदुर्गांचा २०१७' च्या मांच !

नाजालत्या अनेक क्षेत्रातल्या तिमिराला छेद पण आपल्या क्षेत्रात तेजाने वाटचाल करणाऱ्या लोकांचे जीवन प्रकाशमान करणाऱ्या या ११ कौतुकमासी मुंबईसह राज्यभरात प्रसिद्धि घेऊन उभिरवत होत्या. स्त्री हे तंत्रिक, मातृशक्तीचे रूप मानले जाते. पण ग्लोबल कॅड जॉन सुजन, शोथ, सामाजिक पत्नी, भूतदया, साहस यांचे प्रतीक असलेल्या विविध क्षेत्रात आपला ठसा उमटवत राहण्या, स्त्रीवाद या जगज्जाताने अडकता न परिस्थितीत समाजासाठी झगणाऱ्या या ११ सन्मान सोहळ अंगुष्ठवताना तांच्याही डोळ्यांत नळवत पाणी तरळत

होते. आपल्या प्रलेकाच्या मनात कृताधित्या भाव दटून बसत होता. या दुर्गांना सन्मानित करण्यासाठी राजकारणात स्वतःचे स्थान निर्माण करणारी स्त्री नेतृत्व आवर्जून उपस्थित होत. तरणाईला सद् यातणारे अभंगा, कथकचा आविष्कार यासोबतच गदिमा, पु. खं., वसु यासारख्या नामांकित पुरुष साहित्यिकांच्या नजरदुर्गेत स्त्री अभिवाचनाने नवदुर्गां पुरस्काराचा सोहळा उत्तरेतर रंगतच गेला आणि प्रलेक व्यक्ती हेथे प्रज्वलित झालेली प्रेरणेची ऊर्जा घेऊनच घरी परतली.

संदेच्या 'शोध नवदुर्गांचा' कार्यक्रमाची संकल्पना त्यांच्या नजरदुर्गेत ती ला शोधण्याची होती. त्यांचाच आविष्कार सुरुवातीच्या 'अभंग रिपोट' या सांगीतिक कार्यक्रमातून झाली.

तरणाईला अभंगांची गोडी लागवी यासाठी 'अभंग रिपोट' या बॅण्डची बांधणी करण्यात आली आणि पाश्चात्य संगीताच्या साधनेने संत तुकारामांच्या 'देह देवाचे भिंदर आत आता परमेस्वर या अभंगाने कार्यक्रमाला सुरुवात झाली आणि प्रेक्षगृह चैतन्याने भरले. रुडीनादाला बाजुला सारून देवाचे रूप सामाजिक कामात शोधणाऱ्या आपल्या नवदुर्गांचा आत्मविश्वास या अभंगाने आणखी उणावला. यावेळी उपस्थित प्रेक्षकही अभंगमय झाले होते...

या सन्मान सोहळ्यात पुरुष साहित्यिकांपासून नर्तक, गायक यांनी नवदुर्गांना सन्मानित केली आणि 'लोकसत्ता नवदुर्गा २०१७' चे हे चौथे पत्र स्वाधीने वेगळे ठरले. पुरुषांची सत्ता असलेल्या राजकीय क्षेत्रात स्वतःचे अस्तित्व निर्माण

करणाऱ्या राजकीय स्त्री शक्तीच्या हस्ते नवदुर्गांचा सन्मान हे या कार्यक्रमाचे वैशिष्ट्य. नवदुर्गांना सन्मानित करण्याबरोबरच त्यांच्या सामाजिक कार्याविषयी त्यांना योग्यतेने करण्याची जाबाबदारी राजकीय स्त्री शक्तीकडे होती व त्यांनी ती लीलया सांभाळली.

'आई, पत्नी, मैत्रीण या रूपांमध्ये प्रलेक पुरुषांच्या आवुण्यात एक दुर्गा असते. या दुर्गांना नवराजोसवात अभिवादन करणे महत्त्वाचे, मात्र या उजवात रंगाच्या दिवाळ्यात अडकण्यापेक्षा प्रत्यक्ष समाजात विधायक काम करणाऱ्या कार्यशीलींना सन्मानित करणे आवश्यक आहे.' असे समजात राहिले. विधान परिषद आणि लोकसभेचे संपादक निरंजन कुंभर यांनी आपल्या प्रस्ताविकात सांगितले. 'शोध नवदुर्गांचा, जागर स्त्रीशक्तीचा' या उपक्रमासाठी राज्यभरातून

अलेख्य प्रतिस्पर्धेत विधायक काम करू शकण्याची निवड आव्हानात्मक होती. कर्तृत्वाने इतरांचे आवुडे प्रकाशमान करणाऱ्यांचीच यात निवड केली. असे र कार्यक्रमाची भूमिका चतुरंग पुरुषांच्या अंतर्गत कटयत याने स्पष्ट केली. बंधू प्रथम नवदुर्गांना सन्मानित करण्यासाठी राजकीय स्त्रीनेतृत्वाला आमंत्रित करण्यात आले. महिला व बालविकास आणि ग्रामविकास विभाग मंडे, माली मंजी व आमदार वर्षा मायकाबाई, आमदार प्रीती शिंदे, मंगलपार मुक्ता टिळक, विधान परिषद आणि लोकसभेचे संपादक निरंजन कुंभर यांनी आपल्या प्रस्ताविकात सांगितले. 'शोध नवदुर्गांचा, जागर स्त्रीशक्तीचा' या उपक्रमासाठी राज्यभरातून

नवदुर्गां पुरस्काराच्या सोहळा आविष्कार डॉ. प्रतिभा फार वासंती देव, कोचन परळीय शिगरे, तेजस्विनी मुळे-लोक कर्णिक (बसलेल्या), डॉ. श्रीखंडे, कुशावर्ता केळे आणि परिसराला बट.

REGISTRATION FORM (SICKEL CELL DISEASE)

1. Name of the Patient
 - a) Age : _____
 - b) Sex : _____
 - c) Date of Birth : _____
 - d) Identification Mark : _____
 - e) Blood Group : _____
 - f) Detail address : _____

2. a) Name of the Institution where patient is taking treatment at present.

- b) Detail address of the Institution.

3. Date of diagnosis of the Disorder (SCD) Date/Year.

4. Final diagnosis

5. Detail of Treatment (At present)
 - a) Blood : _____
 - b) Tab/Capsules : _____
 - c) Injection : _____
 - d) Others : _____
 - e) Whether vaccinated for Hepatitis-B (Yes/No) : _____

Note : Kindly send 2 passport size photos of the patient for preparing the I-card at SBTC Office.

सिकलसेल रूग्णांची माहीती (नोंदणी फॉर्म)

- १) रूग्णांचे संपुर्ण नाव : _____
अ) वय : _____
ब) लिंग : _____
क) जन्म तारीख : _____
ड) ओळखीची खूण : _____
इ) रक्तगट : _____
ई) संपूर्ण पत्ता : _____
- २) अ) सध्या रूग्ण उपचार घेत असलेल्या संस्थेचे नाव _____
ब) सदर संस्थेचा पूर्ण पत्ता, दूरध्वनी क्रमांकासहीत _____
- ३) रूग्णाचा आजार, निदान झालेली तारीख/वर्ष _____
- ४) आजाराचे स्वरूप व अंतिम निदान _____
- ५) सध्या कोणता उपचार सुरू आहे _____
अ) रक्त : _____
ब) गोळ्या : _____
क) इंजेक्शन : _____
ड) इतर उपचार : _____
ई) हिपॅटायटीस व्हॅक्सीनेशन (झाले किंवा नाही) : _____

टीप : ओळखपत्र बनविणेसाठी दोन पासपोर्ट साईज फोटो या फॉर्मसोबत पाठवावे.

श्री दुर्गा पुजा

प्रदर्शनी - २००८

दिनानाथ स्कूल, धंतोली, नागपूर.

दि. १/१०/०८

सन्मान पत्र

श्री / श्रीमती डा. श्रीमती अ. वि. शिखंडे सप्रेम नमस्कार

दुर्गा उत्सव के उपलक्ष में दिनानाथ स्कूल मैदान, धंतोली, नागपूर में आयोजित "श्री दुर्गा पुजा प्रदर्शनी", में

आपने सिकलसेल रोग निदान, शिविर का स्टॉल लगाकर सहयोग दिया और इस प्रदर्शनी की शोभा बढ़ाई।

इसलिये इस सन्मान पत्र द्वारा हम आपको सन्मानित करते हैं।

मुख्य कार्यालय :

धरमपेठ, झंडा चौक,
नागपूर - ४४० ०१०.
फोन : ०७९२-६५०९६४०,
२५५०९७४

धन्यवाद!

भगवानदास सेन
अॅम्बुलन्स पार्क, प्लॉनिंग अॅण्ड डेवलपमेन्ट
मो. : ९४२२९४७४८९

विजय अग्रहरी (गुड्डु भाई)
कोषाधिकारी
मो. : ९४२२९४६६४८

प्रसाद वसंतराव राजवेंध
मुख्य कार्यवाह
मो. : ९८९०४४९९०९

रितेश फलोदिया
स्टॉल विभाग
मो. : ९८५०६९७३००

श्री दुर्गा पुजा

प्रदर्शनी - २००८

दिनानाथ स्कूल, धंतोली, नागपूर.

दि. १/१०/०८

सन्मान पत्र

श्री / श्रीमती डा. अ. वि. शिखंडे सप्रेम नमस्कार

दुर्गा उत्सव के उपलक्ष में दिनानाथ स्कूल मैदान, धंतोली, नागपूर में आयोजित "श्री दुर्गा पुजा प्रदर्शनी", में

आपने झुनका भाकर, पुरणपोषी का स्टॉल लगाकर सहयोग दिया और इस प्रदर्शनी की शोभा बढ़ाई।

इसलिये इस सन्मान पत्र द्वारा हम आपको सन्मानित करते हैं।

मुख्य कार्यालय :

धरमपेठ, झंडा चौक,
नागपूर - ४४० ०१०.
फोन : ०७९२-६५०९६४०,
२५५०९७४

धन्यवाद!

भगवानदास सेन
अॅम्बुलन्स पार्क, प्लॉनिंग अॅण्ड डेवलपमेन्ट
मो. : ९४२२९४७४८९

विजय अग्रहरी (गुड्डु भाई)
कोषाधिकारी
मो. : ९४२२९४६६४८

प्रसाद वसंतराव राजवेंध
मुख्य कार्यवाह
मो. : ९८९०४४९९०९

रितेश फलोदिया
स्टॉल विभाग
मो. : ९८५०६९७३००

सिकल सेल
आजारासंबंधी महत्वाचे
शासन निर्णय

क्र. १०९४/प्र.क्र./का-/३०५५/२०००

कार्यालय, अपर आयुक्त,

आदिवासी विकास, नागपूर

दिनांक :- १५ सप्टेंबर, २०००

प्रति,

डॉ. डब्ल्यू.पी.ए. तायडे

अधिष्ठाता,

इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय,

नागपूर

विषय : सिकलसेल अॅनॅमिया व थॅलेसेमिया प्रादेशिक संशोधन व उपचार केंद्र स्थापन करण्याबाबत.

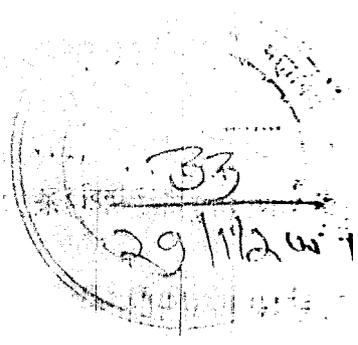
संदर्भ : आपले पत्र क्र. आयजीएमसी/प्रपोजल/सिकलसे/९८३३/२०००, दि. १६.८.२०००.

उपरोक्त विषयाच्या संदर्भात जिल्हाधिकारी व प्रकल्प अधिकारी यांचेशी चर्चा केली असता, त्या-त्या जिल्ह्याच्या जिल्हा नियोजन व विकास समितीने पुढीलप्रमाणे तरतुद देण्याचे ठरविले आहे. परंतु अधिकृत ठराव अद्यापही प्राप्त झालेला नाही. तरी सदरचा ठराव मागविण्यात येत आहे. मात्र आपल्या माहितीसाठी कळविण्यात येते की, वरील विषयाकरिता जिल्हानिहाय तरतुद खालीलप्रमाणे करण्यात आलेली आहे.

	जिल्हा	तरतुद
१)	नागपूर	१५.०० लाख
२)	गोंदिया	२०.०० लाख
३)	गडचिरोली	१०.०० लाख

अपर आयुक्त,

आदिवासी विकास, नागपूर

इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व
रुग्णालय, नागपूर येथे हिमोग्लोबिनोपॅथी डिटेक्शन
व रिजनल मॅनेजमेंट सेंटर स्थापन करण्यासाठी
समितीची स्थापना करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन

वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग,

शासन निर्णय क्र.आजयीएम-२०००/प्र.क्र.३६८/२०००/प्रशासन-१

मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२,

दिनांक:- १२ जानेवारी, २००१.

प्रस्तावना:

विदर्भामध्ये विशेषतः आदिवासी व मागासवर्गीय समाजामध्ये सिकलसेल व थॅलेसेमिया या आनुवंशिक रक्तातील रोगाचे प्रमाण जास्त आहे. या रोगाबाबत संशोधन करणे, त्याच्यावर नियंत्रण ठेवणे तसेच रुग्णावर औषधोपचार करण्यासाठी नागपुरमध्ये एकाही रुग्णालयात सर्व सोयीनी युक्त अशी सुविधा उपलब्ध नाही. म्हणून इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपुर येथे हिमोग्लोबिनोपॅथी डिटेक्शन अँड रिजनल मॅनेजमेंट सेंटर सुरु करण्याचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता. त्याबाबत शासन खालील प्रमाणे निर्णय देत आहे.

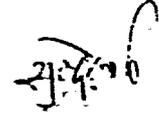
शासन निर्णय:

इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपुर येथे हिमोग्लोबिनोपॅथी डिटेक्शन अँड रिजनल मॅनेजमेंट सेंटर सुरु करण्याच्या दृष्टीने साधकबाधक चर्चा करून प्रस्तावित सेंटर कार्यान्वित करण्याच्या दृष्टीने आराखडा तयार करण्यासाठी मा. राज्यमंत्री (वै.शि.) यांचे अध्यक्षतेखाली एक समिती गठीत करण्यास शासन या निर्णयान्वय मान्यता देत आहे- समितीचे सदस्य खालील प्रमाणे रहातील.

१)	मा.राज्यमंत्री, वैद्यकीय शिक्षण	अध्यक्ष
२)	सचिव, सार्वजनिक आरोग्य विभाग	सदस्य
३)	सचिव, वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग	सदस्य
४)	महा संचालक, आरोग्य संचालनालय, मुंबई	सदस्य
५)	संचालक, वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन, मुंबई	सदस्य
६)	विभागप्रमुख जीवरसायनशास्त्र, इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय	सदस्य

महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर	
७) विभागप्रमुख विकृतीशास्त्र इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकिय	सदस्य
महाविद्यालय व रुग्णालय नागपूर	
८) विभागप्रमुख बालरोग चिकित्साशास्त्र, इंदिरा गांधी शासकीय	सदस्य
वैद्यकिय महाविद्यालय व रुग्णालय नागपूर	
९) डॉ. एस. एल. काटे, बालरोग चिकित्साशास्त्र,	सदस्य
बी.जे. वैद्यकिय महाविद्यालय, पुणे.	
१०) अधिष्ठाता, इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय	सदस्य सचिव
व रुग्णालय, नागपूर	

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

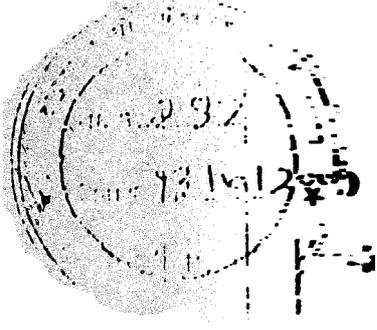

(स.व.देसाई)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

- मा.मंत्री (वै.शि.) यांचे स्वीय सहायक
- मा. राज्यमंत्री (वै.शि.) यांचे स्वीय सहायक
- सचिव, सार्वजनिक आरोग्य विभाग, मंत्रालय मुंबई
- सचिव, वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- महा संचालक, आरोग्य संचालनालय, मुंबई
- संचालक, वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन, मुंबई
- अधिष्ठाता, इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर
- विभागप्रमुख जीवरसायनशास्त्र, इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर
- विभागप्रमुख विकृतीशास्त्र, इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर
- विभागप्रमुख बालरोग चिकित्साशास्त्र, इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर
- डॉ. एस.एल. काटे, बालरोग चिकित्साशास्त्र, बी.जे.वैद्यकीय महाविद्यालय, पुणे.
- महालेखापाल-१/२, (लेखा व अनुज्ञेयता/ लेखा परिक्षा)/, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई/ नागपूर.
- अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई.
- निवासी लेखा परीक्षा अधिकारी, मुंबई
- जिल्हा कोषागार अधिकारी, पुणे/ नागपूर.
- निवडनस्ती (प्रशासन-१), वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय
व रुग्णालय, नागपूर येथे हिमोग्लोबिनोपॅथी
डिटेक्शन व रिजनल मॅनेजमेंट सेंटर स्थापन
करण्यासाठी समितीची स्थापना करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन

वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग,

शासन निर्णय क्र.आजयीएम-२०००/प्र.क्र.३६८/२०००/प्रशासन-१

मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२,

दिनांक:- १० जुलै, २००१.

वाचा:- शासन निर्णय, वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग, क्रमांक : आयजीएम-२०००/
प्र.क्र. ३६८/२०००/प्रशासन-१, दिनांक १२.१.२००१

शासन निर्णय:

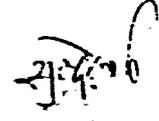
विदर्भामध्ये विशेषतः आदिवासी व मागासवर्गीय समाजामध्ये सिकलसेल व थॅलेसेमिया या आनुवंशिक रक्तातील रोगाचे प्रमाण जास्त आहे. या रोगाबाबत संशोधन करणे, त्याच्यावर नियंत्रण ठेवणे तसेच रुग्णावर औषधोपचार करण्यासाठी नागपूरध्ये एकाही रुग्णालयात सर्व सोयींनी युक्त अशी सुविधा उपलब्ध नाही. म्हणून इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर येथे हिमोग्लोबिनोपॅथी डिटेक्शन अँड रिजनल मॅनेजमेंट सेंटर सुरु करण्याच्या प्रस्तावास शासनाने मंजुरी देवून प्रस्तावित सेंटर कार्यान्वित करण्याच्या दृष्टीने आराखडा तयार करण्यासाठी मा.राज्यमंत्री (वै.शि.) यांच्या अध्यक्षतेखाली संदर्भाधीन शासन निर्णयान्वय एक समिती गठीत केली होती. हे आदेश आता अधिक्रमित करून प्रस्तावित सेंटर कार्यान्वित करण्याच्या दृष्टीने आराखडा तयार करण्यासाठी मा. राज्यमंत्री (वै.शि.) यांच्या अध्यक्षतेखाली खालीलप्रमाणे नवीन समिती गठीत करण्यास या आदेशान्वये शासनाची मान्यता देण्यात येत आहे.

(१) मा.राज्यमंत्री, वैद्यकीय शिक्षण	अध्यक्ष
(२) सचिव, सार्वजनिक आरोग्य विभाग	सदस्य
(३) सचिव, वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग	सदस्य
(४) सचिव, समाजकल्याण विभाग	सदस्य
(५) सचिव, आदिवासी विकास विभाग	सदस्य
(६) महासंचालक, आरोग्य संचालनालय, मुंबई	सदस्य
(७) संचालक, वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन, मुंबई	सदस्य

(८) आयुक्त,आदिवासी विकास विभाग	सदस्य
(९) संचालक, समाज कल्याण विभाग	सदस्य
(१०) डॉ.एस.एल.काटे,जीवरसायनशास्त्र, बी.जे.वैद्यकीय महाविद्यालय, पुणे	सदस्य
(११) डॉ.एम.बी.अग्रवाल,सिकलसेल व थॅलेसिमिया विशेषज्ञ,मुंबई	सदस्य
(१२) अधिष्ठाता,इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर	सदस्य सचिव
(१३) डॉ.(श्रीमती) ए.व्ही.श्रीखंडे,प्राध्यापक,विकृतीशास्त्र विभाग, इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय,नागपूर	प्रकल्प संचालक अधिकारी
(१४) डॉ.मिलींद माने,बालरोग तज्ञ (सामाजिक कार्यकर्ता),नागपूर.	सदस्य
(१५) डॉ.सूर्यकांत भगत (सामाजिक कार्यकर्ता) नागपूर.	सदस्य

उपरोक्त समितीच्या सदस्य सचिव यांनी संलग्नित विभागातील तज्ञांची स्थानिक स्तरावर आवश्यकतेनुसार नियुक्ती करावी.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(स.व.देसाई)

अवर सचिव,महाराष्ट्र शासन

प्रति,

मा.मंत्री,वैद्यकीय शिक्षण यांचे स्वीय सहायक.

मा.राज्यमंत्री,वैद्यकीय शिक्षण यांचे स्वीय सहाय्यक.

सचिव,सार्वजनिक आरोग्य विभाग,मंत्रालय,मुंबई

सचिव,वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग,मंत्रालय,मुंबई-

सचिव, समाजकल्याण विभाग, मंत्रालय, मुंबई

सचिव,आदिवासी विकास विभाग,मंत्रालय,मुंबई

महासंचालक, आरोग्य संचालनालय,मुंबई

संचालक,वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन,मुंबई

आयुक्त,आदिवासी विकास विभाग,नाशिक

संचालक,समाज कल्याण विभाग,मुंबई

डॉ.एस.एल.काटे,जीवरसायनशास्त्र विभाग,बी.जे.वैद्यकीय महाविद्यालय,पुणे

डॉ.एम.बी.अग्रवाल: सिकलसेल व थॅलेसिमिया विशेषज्ञ, बॉम्बे हॉस्पिटल, मुंबई

डॉ.डब्ल्यू.बी.तायडे, अधिष्ठाता, इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर

डॉ.(श्रीमती)ए.व्ही.श्रीखंडे,प्राध्यापक,विकृतीशास्त्र विभाग, इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय,नागपूर

डॉ.मिलींद माने.बालरोग तज्ञ(सामाजिक कार्यकर्ता),नागपूर (अधिष्ठाता,इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय,नागपूर यांच्यामार्फत)

डॉ.सूर्यकांत भगत(सामाजिक कार्यकर्ता),नागपूर (अधिष्ठाता, इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर नागपूर. यांच्यामार्फत)

महालेखापाल-१/२(लेखा परिक्षा/लेखा व अनुज्ञेयता) महाराष्ट्र राज्य, मुंबई/नागपूर.

अधिदान व लेखा अधिकारी,मुंबई

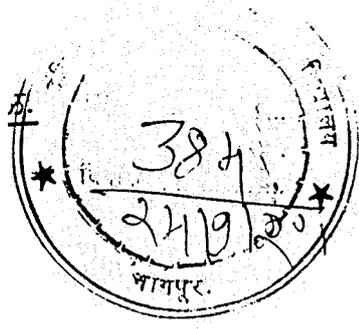
निवासी लेखा परिक्षा अधिकारी,मुंबई.

जिल्हा कोषागार अधिकारी,पुणे/नागपूर.

निवडनस्ती (प्रशासन-१)

महाराष्ट्र शासन

तात्काळ

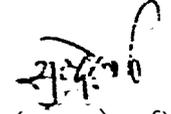
क्रमांक : आयजीएम/२००९/७२५/प्र.क्र. १२२/प्रशा.-१
वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग,
मंत्रालय, मुंबई-४०००३२.
दिनांक : १० सप्टेंबर, २००९

प्रति,
संचालक,
वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन,
मुंबई.

विषय : इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय नागपूरकरिता यंत्रसामुग्री खरेदीबाबत.

संदर्भ : आपले पत्र क्र. इ.गां.वै.म./सिकलसेल/६५०७/४/२००९/म/ दि. २९.५.२००९ चे पत्र.

उपरोक्त विषयाबाबत आपल्या संदर्भाधीन पत्रान्वये इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर या संस्थेकरिता यंत्रसामुग्री खरेदीबाबतचा प्रस्ताव शासनास पाठविण्यात आला आहे सदर प्रस्तावातील सोबत जोडलेल्या वितरणपत्रात नमूद केलेली यंत्रसामुग्री खरेदी करण्यास विधानमंडळाच्या जुलै, ऑगस्ट, २००९ च्या पावसाळी अधिवेशनात मंजुरी प्राप्त झाली आहे. तरी आपणांस विनंती करण्यात येते की, यंत्रसामुग्री खरेदीबाबतची निविदा प्रक्रिया तात्काळ सुरु करण्यात यावी.

(स.व. देसाई)

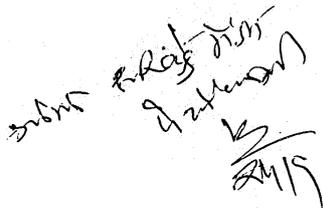
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

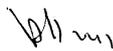
सहपत्र :- यंत्रसामुग्रीची यादी.

प्रत सहपत्रासह,

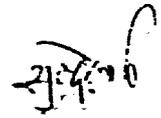
अधिष्ठाता, इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर.

यांना माहितीसाठी व आवश्यक कार्यवाहीसाठी रवाना.

अ.क्र.	यंत्रासामुग्री/उपकरणाचे नांव	नम
१	एच.पी.सी. व्हेरिफंट एचबी टेस्टिंग सिस्टिम	१
२	ब्लड सेल काउंटर	१
३	कोऑगुलोमिटर	१
४	स्पेक्ट्रोफोटोमिटर	१
५	हॉरीझंटलइलेक्ट्रोफोरेसीस ऑपरेटस	४
६	ऑटोमेटिक पेन पेपर कॉपीअर (झेरॉक्स मशीन) वीथअॅक्सेसरीज	१
७	कॉम्प्युटर युनिट	१
८	स्टोरेज रेफ्रीजरेटर ३८० लिटर डबल डोअर फ्रोस्ट फ्री	१
९	एअर कंडीशनर २.०० टन वीथ स्टॅबीलायझर	४
१०	व्हीडीओ प्रोजेक्शन मायक्रोस्कोप	१
११	स्लाईड प्राजेक्टर (ऑटोमेटिक)	२
१२	सेन्ट्रीफ्यूज मशीन	२
१३	एनालिटीकल बॅलन्स	१
१४	पी.एच. मीटर	१
१५	एपेन्ड्रॉप मायक्रो पीपेटस् (१००, २००, ५००, १००० मी. मीटर)	४
१६	टाटा सुमो	१
१७	ऑम्बुलन्स	१

(स.व. देसाई)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन.

इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर
येथे हिमोग्लोबीनोपॅथी डिटेक्शन व रिजनल मॅनेजमेंट सेंटर
स्थापन करण्यासाठी समितीची स्थापना करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग,

शासन पुरकपत्र क्र.आयजीएम-२०००- /प्र.क्र.३६८/२०००/प्रशासन-१

मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२,

दिनांक : १२ ऑक्टोबर, २००९.

वाचा : १) शासन निर्णय, वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग, क्र. आयजीएम-२०००/ प्र.क्र.३६८/
२०००/प्रशासन-१, दिनांक, १०.७.२००९.

२) शासन पत्र क्र. आयजीएम-२०००/प्र.क्र.३६८/२०००/प्रशासन-१, दि. १०.८.२००९.

शासन पुरकपत्र :

संदर्भाधीन शासन निर्णयान्वये इंदिरा गांधी वैद्यकीय, महाविद्यालय व रुग्णालय नागपूर येथे हिमोग्लोबीनोपॅथी डिटेक्शन व रिजनल मॅनेजमेंट सेंटर स्थापन करण्यासाठी मा. राज्यमंत्री (वै.शि) यांच्या अध्यक्षतेखाली समितीची स्थापना करण्यात आलेली आहे. सदर समितीवर आता खालील दोन अधिकाऱ्यांची सदस्य म्हणुन नियुक्ती करण्यात येत आहे.

१) सचिव, महिला व बालकल्याण विभाग	--	सदस्य
२) आयुक्त, महिला व बालविकास संचालनालय, पुणे	--	सदस्य

समितीची कार्यक्षमता व इतर अटी व शर्ती संदर्भाधीन शासन निर्णय व पत्रामध्ये नमूद केल्याप्रमाणेच राहतील.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(स.व. देसाई)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

- मा. मंत्री, वैद्यकीय शिक्षण यांचे स्वीय सहाय्यक,
- मा. राज्यमंत्री (वै.शि.) वैद्यकीय शिक्षण यांचे स्वीय सहाय्यक
- सचिव, सार्वजनिक आरोग्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- सचिव, वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- सचिव, समाजकल्याण विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- सचिव, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- सचिव, महिला व बालकल्याण विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- महासंचालक, आरोग्य संचालनालय, मुंबई.
- संचालक, वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन, मुंबई.
- आयुक्त, महिला व बालविकास संचालनालय, श्री, चर्च रोड, पुणे.
- आयुक्त, आदिवासी विकास विभाग, नाशिक.
- संचालक, समाजकल्याण विभाग, मुंबई.
- डॉ. एस.एल.काटे, जीवरसायनशास्त्र विभाग, बी.जे.वैद्यकीय महाविद्यालय, पुणे.
- डॉ. एम.बी.अग्रवाल, सिकलसेल व थॅलेसिमिया विशेषज्ञ, बॉम्बे हॉस्पिटल, मुंबई.
- डॉ. डब्लू.बी.तायडे, अधिष्ठाता, इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर
- डॉ. (श्रीमती) ए.व्ही.श्रीखंडे, प्राध्यापक, विकृतीशास्त्र विभाग, इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर
- डॉ. मिलींद माने, बालरोग तज्ञ (सामाजिक कार्यकर्ता), नागपूर, (अधिष्ठाता, इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर यांच्यामार्फत)
- डॉ. सुर्यकांत भगत (सामाजिक कार्यकर्ता), नागपूर (अधिष्ठाता, इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर यांच्यामार्फत)
- महालेखापाल-१/२, (लेखा व अनुज्ञेयता/लेखा परिक्षा)/, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई/नागपूर.
- अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई.
- निवासी लेखा परिक्षा अधिकारी, मुंबई.
- जिल्हा कोषागार अधिकारी, पुणे/नागपूर.
- निवडनस्ती (प्रशासन-१)

प्रति,

प्राध्यापक व विभाग प्रमुख,
नेत्र विभाग
इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय
नागपूर

विषय : आपल्या अधिपत्याखालील बाह्यरुग्ण विभागातील औषधी वितरणाकरिता स्टॉफ नर्सला औषधी वितरण करण्यासंबंधी सांगण्याबाबत.

महोदय,

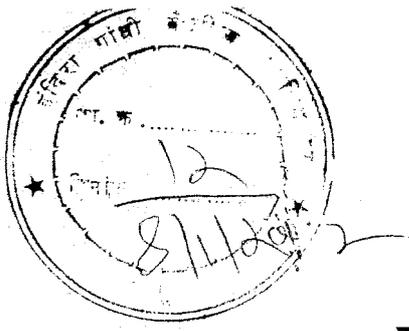
वरील विषयाला अनुसरून आपणास कळविण्यात येते की, या विभागातर्फे बाह्यरुग्ण विभागात दर बुधवारी दुपारी १२ ते २ वेळात सिकलसेल रुग्णांकरिता उपचार केंद्र सुरु करण्यात आले आहे. त्या रुग्णांना औषध वितरणाचा लाभ आपल्या अधिपत्याखालील बाह्यरुग्ण (Eye OPD) विभागातील औषधी वितरण केंद्रामध्ये सुरु करण्याकरिता आपल्याकडील स्टॉफ नर्सला दर आठवड्याला Sickle cell and thalassaemia रुग्णांना लागणाऱ्या औषधाची मागणी करून Sickle cell च्या रुग्णांना औषधी वितरण करण्यासंबंधी स्टॉफ नर्सला आदेश द्यावेत जेणेकरून Sickle cell रुग्णांची गैरसोय होणार नाही.

धन्यवाद,

प्राध्यापिका व विभाग प्रमुख
विकृतीशास्त्र विभाग
इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय,
नागपूर

प्रतिलिपी :

- १) प्रभारी अधिकारी, औषधी भांडार, इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर
- २) अधिष्ठाता, इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर

राज्यातील सिकलसेल आजाराच्या
रुग्णांना शासकीय रक्तपेढीतुन
मोफत रक्त पुरवठा करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन सार्वजनिक आरोग्य विभाग

शासन निर्णय क्र : साआवि/२००१/प्र.क्र.२०६/आरोग्य-६,

मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२.

दि : ५ डिसेंबर, २००१.

वाचा: महासंचालक, आरोग्य सेवा, मुंबई यांचे पत्र क्र : संआसें/ सिकलसेल/मो.र.पु./प्रस्ताव/
२००१, दि. ९ मार्च, २००१.

प्रस्तावना :

“सिकलसेल” हा अनुवांशिक रक्तदोषामुळे उद्भवणारा आजार आहे. या आजाराचे रुग्ण हे बहुतांशी आदिवासी व मागासवर्गीय समाजामध्ये आढळून येतात असे एकंदर पाहणीत निदर्शनास आले आहे. राज्यात चंद्रपुर, गडचिरोली, गोंदिया, भंडारा, नागपूर, वर्धा, अमरावती, यवतमाळ, नांदेड, जळगाव, धुळे, नंदुरबार, औरंगाबाद, नाशिक, ठाणे, रायगड, या जिल्ह्यामध्ये या आजाराचे रुग्ण जास्त आढळतात. राज्यातील एकुण आदिवासी, मागासवर्गीय लोकसंख्या व अशा समाजामध्ये असणारे या आजाराचे प्रमाण विचारांत घेता किमान १० हजार बालकांना “सिकलसेल” आजार असण्याची शक्यता तज्ञांनी व्यक्त केली आहे. अशा बालकांना किमान २ ते ३ वेळा रक्त संक्रमण घ्यावे लागते. सिकलसेल या आजाराचे समुळ उचाटन करण्याचे उपचार उपलब्ध नसल्यामुळे उपरोक्त उपचार सदैव काळ घ्यावे लागतात.

राज्यातील सर्व थॅलेसिमिया व हिमोफीलीया रुग्णांना मोफत रक्त पुरवठा करणेबाबत सर्व शासकीय, निम शासकीय व धर्मदाय संचलित रक्तपेढ्यांना सक्ती करावी असे आदेश राज्य रक्त संक्रमण परिषदेला दि. ५ जानेवारी, २००० च्या आदेशानुसार देण्यात आले आहेत. तदनंतर राज्य रक्त संक्रमण परिषदेने राज्यातील १७७ रक्तपेढ्यांना थॅलेसिमिया/ हिमोफीलीया रुग्णांना मोफत रक्त पुरवठा करण्यास बंधन घातले आहे.

“सिकलसेल” हा आजार सुद्धा थॅलेसिमिया अथवा हिमोफिलिया सारखाच रक्तदोष आजार असून सिकलसेलग्रस्त रुग्णास रक्त संक्रमणाची आवश्यकता भासते.

ही वस्तुस्थिती विचारांत घेता राज्यातील सिकलसेलग्रस्त रुग्णांना सर्व शासकीय व निम शासकीय रुग्णालयातून आवश्यकतेनुसार मोफत रक्त पुरवठा करण्यास व गरजेचा औषध उपचार मोफत देण्याचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता.

Handwritten signature and date: 12/11/2009

शासन निर्णय :-

“सिकलसेल” हा आजार सुद्धा थॅलेसिमिया अथवा हिमोफिलिया सारखाच रक्तदोष आजार असल्यामुळे शासन असा आदेश देत आहे की राज्यातील सिकलसेलग्रस्त रुग्णांना सर्व शासकीय व निम शासकीय रुग्णालयांतून आवश्यकतेनुसार मोफत रक्त पुरवठा तसेच गरजेचा औषध उपचार मोफत करण्यात यावा.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने

सही/-

(श.रा.जोशी)

महाराष्ट्र शासनाचे उप सचिव

तातडीचे

क्र. संवैशिवसं/सिकलसेल/४३६४/७ अ,
संचालनालय, वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन,
मुंबई-४०० ००९.
दिनांक : २/१/०२

या संचालनालयाच्या अधिपत्या खालील सर्व अधिष्ठाता/अधिक्षक/सहयोगी प्राध्यापक यांच्या माहितीसाठी व योग्य त्या कार्यवाहीसाठी रवाना.

मुख्य प्रशासकीय अधिकारी
वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन, मुंबई

प्रत :

प्रशासकीय अधिकारी, अ, ब, क, ड, ई, फ, ग, ह, आय, जे, के, एम यांचे माहितीसाठी रवाना.

प्रति,

अधिष्ठाता,
इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय,
नागपूर.

Phone : 725274

(P) : 770929

P.B.X. ; 728621 to 27

E-mail. IGMC@satyam Net.in

Fax : 0712-728028 (College)

Fax ; 0712-774766 (Hospitals)

महाराष्ट्र शासन

इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर-१८

INDIRA GANDHI MEDICAL COLLEGE, NAGPUR-18

क्रमांक : इंगांवैम

दिनांक : ११.१२.२००१

Ref. No. IGMC/इंगांवैम/सीकल सेल/१७२७-७९/२००१

Date :

कार्यालय आदेश

दिनांक १०.१२.२००१ रोजी सिकलसेल बाह्य रुग्ण विभाग याचे उद्घाटन झाले. हा बाह्य रुग्ण विभाग दर बुधवारी दुपारी १२ ते १ वाजेपर्यंत ओ.पी.डी. विभागात कार्यरत १) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग क्रमांक टीएसपी-न्युवयो-११९२/प्र.क्र. ७/का-५/मंत्रालय, मुंबई-३२ दिनांक १२ मे, १९९२.

अधिष्ठाता

इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय,
नागपूर.

प्रति,

- १) जिल्हा शल्य चिकित्सक, सामान्य रुग्णालय, नागपूर.
- २) प्राध्यापक व प्रमुख, विकृतिशास्त्र विभाग, इं.गां. वै.म.
- ३) श्री. उपाध्ये, औषधी निर्माता, भा.स. नागपूर

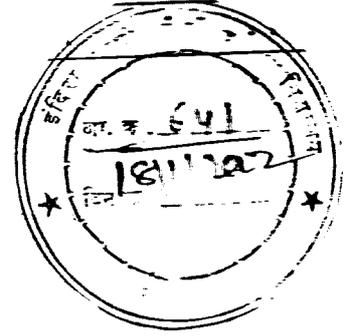
is
12/12

सिकलसेल आजाराशी.... झुंज / ९०

राज्य रक्त संक्रमण परिषद		
महाराष्ट्र राज्य		
फोन नं. :	२६२१०३१-३६	शासकीय दंत महाविद्यालय इमारत,
विस्तारित :	(१०९)	४ था मजला, सेंट जॉर्जेस हॉस्पिटल
फॅक्स नं. :	०२२-२६२०२४१	आवारात, पी. डी. मेलो रोड,
ई-मेल :	dir1201@vsnl.com	मुंबई - ४०० ००१
संदर्भ : रारसप/सिकलसेल मोफत रक्त /२००१		दिनांक : १०/१२/२००१

आदेश

प्रति,
प्रभारी रक्तपेढी,
(शासकीय व निमशासकीय) सर्व
Dean, I G M C Blood Bank,
Nagpur.

- विषय** : राज्यातील सिकलसेल आजाराच्या रुग्णांना शासकीय रक्तपेढी मधून मोफत रक्तपुरवठा करणे बाबत.
- संदर्भ** : शासन निर्णय क्र. सार्वजनिक आरोग्य विभाग/२००१/प्र.क्र. २०६/ आरोग्य -६/ सार्वजनिक आरोग्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
दि. ५/१२/२००१.

सिकलसेल हा अनुवांशिक रक्तदोषामुळे आढळून येणारा आजार आहे. या आजाराचे रुग्ण हे बहुतांशी आदिवासी व मागासवर्गीय समाजामध्ये आढळून येतात. राज्यामध्ये चंद्रपुर, गडचिरोली, गोंदिया, भंडारा, नागपूर, वर्धा, अमरावती, यवतमाळ, नांदेड, जळगांव, धुळे, नंदुरबार, औरंगाबाद, नाशिक, ठाणे, रायगड या जिल्ह्यामध्ये या आजाराचे रुग्ण जास्त प्रमाणात आढळून येतात. असे एकंदर पाहणीत निदर्शनास आले आहे. राज्यातील एकुण आदिवासी, मागासवर्गीय लोकसंख्या व अशा समाजामध्ये असणारे या आजाराचे प्रमाण विचारात घेता किमान १०,००० (दहा हजार) बालकांना सिकलसेल आजार असण्याची शक्यता तज्ञांनी व्यक्त केली आहे. अशा बालकांना वर्षातून २ ते ३ वेळा रक्त संक्रमण घ्यावे लागते. तसेच विटामीन गोळ्या, वेदनाशामक औषध व ऍन्टीबायोटिक्स देण्याची गरज असते. सिकलसेल या आजाराचा समूळ उपचार नसल्यामुळे उपरोक्त उपचार सदैव काळ घ्यावे लागतात.

सिकलसेल हा आजार सुद्धा थॅलेसिमिया व हिमोफिलिया सारखाच रक्तदोष आजार असून सिकलसेल ग्रस्त रुग्णास रक्त संक्रमणाची आवश्यकता असते. ही वस्तुस्थिती लक्षात घेता राज्यातील सिकलसेल

रूग्णांना सर्व शासकीय व निमशासकीय रूग्णालयातून आवश्यकतेनुसार मोफत रक्तपुरवठा करण्यास व गरजेचे औषध उपचार मोफत देण्याचे आदेश शासनाने, संदर्भीय शासन निर्णयान्वये दिले आहे.

सर्व शासकीय व निमशासकीय रक्तपेढ्यांना राज्य रक्त संक्रमण परिषद च्या वतीने कळविण्यात येते की सिकलसेल आजाराच्या रूग्णांना मोफत रक्त पुरवठा करण्यात यावा व संदर्भीय शासन निर्णयाने त्वरीत अंमलबजावणी करण्यात यावी.

ऑफ. डॉ. डॉ. डॉ.
१२/१२/२०१२
DU 18/11/12

संचालक,
राज्य रक्त संक्रमण परिषद
मुंबई

प्रत सविनय सादर

- आयुक्त, मुंबई महानगरपालिका, मुंबई
- सचिव, वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- सचिव, सार्वजनिक आरोग्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- आयुक्त, अन्न व औषध प्रशासन, बांद्रा कुर्ला कॉम्प्लेक्स, मुंबई. यांना विनंती की, रक्तपेढी निरीक्षणावेळी सदर आदेशाची अंमलबजावणी झाली असल्याची खात्री करावी.

प्रत माहितीसाठी :

१. संचालक, वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन विभाग, मुंबई.
२. संचालक, ई.एस.आय.एस., मुंबई.
३. मुख्य कार्यकारी आरोग्य अधिकारी, मुंबई महानगरपालिका
४. उपसंचालक आरोग्य सेवा, मंडळ (सर्व)
५. जिल्हा शल्य चिकित्सक/वैद्यकीय अधिक्षक (सर्व)
६. अधिष्ठाता वैद्यकीय महाविद्यालय (सर्व)
७. विभागीय रक्त संक्रमण अधिकारी (सर्व)

महाराष्ट्र शासन
संचालनालय, वैद्यकीय शिक्षण आणि संशोधन, मुंबई
DIRECTORATE OF MEDICAL EDUCATION & RESEARCH

Govt. Dental College & Hospital Building, Mumbai -400 001

संप्रशिमसं/सिकल सेल/अ/२००२

दिनांक : १३.२.२००२

प्रति,

सर्व अधिष्ठाता,

शासकिय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय

विषय : २८.२.२००२ ते ६.३.२००२ सिकल सेल सप्ताह पाळण्याबाबत

संदर्भ : महाराष्ट्र शासन, सार्वजनिक आरोग्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई

पत्र क्रमांक साआपि २००२/३६४/आ, दिनांक १२ फेब्रुवारी, २००२

सिकल सेल डिसीज हा राज्यातील मात्र काही अनुसूचित जाती आणि जमाती मध्ये प्रामुख्याने आढळणारा रोग आहे. यावर नियंत्रण मिळविण्यासाठी राज्यस्तरावरील सर्व शासकीय रुग्णालयातून व महाविद्यालयातून २८.२.२००२ ते ६.३.२००२ हा सिकल सेल सप्ताह म्हणून पाळण्यात आला. रुग्णांचे रोग निदान, तपासणी व उपचार यावर विशेष लक्ष देवून खेड्या पाड्यातील जनतेमध्ये या रोगाबद्दल माहिती देणे जरूरी आहे. या रुग्णांना गरजेनुसार रक्त पुरवठा करावा लागतो व शासन निर्णयानुसार त्यांना मोफत रक्त पुरवठा व गरजेनुसार औषधे देण्यात येणार आहेत. त्याकरिता स्वेच्छा रक्तदान मोहिम राबविणे व रक्त संक्रमण अधिकारी यांची शैक्षणिक सत्रे घेणे अनिवार्य आहे.

सप्ताहाची रूपरेषा खालिल प्रमाणे असावी :

- १) सप्ताहातील पहिला व दुसरा दिवस रुग्णांची तपासणी
- २) सप्ताहातील तिसरा व चौथा दिवस रोग निदान – सिकलींग टेस्ट, सोल्युबिलीटी टेस्ट, हिमोग्लोबिन इलेक्ट्रोफोरेसिस इत्यादी.
- ३) सप्ताहातील पाचवा, सहावा व सातवा दिवस – शैक्षणिक सत्रे, स्वेच्छा रक्तदान व जनजागृती

सर्व संबंधितांनी सप्ताहाचा अहवाल संचालकांच्या कार्यालयात रिजनल हिमोग्लोबिनोपॅथी सेंटर, इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर तर्फे पाठवावा.

संचालक,

वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन, मुंबई

राज्य रक्त संक्रमण परिषद महाराष्ट्र राज्य		
फोन नं. :	२६२१०३१-३६	शासकीय दंत महाविद्यालय इमारत,
विस्तारित :	(१०९)	४ था मजला, सेंट जॉर्जेस हॉस्पिटल
फॅक्स नं. :	०२२-२६२०२४१	आवारात, पी. डी. मेलो रोड,
ई-मेल :	dir1201@vsnl.com	४०० ००१
संदर्भ : रारसप/सिकलसेल मोफत रक्त/निकष/२००२		दिनांक : १४/०२/२००२

आदेश

Kunal Atkerkar
Dr. M. S. Shri Kande

प्रति,
जिल्हा शल्य चिकित्सक
सामान्य रुग्णालय (सर्व)
प्रभारी रक्तपेढी,
(शासकीय व निमशासकीय रक्तपेढ्या) (सर्व)

विषय : राज्यातील सिकलसेल आजाराच्या रुग्णांना शासकीय निमशासकीय रक्तपेढी मधून मोफत रक्तपुरवठा करणेबाबत.

- संदर्भ : १. शासन निर्णय क्र. सार्वजनिक आरोग्य विभाग/२००१/प्र.क्र. २०६/ आरोग्य -६/
सार्वजनिक आरोग्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई. दि. ५/१२/२००१.
२. रारसप/सिकलसेल मोफत रक्त/२००१, दिनांक:१०/१२/२००१
३. अधिष्ठाता, इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर पत्र क्र. इंगावैम/सिकलसेल/
१५४९/२००२. दिनांक ०२/०२/२००२

सिकलसेल आजाराग्रस्त रुग्णांना आवश्यकतेनुसार मोफत रक्त पुरवठा शासकीय व निमशासकीय रक्तपेढीमधून गरजेनुसार करण्यात यावा असे आदेश संदर्भिय शासन निर्णयानुसार निर्गमित करण्यात आले आहे.

संदर्भिय पत्र क्र. २ अन्वये या कार्यालयाने वर नमूद केलेल्या रक्तपेढ्यांना संदर्भिय शासन निर्णयाची त्वरित अंमलबजावणी करावी असे सूचना दिली आहे.

राज्यातील एकुण या लोकांची संख्या व रोगाचे स्वरूप लक्षात घेता ही सवलत उपलब्ध करून देण्याकरिता रिजनल हिमोग्लोबिनोपॅथी डिटेक्शन व मॅनेजमेंट सेन्टर, इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर या केंद्रातर्फे संदर्भिय पत्र क्र. ३ अन्वये काही निकष सूचविण्यात आले आहे.

रुग्ण हा सिकलसेल आजाराचा वाहक अथवा पिडीत असल्याचे हिमोग्लोबीन इलेक्ट्रोफोरोसीसवर निश्चित निदान असणे आवश्यक आहे. असे असल्यास खालील परिस्थितीत सवलत उपलब्ध करून देण्यात यावीत.

निकषाचे स्वरूप :

१. रक्तातील हिमोग्लोबीनचे प्रमाण ७ ग्रॅम पेक्षा कमी.
२. व्हासीऑक्लुझिव्ह क्रायसिसचा रुग्ण
३. गरजेनुसार गर्भवती स्त्रियांना
४. गरजेनुसार शल्यक्रियेच्या वेळी
५. अॅक्युट चेस्ट सिन्ड्रोम

हिमोग्लोबीन इलेक्ट्रोफोरोसीसवर निश्चित निदान झाल्यानंतर, ओळखपत्र तयार करण्यासाठी नोंदणी फार्म भरावा.

आपणांस सूचित करण्यात येते की, मोफत रक्तपुरवठेची सवलत देताना वरील निकषाचे उपयोग करावा. केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल या कार्यालयात पाठवावा.

संचालक,
राज्य रक्त संक्रमण परिषद,
मुंबई

प्रत सविनय सादर

- सचिव, वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- सचिव, सार्वजनिक आरोग्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई

प्रत माहितीसाठी :

१. संचालक, वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन विभाग, मुंबई.
२. अधिष्ठाता, शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय (सर्व)
३. अधिष्ठाता, इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर

१/८ BB
15/22/2

आरोग्य सेवा संचालनालय
(महाराष्ट्र शासन)

दूरध्वनी क्रमांक :	२६२ १० ३१-३५	शासकीय दंत महाविद्यालय इमारत,
वैयक्तिक कार्यालय :		४ था मजला, सेंट जॉर्जेस रुग्णालय आवार
संचालक :	२६२ १० ०६	पी. डीमेलो रोड, मुंबई - ४०० ००१
सहसंचालक (नेत्र) :	२६२ ११ ८६	तार - आरोग्य सेवा, मुंबई - ४०० ००१
सहसंचालक (पीडीई):	२६२ ०९ २५	फॅक्स क्रमांक : २६२ ०२ ४१
		ई-मेल : dir1201@vsnl.com
संदर्भ : संआसे/सिकलसेलडिसीज सप्ताह/२००२		दिनांक : १६ फेब्रुवारी २००२

प्रति,

उपसंचालक आरोग्य सेवा (सर्व),

विषय : दिनांक २८/०२/२००२ ते ६/०३/२००२ हा सप्ताह सिकल सेल डिसीज सप्ताह म्हणून पाळण्याबाबत.

संदर्भ : शासन पत्र क्र. साआवि २००२/३४६/आ-६, सार्वजनिक आरोग्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई, दिनांक १२ फेब्रुवारी, २००२

उपरोक्त शासन संदर्भाधिन पत्रान्वये दिनांक २८/०२/२००२ ते ६/०३/२००२ हा सप्ताह "सिकल सेल डिसीज" सप्ताह पाळण्याबाबत सूचित केले आहे. या सप्ताहातील कार्यक्रमाची रूपरेषा खालीलप्रमाणे असावी.

१. सप्ताहातील पहिला व दुसरा दिवस
सर्व जिल्हा रुग्णालय, ग्रामीण रुग्णालय व प्राथमिक आरोग्य केंद्रातून हिमोग्लोबीन व सिकलिंगसाठी रक्तचाचणी.
२. तिसरा व चौथा दिवस
सिकलिंग पॉझीटिव्ह असणाऱ्या रुग्णांचे इलेक्ट्रोफोरेसिस करून निदान निश्चित करणे.
३. पाचवा दिवस
रुग्णांचे कौन्सिलिंग व आरोग्य विषयक सल्ला व स्वेच्छा रक्तदान
४. सहावा व सातवा दिवस
जनजागरण व स्वेच्छा रक्तदान

आपणांस कळविण्यात येते की, वर नमूद केलेल्या रुपरेषाप्रमाणे "सिकल सेल डिजीज" सप्ताह पाळण्यात यावा, जेणेकरून जास्तीत जास्त जनतेस याचा फायदा व्हावा तसेच आपले स्तरावर कार्यक्रमाची प्रसिद्धी द्यावी. केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल एकत्रित करून त्वरित या कार्यालयास सादर करावा.

Relt. Dept.
2/1/2022
2/1/22

1/1/22

महासंचालक
आरोग्य सेवा, मुंबई

प्रत सविनय सादर

- सचिव, वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- सचिव, सार्वजनिक आरोग्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई

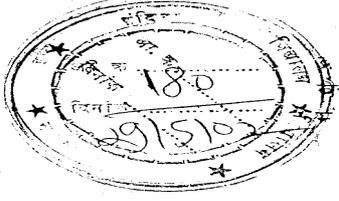
प्रत माहिती व योग्य त्या कार्यवाहीकरीता अग्रेषित :

जिल्हा शल्य चिकित्सक,
सामान्य रुग्णालय
जिल्हा आरोग्य अधिकारी,
जिल्हा परिषद
(एकूण १५ आदिवासी जिल्हे)

प्रत अग्रेषित :

१. संचालक, वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन विभाग, मुंबई
२. अधिष्ठाता, शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय धुळे/नांदेड/पुणे/यवतमाळ/नागपूर
३. अधिष्ठाता, इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर

महाराष्ट्र शासन

क्र:आयएमसी २००२/१६३/प्र.क्र.१८/२००२/प्रशासन-१
वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
दिनांक : १८ मे, २००२

प्रति,

अधिष्ठाता

इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर.

विषय : इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर येथे "हिमोग्लोबीन डिटेक्शन व रिजनल मॅनेजमेंट सेंटर" मध्ये येणाऱ्या रुग्णांमधून (१) शारीरिक अपंग ठरविण्या बाबत समिती स्थापन करण्या बाबत (२) सेंटर मध्ये देणगी स्विकृतीस परवानगी देऊन देणगीदात्यांना आयकरामध्ये सूट मिळण्याबाबत (३) सेंटरच्या कार्यास व्यापक प्रसिद्धी देणे.

संदर्भ : १. आपले क्रमांक हिमोग्लो/समिती/१५२३१-३३/२००१, दिनांक ११.१२.०१ चे पत्र
२. आपले क्रमांक : प्रस्ताव सिकलसेल/१७२२५/२७, दिनांक ११.१२.२००१ चे पत्र
३. प्रस्ताव/सिकलसेल/१७२१६-१८, दिनांक ११.१२.२००१ चे पत्र
४. या विभागाचे क्रमांक : आयजीएम २००१/प्र.क्र. २५२/ प्रशासन-१, दिनांक १८.१.२००२ चे पत्र

वरील विषयाच्या आपल्या अनुक्रमांक १ ते ३ येथील संदर्भाधीन पत्रास अनुसरून संदर्भाधीन क्रमांक ४ येथील विभागाच्या दिनांक १८.१.२००२ च्या पत्रातील अ.क्र. ७, ८, व ९ बाबत आपल्या स्तरावर खालील प्रमाणे कार्यवाही करण्यात यावी -

अ.क्र.-७	इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर येथील हिमोग्लोबीनोपॅथी डिटेक्शन व रिजनल सेंटरला येणाऱ्या रुग्णांमधून शारीरिक अपंग ठरविण्यासाठी समितीची स्थापना करणे	याकरिता स्वतंत्र समितीची स्थापना न करता याबाबतची कार्यपद्धती ठरवून आपल्या रुग्णालयामध्ये कार्यरत असलेल्या वैद्यकीय मंडळाच्या कार्यक्षेत्र शारीरिक अपंगत्वाचे प्रमाणपत्र देण्याचा समावेश करण्यात यावा. देणगी स्विकारण्याबाबत शासन निर्णय क्रमांक इएसटी ३०९३/१२३२/प्र.क्र.१००/९३/दक्षता/भाग-४, दिनांक २६ मार्च, १९९९ मधील वित्तीय अधिकार अ.क्र.६ मधील तरतुदीनुसार कार्यवाही करण्यात यावी तसेच देणगीदारांकडून मिळणाऱ्या देणगीच्या रकमेवर आयकरात सूट मिळण्याबाबत इनकमटॅक्स अॅक्ट मधील प्रचलित नियमामधील तरतुदीनुसार देणगीदारांना आयकरामध्ये सूट मिळू शकेल.
अ.क्र.-८	इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर येथील हिमोग्लोबीनोपॅथी डिटेक्शन व रिजनल मॅनेजमेंट सेंटरमध्ये देणगी स्विकारण्यास परवानगी देऊन देणगी दात्यांना आयकरामध्ये सूट मिळण्याबाबतची सवलत देणे.	सदर सेंटरच्या कार्यास स्थानिक स्तरावर वृत्तपत्रे, भिती पत्रके, टी.व्ही. इत्यादी प्रसार माध्यमातून व्यापक प्रसिद्धी आपल्या, स्तरावर देण्यात यावी.
अ.क्र.-९	इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर येथील हिमोग्लोबीनोपॅथी डिटेक्शन व	

रिजनल मॅनेजमेंट सेंटरच्या कार्यास व्यापक प्रसिद्धी देणे

(ज.वि.कोयंडे)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

- वाचा :**
- १) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग क्रमांक टीएसपी-न्युवयो-१९९२/प्र.क्र. ७/का-५/मंत्रालय, मुंबई-३२ दिनांक १२ मे, १९९२.
 - २) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग क्रमांक टिएमसी-न्युवयां-२०००/प्र.क्र. १४४/(अ) मंत्रालय, मुंबई-३२ दिनांक ३१ मे २००१.
 - ३) प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प, गडचिरोली यांचे पत्र क्रमांक न्युव-२००३/प्र.क्र./का.७/८५८९/२००३ दिनांक १३.१०.२००३.

आदेश : क्र. न्युबयो-०२/प्र.क्र./का-२(२)/४०३८/०३
कार्यालय, अपर आयुक्त,
आदिवासी विकास, नागपूर.
दिनांक : ३/११/२००३

उपरोक्त सरनामा क्रमांक ३ अन्वये प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प, गडचिरोली यांनी सन २००४-२००४ या वर्षाकरिता "ड" गटाअंतर्गत गडचिरोली प्रकल्पातील शासकीय आश्रम शाळेतील विद्यार्थ्यांची सिकलसेल तपासणी करण्याबाबतची योजना रु. ६१,५००/- (अक्षर रु. एकसष्ट हजार पाचशे फक्त) लाभार्थी संख्या ८३४३ विद्यार्थ्यांची योजना सादर केलेली आहे.

शासन निर्णय क्रमांक १ व २ च्या अधिन राहून सदर योजनेला निर्देशन समितीद्वारे प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प, गडचिरोली यांना सादर योजना राबविण्याकरिता खालील अटी व शर्तीच्या अधिन राहून मंजूरी प्रदान करण्यात येत आहे.

- १) प्रस्ताविक केल्याप्रमाणे ज्या बाबींकरिता योजना राशी खर्च करावयाचा आहे त्याच बाबींवर खर्च करावा.
- २) खर्चाची सर्व देयके योजनांच्या सर्व जातींना जोडून नसावीत.
- ३) मंजूर योजनेचा खर्च सन २००३-२००४ करिता न्युक्लीअस बजेट अंतर्गत उपलब्ध तरतुदीपेक्षा जास्त होणार नाही याची दक्षता घ्यावी.
- ४) कार्यालयाचे पत्र क्र. १०८२ दि. २८/३/२००० नुसार अद्ययावत रजिस्टर ठेवण्यात यावे.
- ५) मासिक खर्चाचे विवरण दर महिन्याचे १० तारखेला मिळेल अशा बेताने सादर करावे.

मुल्यमापन करतेवेळी या माहितीची आवश्यकता असल्याने अभिलेख अद्ययावत करून ठेवण्याची सर्वस्वी जबाबदारी योजना अंमलबजावणी अधिकारी व योजना नियंत्रक अधिकाऱ्याची राहिल.

मुळ प्रत मा. अपर आयुक्त,
यांचे द्वारा अनुमोदित.

स्वा/-
(आभा शुक्ला)
अपर आयुक्त, आदिवासी विकास, नागपूर

प्रति,
प्रकल्प अधिकारी,
एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प, गडचिरोली

प्रतिलिपी : मा. आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांना माहितीस्तव सादर
मुळ प्रत. मा. अपर आयुक्त, यांचे द्वारा अनुमोदित.

क्रमांक-सिकलसेल/२००३/प्रक्र./का.७/१०३५४/२००३
कार्यालय प्रकल्प अधिकारी
एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प अधिकारी,
गडचिरोली.
दिनांक - २८/नोव्हेंबर/२००३

प्रती,
मा. संचालक
विभागीय हिमोग्लोबिनो पॅथी डिटेक्शन
व मॅनेजमेन्ट सेंटर इंदिरा गांधी मेडिकल
कॉलेज नागपूर

विषय : गडचिरोली प्रकल्पातील शासकीय आश्रम शाळेतील मुलांची सिकलसेल तपासणी बाबत.
संदर्भ : मा. अपर आयुक्त आदिवासी विकास यांचे मंजूरी आदेश क्र. ४०३८/
दिनांक-३/११/२००३

उपरोक्त संदर्भिय आदेशाच्या अनुषंगाने कळविण्यात येते की, गडचिरोली प्रकल्पातील एकूण २२ शासकीय आश्रम शाळेतील एकूण ८३४३ विद्यार्थ्यांची आरोग्य तपासणी करण्याकरिता संदर्भिय आदेशान्वये योजना मंजूर करण्यात आलेली आहे. त्याकरिता प्रती विद्यार्थी रु. ५/- प्रमाणे तपासणी शुल्क व रु. ५/- प्रती किमी. जाणे-येणे प्रवास खर्च देण्यात येईल. तरी आरोग्य तपासणी बाबतच्या तारखा या कार्यालयास कळवून, त्याबाबतची देयके पाठवावी हि विनंती.

आपला विश्वासु

प्रकल्प अधिकारी
एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प
गडचिरोली

NB.A-Swi Mohn.

- वाचा** : १) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग क्रमांक टिएसपी-न्युबयो-११९२/प्र.क्र.७/का-५ मंत्रालय, मुंबई-३२ दिनांक १२ मे, १९९२
२) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग क्रमांक टिएसपी-न्युबयो-२०००/प्र.क्र.१४४/(अ) मंत्रालय, मुंबई-३२ दिनांक ३१ मे २००१.
३) प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प, देवरी यांचे पत्र क्रमांक न्युब-०३/प्र.क्र./का.२(ए)/कॅम्प नाग/०३ दि. ३.६.२००३

आदेश :-

क्र. न्युबयो-०३/प्र.क्र./का-२(२)/३९८८/०३

कार्यालय, अपर आयुक्त,

आदिवासी विकास, नागपूर

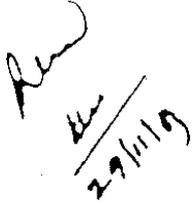
दिनांक :- ३१/१०/०३

ज्याअर्थी प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प, देवरी यांनी उपरोक्त सरनामा पत्र क्र.३ अन्वये सन २००३-२००४ या वर्षाकरीता देवरी प्रकल्पातील शासकीय आश्रम शाळेतील विद्यार्थ्यांची सिकलसेल तपासणी करण्याबाबतची "क" गटाअंतर्गत योजना एकूण रुपये ३२,७१०/- ची ५२०० पात्र लाभार्थ्यांच्या यादीसह न्युक्लिअस बजेट योजने अंतर्गत निर्देशन समितीसमोर शिफारशीसह मंजूरीस्तव सादर केलेली आहे. उपरोक्त शासन निर्णय क्रमांक १ व २ च्या अधिन राहून सदर योजनेला निर्देशन समिती खालील अटी व शर्तीवर मंजूरी देत आहे.

- १) प्रस्तावित केल्याप्रमाणे च्या बाबीकरीता योजना राशी खर्च करावयाचा आहे त्याच बाबीवर खर्च करावा.
- २) खर्चाची सर्व देयके योजनांच्या सर्व नस्तींना जोडून ठेवावीत.
- ३) मंजुर योजनेचा खर्च सन २००३-२००४ करिता न्युक्लिअस बजेट अंतर्गत उपलब्ध तरतुदीपेक्षा जास्त खर्च होणार नाही याची दक्षता घ्यावी.
- ४) या कार्यालयाचे पत्र क्र. १०८२ दि. २८/३/२००० नुसार अद्यावत रजिस्टर ठेवण्यात यावे.
- ५) मासिक खर्चाचे विवरण दर महीन्याचे १० तारखेला मिळेल अशा बेताने सादर करावे.

मुल्यमापन करतेवेळी या माहितीची आवश्यकता असल्याने अभिलेख अद्यावत करून ठेवण्याची सर्वस्वी जबाबदारी योजना अंमलबजावणी अधिकारी व योजना नियंत्रक अधिकाऱ्याची राहिल.

मुळ प्रत मा. अपर आयुक्त यांचे अनुमोदित

२९/१०/०३

स्वा/-

(आभा शुक्ला)

अपर आयुक्त आदिवासी विकास नागपूर

प्रति,

प्रकल्प अधिकारी

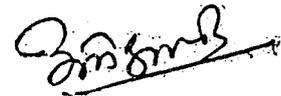
एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प, देवरी

प्रतिलिपी-

मा. आयुक्त आदिवासी विकास नाशिक यांना माहितीस्तव सादर.

मुळ प्रत मा. अपर आयुक्त,

यांचे द्वारा अनुमोदित

अपर आयुक्त

आदिवासी विकास नागपूरकरीता

आदेश

क्र. न्युबयो-०३/प्र.क्र./का-२(२)/५३७१/०३
कार्यालय, अपर आयुक्त,
आदिवासी विकास, नागपूर.
दिनांक : २८.११.२००३

उपरोक्त सरनामा क्रमांक ३ अन्वये प्रकल्प अधिकारी एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प, नागपूर कार्यालयाने नागपूर प्रकल्पातील शासकीय आश्रम शाळेतील विद्यार्थ्यांची सन २००२-२००३ ला सिकलसेल तपासणी झालेल्या पॉझीटीव्ह असलेल्या विद्यार्थ्यांची हिमोग्लोबिन इलेक्ट्रोफोरेसीसने कन्फर्मेटरी तपासणी करण्याबाबतची योजना रू ४,५८०/- (अक्षरी रू. चार हजार पाचशे ऐंशी फक्त) २२९ पात्र लाभार्थ्यांची सन २००३-०४ या वर्षाकरिता "ड" गटाअंतर्गत सादर केलेली आहे.

शासन निर्णय क्रमांक १ व २ च्या अधिन राहून मदत योजनेला निर्देशन समिती याद्वारे प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प, नागपूर यांना सादर योजना राबविण्याकरिता खालील अटी व शर्तीच्या अधिन राहून मंजूरी प्रदान करण्यांत येत आहे.

- १) प्रस्तावित केल्याप्रमाणे च्या बाबीकरीता योजना राशी खर्च करावयाचा आहे त्याच बाबीवर खर्च करावा.
- २) खर्चाची सर्व देयके योजनांच्या सर्व नस्तीना जोडून ठेवावीत.
- ३) मंजूर योजनेचा खर्च सन २००३-२००४ करीता न्यूक्लीअस बजेट अंतर्गत उपलब्ध तरतुदीपेक्षा जास्त खर्च होणार नाही याची दक्षता घ्यावी.
- ४) या कार्यालयाचे पत्र क्र. १०८२ दि. २८/३/२००० नुसार अद्यावत रजिस्टर ठेवण्यात यावे
- ५) मासिक खर्चाचे विवरण दर महिन्याचे १० तारखेला मिळेल अशा बेताने सादर करावे.

मूल्यमापन करतेवेळी या माहितीची आवश्यकता असल्यास अभिलेख अद्यावत करून ठेवण्याची सर्वस्वी जबाबदारी योजना अमंलबजावणी अधिकारी व योजना नियंत्रक अधिकाऱ्याची राहिल.

मूळ प्रत मा. अपर आयुक्त यांचे द्वारा अनुमोदित

प्रति,

प्रकल्प अधिकारी

एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प, नागपूर

प्रतिलिपी : मा. आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक

यांना माहितीस्तव सादर

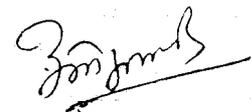
मूळ प्रत मा. अपर आयुक्त, यांचे द्वारा अनुमोदित

स्वा/-

(आभा शुक्ला)

अपर आयुक्त

आदिवासी विकास, नागपूर

अपर आयुक्त

आदिवासी विकास नागपूरकरिता

- १) मा. अपर आयुक्त, आदिवासी विकास, नागपूर यांचे आदेश क्र. न्युबयो-०२/प्रक/का.२(२)/३९८८/०३ दिनांक : ३१.१०.२००३
- २) श्रीमती श्रीखंडे, प्रोफेसर, अॅन्ड हेड डिपार्टमेंट ऑफ पॅथालाजी, आय.जी.एम.सी. नागपूर.
- ३) दिनांक ०९.१२. २००३ रोजी शल्य चिकित्सक, डॉ. श्री. कोकने गोंदिया यांच्याशी चर्चा.

क्र.न्युबयो-१००३/प्रक्र/का.२ (ए)
कार्यालय - प्रकल्प अधिकारी
एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प
देवरी, जि. गोंदिया
दिनांक : ०९.१२.२००३

वरील संदर्भीय अ.क्र. १ ते ३ प्रमाणे प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प, देवरी, जि. गोंदिया हे शासकीय आश्रमशाळेतील विद्यार्थी/विद्यार्थिनीचे रिजनल हिमोग्लोबिन पॅथालाजी डिटेक्शन या योजनेअंतर्गत तपासणी व आरोग्य निदान करणे या करिता खालील वैद्यकीय अधिकारी त्यांच्या नावासमोर दर्शविलेल्या आश्रमशाळांना भेटी देवून तपासणी करून अहवाल सादर करण्याबाबत सूचना देत आहे.

प्रथम क्रमांक-१		डॉ. घरतकर, वैद्य, अधिकारी श्री. देशमुख, तज्ञ	पथक क्रमांक २		डॉ. खान, वैद्य. अधिकारी श्री. बोरकर, तज्ञ
दिनांक	वार	आश्रमशाळेचे नांव	दिनांक	वार	आश्रमशाळेचे नांव
१२.१२.०३	शुक्रवार	बोरगाव	१६.१२.०३	मंगळवार	पुराडा
१७.१२.०३	बुधवार	कडिकसा	१९.१२.०३	शुक्रवार	पुराडा
१९.१२.०३	शुक्रवार	कडिकसा	२३.१२.०३	मंगळवार	बिजेपार
२४.१२.०३	बुधवार	ककोडो	२६.१२.०३	शुक्रवार	बिजेपार
२६.१२.०३	शुक्रवार	ककोडो	३०.१२.०३	मंगळवार	जमाकुडी
३१.१२.०३	बुधवार	पलांदूर	०२.०९.०४	शुक्रवार	जमाकुडी
२.१.०४	शुक्रवार	पलांदूर	०६.१.०४	मंगळवार	मजीतपूर
७.१.०४	बुधवार	इळदा	०९.१.०४	शुक्रवार	मजीतपूर
९.१.०४	शुक्रवार	इळदा	२०.१.०४	मंगळवार	कोयलारी
२१.१.०४	शुक्रवार	शेंडा	२३.१.०४	शुक्रवार	कोयलारी
२३.१.०४	बुधवार	शेंडा	२५.१.०४	मंगळवार	खापा
२७.१.०४	बुधवार	पळसपाणी	३०.१.०४	शुक्रवार	खापा

पथक क्रमांक-१ सोबत या कार्यालयाचे श्री. व्ही.एस. मेश्राम आदिवासी विकास निरीक्षक आणि पथक क्रमांक २ सोबत या कार्यालयाचे श्रीस. आर.के. सावरकर, आदिवासी विकास निरीक्षक हे समन्वय म्हणून दौऱ्याचे वेळी पथकासोबत उपस्थित राहतील व पसंती अहवाल कार्यालयास सादर करतील.

प्रकल्प अधिकारी,
एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प, देवरी, जि. गोंदिया

क्रं.एआविप्र/लेखा/धनादेश/२९६६/०३
कार्यालय - प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक
आदिवासी विकास प्रकल्प, गडचिरोली
दिनांक : १९/०५/०४

अर्जुन ५ पंजीबद्ध डाकेने

प्रति,
प्रकल्प संचालक, आर.एच.डी.एम.सी
इंदिरा गांधी मेडीकल कॉलेज, नागपूर

विषय : उधारी बिलापोटह देय रक्कम रुपये १९२२५/- चा डी.डी/धनादेश पाठवित असल्या
बाबत

उपरोक्त विषयाचे अनुषंगाने रक्कम रुपये १९२२५/- चा डी.डी/धनादेश क्रमांक १४९३३५ दिनांक
३१.३.०४ या पत्रासोबत जोडून पाठविण्यात येत आहे. सदर रक्कम खालील तपशिलाचे संदर्भात असून
डी.डी/धनादेश प्राप्त झाल्याची पोहोच/मुद्रांक पावती त्वरीत या कार्यालयास पाठविण्यात यावी.

अनु. क्र.	देयकाचा तपशिल	देयक क्रमांक/दिनांक	देयकाची रक्कम
१	शासकीय आश्रम शाळेतील विद्यार्थ्यांचे आरोग्य तपासणी (सिकलसेल) शुल्क	१०५२/२६.३.०४	१९२२५/-

सहपत्र :- डी.डी/धनादेश रुपये :- १९२२५/-

प्रकल्प अधिकारी
एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प
गडचिरोली

क्र.एआविप्र/लेखा/धनादेश/२९६५/०३
कार्यालय - प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक
आदिवासी विकास प्रकल्प, गडचिरोली
दिनांक : १९/०५/०४

अर्जुन ५ पंजीबद्ध डाकेने

प्रति,

प्रकल्प संचालक, आर.एच.डी.एम.सी
इंदिरा गांधी मेडीकल कॉलेज, नागपूर

विषय : उधारी बिलापोटह देय रक्कम रुपये ४२२६५/- चा डी.डी/धनादेश पाठवित असल्या
बाबत

उपरोक्त विषयाचे अनुषंगाने रक्कम रुपये ४२२६५/- चा डी.डी/धनादेश क्रमांक १४९३३६ दिनांक
३१.३.०४ या पत्रासोबत जोडून पाठविण्यात येत आहे. सदर रक्कम खालिल तपशिलाचे संदर्भात असून
डी.डी/धनादेश प्राप्त झाल्याची पोहोच/मुद्रांक पावती त्वरीत या कार्यालयास पाठविण्यात यावी.

अनु. क्र.	देयकाचा तपशिल	देयक क्रमांक/दिनांक	देयकाची रक्कम
१	शासकीय आश्रम शाळेतील विद्यार्थ्यांचे आरोग्य तपासणी (सिकलसेल) शुल्क	१०५१/२६.३.०४	४२२६५/-

सहपत्र :- डी.डी/धनादेश रुपये :- ४२२६५/-

प्रकल्प अधिकारी
एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प
गडचिरोली

महाराष्ट्र शासन
संचालनालय, वैद्यकीय शिक्षण आणि संशोधन, मुंबई

DIRECTORATE OF MEDICAL EDUCATION & RESEARCH

Govt. Dental College & Hospital Building, St. George's Hospital Compound, Mumbai -400 001

Tel. No. +91-22-2262/0363-65
Fax : +91-22-22620562/ 22652168

Telegram : "MEDUCATNSEARCH"
Website : http://www.dmer.org

क्र. सिकलसेल/शावैमरुवडंगावैमना/स्वीय प्रपंची/(प)आय,

दिनांक : २० एप्रिल, २००६

प्रति,
अधिष्ठाता
शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर
अधिष्ठाता
इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय

विषय : सिकलसेल अंतर्गत आवश्यक ती रुग्णसेवा पुरविण्या करिता स्वीय प्रपंची खात्यातून खर्चास मंजूरी. शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर व इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर
संदर्भ : वै.शि.व औ.द्र. विभाग, मंत्रालय, मुंबई यांचे पत्र क्र. आयजीएम-२००६/प्र.क्र. ३५/०६/प्रशासन-१, दि. ७ एप्रिल, २००६

संदर्भाधीन विषयान्वये आपणांस कळविण्यात येते की, शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर व इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर अंतर्गत सिकलसेलग्रस्त रुग्णांना वैद्यकीय सेवा पुरविण्यासाठी सदरहु संस्थांना स्वीय प्रपंची खात्यातून तदर्थ म्हणुन तीन महिन्याकरिता प्रत्येकी रु. १०.०० लाख एवढ्या खर्चास शासनाने मंजूरी दिलेली आहे. सोबत शासनाच्या पत्राची प्रत पुढील योग्य त्या कार्यवाहीसाठी जोडली आहे.

Pathology Dept
P. S. Reddy
29.4.06
D. S. Reddy/Chavani 57

२९/४/०६

सहाय्यक संचालक (लेखा)
वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन, मुंबई

महाराष्ट्र शासन

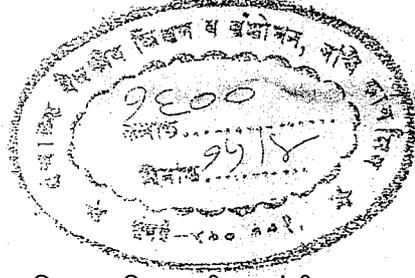
क्रमांक: आयजीएम-२००६/प्र.क्र.३५/०६/प्रशासन-१

वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग,

मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२

दिनांक : ७ एप्रिल, २००६

प्रति,
संचालक,
वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन,
मुंबई.

विषय : सिकलसेल अंतर्गत आवश्यक ती रुग्णसेवा पुरविण्याकरिता स्वीय प्रपंची खात्यातून खर्चास मंजूरी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर व इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर

संदर्भ : आपले पत्र क्र. अर्थसंकल्प/शावैमरुगवडंगाशावैमना/सिकलसेल/स्वीयप्रपंची/आय-१, दि. २२.१२.२००५

शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर व इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर अंतर्गत सिकलसेलग्रस्त रुग्णांना वैद्यकीय सेवा पुरविण्यासाठी सदरहू संस्थांच्या स्वीय प्रपंची खात्यातून तदर्थ म्हणून तीन महिन्याकरिता प्रत्येकी रु. १०.०० लाख एवढ्या खर्चास शासन मंजूरी देत आहे. तीन महिन्यांनंतर वरील दोन्ही संस्थांच्या आढाव्यानुसार प्रत्यक्ष रुग्ण तपासणी संख्येच्या आधारे व औषधे/उपचारावरील प्रत्यक्ष खर्च लक्षात घेवून पुढील खर्चास मान्यता देण्यात येईल.

Pathology Dept.
R. P. Amelkar
29.4.06

सरिता जोशी

(सरिता जोशी)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत :

- माहिती व आवश्यक त्या कार्यवाहीसाठी
- अधिष्ठाता, शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर
- अधिष्ठाता, इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर

महाराष्ट्र शासन

संचालनालय, वैद्यकीय शिक्षण आणि संशोधन, मुंबई

DIRECTORATE OF MEDICAL EDUCATION & RESEARCH

Govt. Dental College & Hospital Building, St. George's Hospital Compound, Mumbai -400 001

Tel. No. +91-22-2262/0363-65
Fax : +91-22-22620562/ 22652168

Telegram : "MEDUCATNSEARCH"
Website : http://www.dmer.org

क्र. सवैशिवस/सिकलसेल/शावैमना-इंगावैमना-श्रीभाहिशावैमधु/४-म/०६

दिनांक : ऑगस्ट २००६

प्रति,

अधिष्ठाता, शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर

अधिष्ठाता, इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर

अधिष्ठाता, शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, धुळे

विषय : सिकलसेल प्रोजेक्टची मंजूरी. यंत्रसामुग्री खरेदी प्रक्रिया सुरु करणेबाबत.

संदर्भ : १) सन २००६-२००७ ची पूरक मागणी क्रमांक एस-१, राज्य योजनांतर्गत योजना बाब क्रमांक १९७

२) संचालनालयाचे पत्र क्र. संशैशिवस/शावैमना/सिकलसेल/यंत्रसामुग्री/खरेदी/४-म/२००६, दिनांक १९ जुलै २००६

३) संचालनालयाचे पत्र क्र. संशैशिवस/इंगावैमना/सिकलसेल/यंत्रसामुग्री/खरेदी/४-म/२००६, दिनांक १९ जुलै २००६

४) संचालनालयाचे पत्र क्र. संशैशिवस/शावैमधु/सिकलसेल/यंत्रसामुग्री/खरेदी/२-म/२००६, दिनांक १९ जुलै २००६

५) संचालनालयाचे पत्र क्र. संशैशिवस/सिकलसेल/शावैमना-इंगाशावैमरुना-श्रीभाहिशावैमधु/४-म/२००६, दिनांक २० जुलै २००६

उपरोक्त विषयाधीन संदर्भान्वये कळविण्यात येते की, सिकलसेल बाबत संचालनालयात दि. २५/७/२००६ रोजी बैठक आयोजित करण्यात आलेली होती सदर बैठकीत सिकलसेल करिता आपल्या संस्थेस मंजूर केलेल्या यंत्रसामुग्रीपैकी संचालनालय स्तरावरील यंत्र सामुग्री खरेदीची प्रक्रिया सुरु करण्यात आलेली आहे सोबत निविदा प्रसिद्धीची प्रत जोडत आहे. तरी उर्वरित रु. ३.०० लाखापर्यंत असलेल्या यंत्रसामुग्रीची खरेदी प्रक्रिया संस्थास्तरावरून त्वरीत सुरु करण्यात यावी.

सिकलसेल आजाराशी.... झुंज / १०८

9e
23/8
1. Dept.
23/8/06
106

खालील यंत्रसामुग्रीची निविदा प्रक्रिया संचालनालय स्तरावरून सुरु करण्यात आलेली आहे.

अ.क्र.	संस्थेचे नाव	यंत्राचे नाव	नग	एकुण किंमत
१.	शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय नागपूर	फुल्ली ऑटोमॅटेड १८ पॅरामीटर हिमॅटोलॉजी सिस्टीम	१	५,५०,०००
		पोर्टेबल अल्ट्रासाउंड	१	५,७५,०००
		एच.पी.एल.सी. हिमोग्लोबीन टेस्टिंग सिस्टीम विथ अॅक्सेसरीज	१	२६,००,०००
२.	इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय रुग्णालय, नागपूर	संपूर्ण पी.सी.आर. युनिट विथ अॅक्सेसरीज	१ सेट	१५,००,०००
३.	शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, धुळे	एच.पी.एल.सी. हिमोग्लोबीन टेस्टिंग सिस्टीम विथ अॅक्सेसरीज	१	२६,००,०००
		फुल्ली ऑटोमॅटेड १८ पॅरामीटर हिमॅटोलॉजी सिस्टीम	१	५,५०,०००

संस्थास्तरावरून खालील यंत्रसामुग्री खरेदीची प्रक्रिया त्वरीत सुरु करण्यात यावी.

अ.क्र.	संस्थेचे नाव	यंत्राचे नाव	नग	एकुण किंमत
१.	शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर	पीसीआर सबमरिन इलेक्ट्रोफोरेसिस सिस्टीम (विथ कॉम्ब्स फॉर मल्टीचॅनेल पीपेटस लोडिंग अॅन्ड पॉवर सप्लाय इपीएस ५००)	१	७५,०००
२.		-२० डिग्री डिप रेफ्रिजरेटर वर्टिकल	१	७५,०००
३.		एअर कंडिशनर १.५ टन	१	३०,०००
४.		सर्कुलेटिंग वॉर बाथ मिडियम साईज, डिजीटल डिस्प्ले ०.९० डिग्री	१	२०,०००
५.		डिसेक्टींग मायक्रोस्कोप इन्व्हर्टेड मायक्रोस्कोप, झूम स्टेरिओमायक्रोस्कोप	१	२,५०,०००
६.		डिजिटल पीएच मीटर विथ डिजिटल डिस्प्ले	१	६,०००
७.		एचबी इलेक्ट्रोफोरेसिस अॅप्रॅटस्	४	६०,०००
८.		स्पेक्ट्रोफोटोमीटर	१	२,५०,०००
९.		कोल्ड मायक्रोसेट्रीफ्युज (- ८ डिग्री सेंटीग्रेड)	१	३,००,०००

सोबत वरील प्रमाणे

संचालक

वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन, मुंबई

प्रत - प्रधान सचिव, वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२

संचालनालय वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन मुंबई

निविदा सूचना

निविदा क्र. डीएमईआर/२००५-०६(१)सिकलसेल/म

संचालनालयाच्या अधिनस्त असलेल्या राज्यातील शासकीय रुग्णालयाकरिता यंत्रसामुग्री खरेदी करण्यासाठी दिनांक १०/०८/२००६ ते दिनांक ३०/०८/२००६ या कालावधीत खालील यंत्रसामुग्रीसाठी दोन लिफाफा पध्दतीने निविदा मागविण्यात येत आहे.

अ.क्र.	यंत्रसामुग्रीचे नांव	नग	निविदा फॉर्म किंमत रुपये
१.	एच.पी.एल.सी हिमोग्लोबीन टेस्टिंग सिस्टम विथ अॅक्सेसरीज	२	२०००/-
२.	फुल्ली अॅटोमेटेड १८ पॅरामीटर हिमॅटोलॉजी सिस्टीम	२	२०००/-
३.	पोर्टेबल अल्ट्रासाऊंड मशीन	१	१०००/-
४.	संपूर्ण पी.सी.आर. युनिट विथ अॅक्सेसरीज	१	२०००/-

१. निविदेच्या अटी व शर्ती आणि यंत्राची विनिर्दिष्टे निविदा अर्जासोबत पुरविण्यांत येतील. कोऱ्या निविदा संचालनालय, वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन, ४ था मजला शासकीय दंत महाविद्यालय व रुग्णालय, सेंट जॉर्ज रुग्णालय, मुंबई येथे दिनांक १०/०८/२००६ ते दिनांक ३०/०८/२००६ या कालावधीत कार्यालयीन कामकाजाच्या दिवशी सकाळी ११.०० ते १.०० आणि दुपारी २.०० ते ४.०० दरम्यान रोखा रक्कम (नापरतावा) प्रत्यक्ष भरल्यानंतर मिळतील. कोऱ्या निविदा पोष्टाने पाठविल्या जाणार नाहीत.

२. वर दर्शविल्याप्रमाणे निविदेचा क्रमांक व तारीख आणि यंत्राचे नांव उल्लेखित केलेल्या मोहरबंद लिफाफ्यातुन पूर्ण भरलेल्या निविदा संचालनालय, वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन, मुंबई यांच्याकडे दि. ३१/०८/२००६ रोजी दुपारी १.०० वाजेपर्यंत स्विकारल्या जातील आणि निविदाकाराच्या प्रतिनिधीच्या उपस्थितीत निविदेचा लिफाफा क्रमांक १ दिनांक ३१/०८/२००६ रोजी दुपारी ३.०० वाजता उघडण्यांत येईल.

३. पोस्टाने पाठविलेल्या निविदा स्विकारल्या जाणार नाहीत.

संचालक

वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन, मुंबई

निविदा सुचना संचालनालय, वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन,
मुंबई यांच्या www.dmer.org. या वेबसाईट वर प्रसिध्द करण्यांत आलेली आहे.

DIRECTORATE OF MEDICAL EDUCATION & RESEARCH, MUMBAI 400 001

Tender No. DMER/2005-06(1)Sickle cell/M

TENDER NOTICE

Sealed Tenders by two envelope system are invited from the manufacturers / authorised dealers and suppliers for supply of equipments for the Govt. Hospitals in Maharashtra State.

Sr. No.	Name of the equipment	Qty.	Tender form Price Rs.
1.	H.P.L.C Hb Testing System	2	2000/-
2.	Fully Automated haematology System - 18 parameter	2	2000/-
3.	Portable Ultra sound Machine	1	1000/-
4.	Complete P.C.R. Unit with accessories	1	2000/-

The blank tender form along with terms and conditions and detail specification of the above equipment will be available from 10/08/2006 to 30/08/2006 from the Directorate of Medical Education & Research, 4th floor, Govt. Dental College Bldg., St. George's Hospital compound, Mumbai - 1 on any working day between 11.00 to 1.00 p.m and 2.00 to 4.00 p.m on payment of price tender form cash (non-refundable) in person. The blank tender form will not be sent by post-

The tender in sealed cover duly superscribed with tender No. and item as mentioned in the terms and conditions should be submitted to the Directorate of Medical Education & Research, Mumbai on or before 31/08/2006 upto 1.00 pm sharp.

The undersigned reserved the rights to enhance or reduce the quantity or to decide not to purchase any tendered item, to accept any tender in full or in part, to reject any or all tenders without assigning any reason whatsoever.

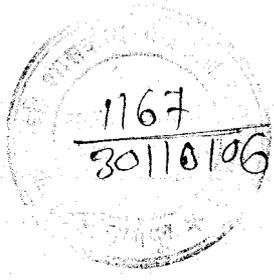
The envelope No. 1 will be open at 3.00 p.m. in the presence of tenderer or their authorized representative who may remain present on 31/08/2006.

The tender form duly filled in by the tenderer will not be accepted by post.

Director
Medical Education & Research,
Mumbai 400 001

Tender Notice is also displayed on the website of
Directorate of Medical Education & Research Mumbai. www.dmer.org

महाराष्ट्र शासन

क्रमांक : एमआयएस-२००६/प्र.क्र.१८४/०६/प्रशासन-१
वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग,
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
दिनांक : १९ ऑक्टोबर, २००६

प्रति,
संचालक,
वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन,
मुंबई.

विषय : सिकलसेल रोगाकरीता शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर, इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर व श्री भाऊसाहेब हिरे शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, धुळे या संस्थांकरिता निधी.

संदर्भ : वित्त विभाग, शासन निर्णय क्र. अर्थयो-११०६/प्र.क्र.१९१/अलेप, दि.२८.९.२००६

सन २००६-०७ या चालू आर्थिक वर्षात आदिवासी क्षेत्रात प्रामुख्याने आढळणाऱ्या सिकलसेल रोगासंदर्भात आवश्यक ती यंत्रसामग्री व औषधे खरेदी करण्यासाठी खालीलप्रमाणे एकूण रु. ९६,००,०००/- एवढ्या निधीच्या प्रस्तावास विधान मंडळाने मान्यता दिलेली आहे.

अ. क्र.	तपशील		एकूण नग	किंमत (रूपये)
	इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर			
१.	एच.पी.एल.सी. यंत्रासाठी रिजेंट्स		--	५,००,०००
२.	औषधे		--	७,००,०००
		एकूण		१२,००,०००
	शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर			
१.	एच.पी.एल.सी.		१	३०,००,०००
२.	एच.पी.एल.सी. यंत्रासाठी रिजेंट्स		--	५,००,०००
३.	औषधे		--	७,००,०००
		एकूण		४२,००,०००

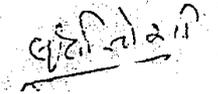
1 atn / college stc

फुल्लर
३०/१०/०६

३०/१०/०६

श्री भाऊसाहेब हिरे शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, धुळे			
१.	एच.पी.एल.सी	१	३०,००,०००
२.	एच.पी.एल.सी. यंत्रासाठी रिजेंट्स	--	५,००,००
३.	औषधे	--	७,००,०००
		एकूण	४२,००,०००
		एकूण सर्व	९६,००,०००

२. सदर यंत्रसामुग्रीची खरेदी प्रक्रियेस लागणारा अवधी लक्षात घेता, यंत्रसामुग्री खरेदी करण्यापूर्वीची विहित प्रक्रिया (विनिर्दिष्टे निश्चिती, निविदा मागविणे इत्यादी) सुरु करण्यास या अन्वये प्रशासकीय मान्यता देण्यात येत आहे.
३. सदर यंत्रसामुग्रीची खरेदी प्रक्रिया ही उद्योग, उर्जा व कामगार विभागाच्या या बाबतीतील कार्यनियमावलीनुसार तसेच त्या विभागाच्या (१) शासन निर्णय क्र. भांखस-१०८८/२५१२/उद्योग-६ दि. २ जानेवारी, १९९२ व (२) क्रमांक : भांखस-१०९४/(२६७९)/उद्योग-६, दि. २ जानेवारी, १९९२ व (३) क्रमांक : भांखस-१०९४/(२६७९)/उद्योग-६, दि. ६ मार्च, १९९४ अन्वये विहित केलेल्या खरेदी पद्धतीनुसार व या विभागाच्या शासन निर्णय क्रमांक: एमआयएस-१०९९/प्र.क्र.२१८/९९/प्रशासन-१, दिनांक ३१.५.२००२, दिनांक २५.४.२००३ तसेच दिनांक २९.५.२००३ मधील मार्गदर्शक तत्त्वे व सूचनांचे अनुपालन करून करण्यात यावी.
४. यंत्रसामुग्री परदेशी बनावटीची असेल व शासनाचे मंजूरी आदेश तसेच संस्थेचे पुरवठा आदेश भारतीय रूपयांत असतील तर पतपत्र उघडल्यावर विनिमय दरात वाढ झाल्यास त्याचे दायित्व शासनावर राहणार नाही, अशी अट निविदेत अंतर्भूत करण्यात यावी. तसेच निविदेतील अटी व शर्तीचे तंतोतंत पालन करण्यात यावे. विशेषतः यंत्राची किंमत ही सर्व करांसह असावी याचा निविदेत आवर्जून उल्लेख करावा.
५. प्रस्तावित यंत्रसामुग्री खरेदी करण्यापूर्वीची विहित प्रक्रिया पूर्ण करून त्यातील राज्यस्तरीय खरेदी समितीच्या अखत्यारीतील यंत्रसामुग्री खरेदीचा प्रस्ताव समितीच्या अंतिम मान्यतेसाठी शासनास कृपया लवकरात लवकर सादर करावा.
६. प्रस्तावात अंतर्भूत असलेली औषध खरेदी ही शासनाच्या विहित पद्धतीनुसार करण्यात यावी.

(सरिता जोशी)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

- प्रत :
- अधिष्ठाता, शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर.
 - अधिष्ठाता, इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर.
 - अधिष्ठाता, श्री भाऊसाहेब हिरे शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, धुळे.

महाराष्ट्र शासन
संचालनालय, वैद्यकीय शिक्षण आणि संशोधन, मुंबई
DIRECTORATE OF MEDICAL EDUCATION & RESEARCH

Govt. Dental College & Hospital Building, St. George's Hospital Compound, Mumbai -400 001

Tel. No. +91-22-2262/0363-65
Fax : +91-22-22620562/ 22652168

Telegram : "MEDUCATNSEARCH"
Website : http://www.dmer.org

अतितात्काळ

क्र. संवैशिवस/अ.सं./२००२-०३/सतरावा अहवाल/(प)आय,

दिनांक : २८ नोव्हेंबर, २००६

प्रति,
अवर सचिव
(आरोग्य-२)
सार्वजनिक आरोग्य विभाग
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२

विषय : दहाव्या महाराष्ट्र विधान सभेच्या अंदाज समिती २००२-०३ ते दिनांक २४ जुलै, २००३ रोजी विधानमंडळास सादर केलेला सतरावा अहवाल.

संदर्भ : शासनाचे सार्वजनिक, आरोग्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२ यांचे पत्र समर्थ-२००६/मुंम-४५/आरोग्य-२, दिनांक २३ ऑगस्ट, २००६.

संदर्भाधिन शासन पत्राचे अनुषंगाने उपरोक्त विषयाबाबत अधिष्ठाता, इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर यांचेकडून प्राप्त झालेली माहिती खालीलप्रमाणे आहे.

(अ) रिजनल हिमोग्लोबिनोपॅथी डिटेक्शन अँड मॅनेजमेंट सेंटर, इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर व विभागीय आयुक्त, एकात्मिक आदिवासी विभाग श्रीमती आभा शुक्ला यांचे आर्थिक तरतुदीमुळे २००३ ते २००५ या कालावधीत खालील आश्रमशाळेची सिकलसेलसाठी तपासणी करण्यात आली. नागपूर-९, वर्धा-१३, चंद्रपूर-४, गडचिरोली-२५, गोन्दीया-१२ यापैकी ११२४६ विद्यार्थ्यांची तपासणी करण्यात आली व १५३८ विद्यार्थ्यांची सिकलसेल टेस्ट पॉझिटिव्ह आली याचे प्रमाण प्रतिशत १३.३८ इतके आहे. याचसोबत जनजागृतीसाठी सिकलसेल रोगाची माहिती देणारे तक्ते आणि माहिती पत्रके प्रत्येक शाळेत दिलेली आहे.

(ब) विदर्भातील नागपूर विभागाचे काम रिजनल सेंटर पाहत आहे. अमरावती विभागातील कार्याबाबत संबंधित अधिकाऱ्यांना विचारणा करण्यात यावी.

(क) शासनाचे धोरणानुसार सिकलसेल रूग्णांना शासकीय व निमशासकीय रक्तपेढीत नियमित रक्तपुरवठा केला जातो व रक्तदान शिबिरे चालविली जातात.

(ड) रिजनल केंद्रातर्फे दरवर्षी इतर राज्यांना सामावून सिकलसेल सप्ताह पाळला जातो. याच्या अंतर्गत सिकलसेलचे रोगनिदान उपचार व जनजागृती यावर सविस्तर चर्चासत्रे व कार्यशाळा आयोजित केल्या जातात व तसेच राष्ट्रीय पातळीवर मध्यप्रदेश, छत्तीसगड, गुजरात, दिल्ली, ओरीसा, केरळ, मराठवाडा व उर्वरीत महाराष्ट्र येथील प्रतिनिधिना सामावून एक नॅशनल फोरम बनविण्यात आली आहे. या फोरम व सिकलसेलवर एक श्वेतपत्रिका बनवून रोगांवर नियंत्रण मिळविण्यासाठी राष्ट्रीय पातळीवर मोहिम सुरू करावी अशी केंद्र शासनाकडे शिफारस केली आहे.

(इ) केंद्रशासनाकडे आर्थिक निधी उभारण्यासाठी विनंती केलेली आहे व त्याची एक प्रत राज्य शासना कडे पाठपुरावा करण्यासाठी सादर केलेली आहे.

सहाय्यक संचालक (लेखा)
वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन, मुंबई

प्रत : अधिष्ठाता इंदिरा गांधी, वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर.

Ok
Nand
18/12/06

शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर, इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर, शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, धुळे या संस्थेतील वैद्यकीय व तांत्रिक (पॅरामेडीकल) कर्मचाऱ्यांना प्रशिक्षण देण्याकरीता सोबत जोडलेल्या प्रपत्र अ/ब/क मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे एकूण रु. ९०.०० लाख इतका नियतव्यय अर्थसंकल्पित करण्याबाबत यथायोग्य कार्यवाही करण्यात यावी. (सोबत प्रत शासनाच्या माहितीकरीता सविनय सादर)

सिकलसेलची स्थापना करण्याकरीता सन २००६-०७ या वार्षिक योजनेकरीता रु. ९०.०० लाख इतका नियतव्यय जून, २००६ च्या विधानमंडळाच्या अधिवेशनात पूरक मागणीद्वारे अर्थसंकल्पित करण्याकरीता शिफारस करण्याकरीता शासनास विनंती करण्यात येत आहे.

संचालक
वैद्यकीय महाविद्यालय व संशोधन, मुंबई

प्रत माहितीकरीता :-

- १) अधिष्ठाता, शासकीय महाविद्यालय, नागपूर
- २) अधिष्ठाता, इंदिरा गांधी शासकीय महाविद्यालय, नागपूर
- ३) अधिष्ठाता, शासकीय महाविद्यालय, धुळे
- ४) प्रशासकीय अधिकारी, "आय" कार्यासन, संचालनालय, वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन, मुंबई.

क्र. सवैशिवस/सिकलसेल/५३४९/४-म/२००६
इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय,
नागपूर.

दिनांक : २ जानेवारी २००७

विषय - सिकलसेल रोगाकरिता शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर, इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर व श्री भाऊसाहेब हिरे शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, धुळे या संस्थांकरिता निधी.

संदर्भ - १) शासन पत्र क्र. एमआयएस - २००६/प्र.क्र. १८४/०६/प्रशासन -१, दिनांक १९ ऑक्टोबर २००६

२) संचालनालयाचे समक्रमांकाचे पत्र दि. १३ नोव्हेंबर, २००६

इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर या संस्थेने पुरक मागणी सन २००६-२००७ मधून सिकलसेल करिता मंजूर झालेल्या रु. १५,००,०००/- एवढ्या निधीतून पी.सी.आर.सुनिट- १ नग रु. १३४६९२५/- व कम्प्युटर-१ नग रु. ४४,६९०/- असा एकुण रु. १३,९१,६१५/- एवढ्या रक्कमेचा प्रस्ताव पत्र क्र इंगांशावैम/विकृति/पीसीआर प्रस्ताव/१२२१३/२००६, दि. १/१२/२००६ अन्वये प्रशासकीय मंजूरीकरिता सादर केलेला आहे. सादर मुळ प्रस्ताव संस्थेस परत पाठविण्यात येत आहे.

सिकलसेल करिता शासनाने संदर्भ क्र. १ च्या पत्रान्वये मंजूरी आदेश निर्गमित केलेले आहेत. सादर आदेशात व पुरवणी मागणी द्वारे संस्थानिहाय मंजूरी दिलेल्या रक्कमेतून यंत्रसामुग्री खरेदीची प्रक्रिया सुरू करण्यात आलेली आहे. करिता संदर्भ क्रं.१ च्या पत्रान्वये शासनाने निर्गमित केलेल्या आदेशात सुधारणा करून सुधारीत शासन आदेश निर्गमित करण्याबाबत संचालनालयाने संदर्भ क्रं. २ च्या पत्रान्वये शासनास सादर केलेले आहे व संस्थेस पृष्ठांकनाद्वारे कळविलेले आहे.

तरी इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर या संस्थेस मंजूर असलेल्या रु. १५,००,०००/- एवढ्या निधीतून संस्थेकरिता पी.सी.आर. युनिट-१ नग, १५,००,०००/- ही यंत्रसामुग्री खरेदी करण्याबाबतची कार्यवाही संचालनालय स्तरावरून सुरू करण्यात आलेली आहे.

सोबत -वरील प्रमाणे

संचालक
वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन, मुंबई.

प्रत -

प्रधान सचिव, वैद्यकीय शिक्षण व

औषधी द्रव्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२

प्रति,
स्वास्थ्य अधिकारी
नागपूर महानगरपालिका, नागपूर

योग्य वरिष्ठामार्फत

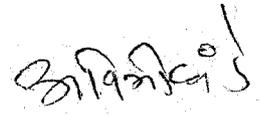
विषय : पी.सी.पी.एन.डी.टी. कायद्यांतर्गत सिकलसेल विषयी गर्भजल परिक्षणाबाबत परवानगी मिळणे
(जेनेटिक लेबोरेटरी)

महोदय

विकृतीशास्त्र विभाग इ.मा.शा.वै.म. नागपूर या विभागात पी.सी.आर. युनिटची स्थापना होणार आहे. याचा उपयोग गर्भजल परिक्षणासाठी होणार असून याद्वारा सिकलसेल व थॅलेसिमिया जेनेटिक आजाराचे परीक्षण होणार असून ही चाचणी लिंग तपासणीसाठी वापरली जाणार नाही. इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालयास पी.सी.पी.एन.डी.टी. चे परवाना आहे व त्यात क्ष किरणशास्त्र विभाग, स्त्रीरोग व प्रसुतिशास्त्र विभाग व औषधवैद्यकशास्त्र विभागातील उपकरणे पंजीकृत आहेत याचे प्रमाण पंजीकरण विकृतीशास्त्र विभागातील पी.सी.आर. युनिट सुद्धा पंजीकृत करून मान्यता द्यावी ही विनंती.

धन्यवाद

आपला विश्वासु

(डॉ. श्रीमती अ.वि. श्रीखंडे)

प्राध्यापक व विभाग प्रमुख

विकृतीशास्त्र विभाग व इ.मा.शा.वै.म. नागपूर

Health Services

PIII/NKIIM/Sicklecli/
Public Health Insititue, Nagpur

Date

To,
H.O.D.
Dept. of Pathology.
Indira Gandhi Medical College,
Nagpur.

Subject : Training under Sickle cell disease control program

Ref : letter No. NRHM/SCDCP/08/Dated 16/01/08 from Director NRHM-Mumbai.

Sir/Madam,

With ref. to above subject, I inform you that. Govt. of Maharashtra, has launched Sickle Cell Disease control Program, in six tribal districts of Maharashtra, in first phase. As per the above cited letter. Director National Rural Health Mission has instructed us, to conduct training of various cadres.

Since Regional Hamoglobinopathy Detection & Management centre is functional in your institute, I request you to expend following support to us

Sr No	Name of Training	Exp. Period of Training	Support needed
1	Training of district Trainers	26-29 th Feb 2008	Lecture on lab diagnosis of sickle cell disease from faculty of Pathology dept. & demonstration of these technique in your lab on 27 th & 29 th Feb08
2	Identification. Management and prevention of SCA	3-3 rd March 08 Precise dates will be informed later	Lecture on lab diagnosis of sickle cell disease from faculty of Pathology dept. & demonstration of this technique in your lab.
3	Laboratory testing for SCA(Lab. Technician from RH)	1 - 30 th may 08 Precise dates will be informed later	Demonstration. practical (Hands on) training & lectures on lab. Techniques in your lab (for 2 days)
4	Laboratory testing for SCA(Lab. Technician from PHC)	1-30 th may 08 Precise dates will be informed later	Demonstration, practical (Hands on) training & lectures on lab. Techniques in your lab (for 1 days)

Honorarium to faculties for conducting session will be paid, as well grants for necessary laboratory reagents will be paid by us. Please provide this support accomplish noble goal of sickle cell disease control. Please send consent letter to and kindly arrange further support needed.

Thanking you in anticipation.

Principle
Public Health institute, Nagpur.

Copy to,
AP/Lecturers, Regional Haemoglobinopathy detection & Management Centre.

आरोग्य सेवा

जाक्र आवकुकप्रके/प्रशि २००८/२००९
कार्यालय: आरोग्य व कुटुंब
कल्याण प्रशिक्षण केंद्र, नागपूर
दिनांक २५/३/२००८

प्रति,
अधिष्ठाता
इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर

विषय :- सिकल सेल ॲनिमिया आजार विषयक वैद्यकीय अधिकारी यांचे प्रशिक्षण.

वरील विषयान्वये आरोग्य व कुटुंब कल्याण प्रशिक्षण केंद्र, नागपूर येथे वैद्यकीय अधिकारी यांचे सिकलसेल आजार नियंत्रण कार्यक्रमांतर्गत प्रशिक्षण खालील प्रमाणे आयोजित करण्यात येत आहे.

करिता आपल्या महाविद्यालया मधील सुक्ष्मजिवशास्त्र विभाग प्रमुखांना आपण सोल्यूबीलीटी टेस्ट आणि इलेक्ट्रोफोरोसीस टेस्ट विषयी वैद्यकीय अधिकारी यांना मार्गदर्शन करण्याबाबत सुचना देण्यास विनंती आहे

अक्र.	दिनांक	प्रशिक्षणार्थींची संख्या
१	२५ मार्च, २००८	३२
२	२८ मार्च, २००८	३२
३	२ एप्रिल, २००८	३२
४	५ एप्रिल, २००८	३२
५	९ एप्रिल, २००८	३२
६	११ एप्रिल, २००८	३२

प्राचार्य

आरोग्य व कुटुंब कल्याण प्रशिक्षण केंद्र,
नागपूर

महाराष्ट्र शासन

वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग,

शासन निर्णय क्रमांक:जीएचएन-२००६/प्र.क्र.४३३/०८/प्रशासन-१

मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२,

दिनांक:- २७ एप्रिल, २००९

वाचा:

- १ वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग, शासन निर्णय क्र. आयजीएम-२०००/प्र.क्र. ३६८/२०००/प्रशा-१, दिनांक १०.७.२००१
- २ वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग, शासन निर्णय क्र. बैठक-२००७/प्र.क्र. ५१६/२००७/प्रशा-१, दिनांक १५.२.२००८
- ३ शासनाचा समक्रमांकाचा दि. २०.११.२००८ चा शासन निर्णय
- ४ संचालक, वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन, मुंबई यांचे पत्र क्र. संवैशिवयं/इंगाशावैम ना/सिकलसेल/३-अ, दिनांक

शासन निर्णय:

सन १९९९ पासून सिकलसेल या अनुवंशीक आजारा संदर्भातील नियंत्रण कार्यक्रम या विभागाच्या अधिपत्या खालील संचालनालय, वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन, मुंबई यांच्यामार्फत राबविण्यात येत होता. तथापि, सिकलसेल नियंत्रणाचे ८० टक्के कार्य राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य मिशन(एनआरएचएम) अंतर्गत संचालक, आरोग्य सेवा यांच्यामार्फत करण्यात येत असल्यामुळे यापुढे सिकलसेल नियंत्रण कार्यक्रम सार्वजनिक आरोग्य विभागातर्फे राबविण्यात येणार असल्याचा निर्णय संदर्भ क्र. अन्वये घेण्यात आला. त्यास अनुसरून संदर्भ क्र. १ येथील "इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर येथे हिमोग्लोबीनोपॅथी डिटेक्शन व रिजनल मॅनेजमेन्ट सेंटर स्थापन करण्याबाबतचा" तसेच संदर्भ क्र. २ येथील "सिकलसेल प्रश्नाबाबत एक सर्वकष आराखडा तयार करण्याकरिता" तसेच संदर्भ क्र. २ येथील "सिकलसेल प्रश्नाबाबत एक सर्वकष आराखडा तयार करण्याकरिता समिती स्थापना करण्याबाबत" चे शासन निर्णय या शासन निर्णयान्वये रद्द करण्यात येत आहेत.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने

(सरिता जोशी)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

- अप्पर मुख्य सचिव, सार्वजनिक आरोग्य विभाग
- प्रधान सचिव, सामाजिक न्याय

- प्रधान सचिव, आदिवासी विकास विभाग
- प्रधान सचिव, महिला व बालकल्याण
- संचालक, वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन, मुंबई
- संचालक आरोग्य सेवा, मुंबई
- संचालक, सामाजिक न्याय, मुंबई
- संचालक महिला व बालकल्याण, मुंबई
- आयुक्त आदिवासी विकास, नाशिक
- सर्व अधिष्ठाता, शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालये
- सर्व मंत्रालयीन विभाग
- डॉ. एल.एस. काटे, जीवरसायनशास्त्र विभाग, बै.जी. वैद्यकीय महाविद्यालय, पुणे.
- डॉ. एम. बी. अग्रवाल, सिकलसेल व थॅलेसिमिया विशेषज्ञ, बॉम्बे हॉस्पिटल, मुंबई.
- डॉ.(श्रीमती) ए.व्ही. श्रीखंडे, प्राध्यापक, विकृतीशास्त्र विभाग, इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर
- डॉ. मिलींद माने, बालरोगज्ञ, (सामाजिक कार्यकर्ता), नागपूर (अधिष्ठाता, इंदिरा गांधी शासकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर यांच्यातर्फत)
- डॉ.सूर्यकांत भगत, (सामाजिक कार्यकर्ता), नागपूर(अधिष्ठाता, इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय, नागपूर यांच्यामार्फत)
- महालेखापाल - १/२ (लेखा परीक्षा /लेख अनुज्ञेयता) महाराष्ट्र राज्य मुंबई/नागपूर.
- अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई.
- निवासी लेखा परीक्षा अधिकारी, मुंबई
- जिल्हा कोषागार अधिकारी, पुणे/नागपूर
- निवडनस्ती(प्रशा-१)

महाराष्ट्र शासन
संचालनालय, वैद्यकीय शिक्षण आणि संशोधन, मुंबई
DIRECTORATE OF MEDICAL EDUCATION & RESEARCH

Govt. Dental College & Hospital Building, St. George's Hospital Compound, Mumbai -400 001

Tel. No. +91-22-2262/0363-65
Fax : +91-22-22620562/ 22652168

Telegram : "MEDUCATNSEARCH"
Website : <http://www.dmer.org>

क्र. संवैशिवसं/इंगांशावैमना/सिकलसेल/३-अ,

दिनांक : ३१/१०/२००९

प्रति,
अभियान संचालक,
राज्य आरोग्य सोसायटी,
आरोग्य भवन, ३रा मजला,
सेंट जार्ज रुग्णालय आवार, पी.डिमेलो रोड,
मुंबई.

विषय : महाराष्ट्र राज्यात सिकलसेल प्रतिबंधक व रोग नियंत्रण कार्यक्रम राबविण्याबाबत

संदर्भ : १) आपले पत्र क्र. राआसो/ सिकलसेल/गर्भजलपरिक्षा/६२३२-३४, दिनांक २८/८/२००९.

२) महाराष्ट्र शासन वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग शासन निर्णय क्र. जीएचएम-
२००६/प्र.क्र.४३३/०८/प्रशासन-१ दिनांक २४/४/२००९

उपरोक्त विषयांकित प्रकरणी संदर्भीय पत्र क्र. १. अन्वये आपण संदर्भ क्र. २ चा शासन निर्णय रद्द करणेबाबत कळविले आहे. परंतु शासन निर्णय क्र.आयजीएम २००/प्र.क्र. ३६८/२०००/प्रशासन -१ दिनांक १० जुलै, २००१ हा फक्त आराखडा समिती स्थापन केल्याचा आहे. त्यामुळे इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर येथील सिकलसेल प्रतिबंधक व रोगनियंत्रण केंद्राचे काम बंद पडेल असा अर्थ होत नाही. त्यामुळे सिकलसेल चे काम इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर येथील केंद्रात चालूच राहिल. तसेच त्यास संचालन राज्य आरोग्य सोसायटी यांचे अनुदान पण चालू राहिल.

संचालक,
वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन, मुंबई

प्रत माहितीसाठी सदर:

- १) अपर मुख्य सचिव, सार्वजनिक आरोग्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- २) मा. सचिव, वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग, मंत्रालय मुंबई
- ३) अधिष्ठाता, इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर

विकृतिशास्त्र विभाग,

इंदिरा गांधी वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर

क्र.इंगांशावैम/विकृतीशास्त्र/सिकलसेल/ ३३०/१०,दिनांक :३१.३.२०१०

प्रति,
माननीय संचालक,
वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन
मुंबई-१

योग्य वरीष्ठामार्फत

विषय : सिकलसेल निधीतूल डाक्युमेंट्री फिल्म तयार करण्याची परवानगी मिळणे बाबत.

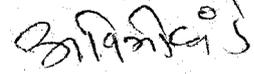
महोदय,

वरील विषयाला अनुसरून आपणास माहिती सादर करण्यात येते की, सिकलसेल रुग्णांना आणि ईतर सर्वसामान्य जनतेला सिकलसेल रोगाची माहिती जाणून घेण्यासाठी जनजागृती करणे हा सिकलसेल रोगांवर प्रतिबंधक उपाययोजना हा एक महत्वपूर्ण भाग आहे. करिता त्यासाठी सिकलसेल आजारावर एक डाक्युमेंट्री फिल्म तयार केली तर जनजागृती कार्यक्रमाला महत्वपूर्ण वाव मिळेल. करिता आपणांस विनंती करण्यात येते की सिकलसेल निधीतून आई .ई.सी. मटेरियल खरेदी करण्यासाठी जी निधी उपलब्ध करून देण्यात आली आहे. त्यातून एक डाक्युमेंट्री फिल्म तयार करण्याची परवानगी देण्यात यावी.

सहकार्याची अपेक्षा।

धन्यवाद!

आपली विश्वासु

(डॉ. सौ. अ. वि. श्रीखंडे)

प्राध्यापक व विभाग प्रमुख

विकृतीशास्त्र विभाग इंगांशावैम नागपूर

आयुक्त, कुटुंब कल्याण व संचालक, राष्ट्रीय आरोग्य अभियान

DIRECTORATE OF MEDICAL EDUCATION & RESEARCH

सार्वजनिक आरोग्य विभाग, महाराष्ट्र शासन यांचे कार्यालय

आरोग्य भवन, ३रा मजला, सेंट जार्ज रुग्णालय आवार, पी.डिमेलो रोड, सीएसटी जवळ फोर्ट, मुंबई. ४०० ००१

दुरध्वनी-०२२-२२६४००६३/६५, ०२२-२२७१७५००, फॅक्स- ०२२ २२६४४२९५५

E-mail- mdnrhm.mumbai@gmail.com

जा.क्र. राआसो/सिकलसेल/रुग्ण प्रमाणपत्र//१४

दिनांक : ०३/०५/२०१४

प्रति,

जिल्हा शल्य चिकित्सक

जिल्हा सामान्य रुग्णालय ठाणे, नाशिक, नंदुरबार, अमरावती, गोंदिया, गडचिरोली, नागपूर, वर्धा, चंद्रपूर, भंडारा, यवतमाळ, धुळे, जळगाव, नांदेड, अकोला, वाशिम, बुलडाणा, औरंगाबाद, रायगड, हिंगोली

विषय : सिकलसेल रुग्णांना प्रमाणपत्र व ओळखपत्र वितरीत करणेबाबत

संदर्भ : १) सिकलसेल आजार नियंत्रण कार्यक्रम अंमलबजावणी मार्गदर्शक सुचना सन २०१३-१४

२) या कार्यालयाचे मत्र जा. क्र.राआसो/सिकलसेल/प्र.शा.तंत्रज्ञ/मार्गदर्शक सुचना/५२०५५-५२१००/१३ दि. १८१०/२०१३.

३) या कार्यालयाची मंजूर नस्ती ई-फायल No 26-13/1/2014- Slicke Cell Dt. 23/03/2014

सिकलसेल आजार नियंत्रण कार्यक्रमांतर्गत आपल्या जिल्ह्यात सिकलसेल तपासणी प्राथमिक आरोग्य केंद्र/ग्रामीण/उपजिल्हा/स्त्रि/जिल्हा रुग्णालय व शासकीय वैद्यकिय महाविद्यालयांमध्ये करण्यात येते. शासनाच्या विविध योजनांचा लाभ मिळण्याकरिता सिकलसेल रुग्ण वैद्यकिय प्रमाणपत्राची मागणी करतात. तरी आपल्या स्तरावरून सर्व सिकलसेल रुग्णांना प्रमाणपत्र व ओळखपत्र वितरीत करण्यात यावे. प्रमाणपत्राचे प्रारूप सोबत जोडण्यात येत आहे. तथापि ओळखपत्राचे प्रारूप आपणास कळविण्यात येईल. सदर प्रमाणपत्र व ओळखपत्र वितरित करतांना खालील बाबींची पूर्तता करूनच प्रमाणपत्र व ओळखपत्र वितरीत करावे.

- १) सोल्युबिलिटी चाचणीत सकारात्मक आलेल्या सर्व नमुन्यांची इलेक्ट्रोफोरेसीस चाचणी करण्यात यावी.
- २) इलेक्ट्रोफोरेसीस चाचणीत आढळलेल्या सर्व सिकलसेल रुग्णांचे (SS पॅटर्न) पुर्नतपासणी करण्यासाठी HPLC चाचणी करावी.
- ३) एखाद्या रक्त नमुन्यात जर इलेक्ट्रोफोरेसीस चाचणीच्या निष्कर्षाबाबत शंका असल्यास सदरचे रक्त नमुने HPLC चाचणीकरिता HPLC केंद्रांत पाठविण्यात येऊन तेथे HPLC चाचणी करण्यात यावी.
- ४) HPLC चाचणीद्वारे आलेल्या निष्कर्षानुसार HbS, HbA, Hbf व HbA2 यांची टक्केवारी सिकलसेल रुग्णांच्या आरोग्य तपासणी फाईल मध्ये नमूद करावी.
- ५) HPLC चाचणीद्वारे आलेल्या निष्कर्षानुसार शंका असल्यास सदरचा रक्त नमुना शासकीय वैद्यकिय महाविद्यालये अथवा नजीकच्या जिल्ह्यातील HPLC केंद्रात पुर्नतपासणीसाठी पाठविण्यात यावा.

- ६) जिल्हा शल्य चिकित्सक यांनी HPLC रिपोर्ट प्राप्त झाल्यानंतरच सिकलसेल रुग्ण (SS पॅटर्न) असल्याचे प्रमाणपत्रात व ओळखपत्रात नमूद करावे.
- ७) **सदरचे प्रमाणपत्र व ओळखपत्र फक्त SS पॅटर्न** रुग्णांनाच देण्यात यावे.
- ८) सिकलसेल SS पॅटर्न रुग्णाला मिळणाऱ्या सुविधा सिकलसेल AS पॅटर्न असणाऱ्या रुग्णांना लागू नाहीत
- ९) सदरचे प्रमाणपत्र व ओळखपत्र मोफत एस.टी. प्रवासासाठी खालील परिस्थिती मध्येच ग्राह्य धरण्यात येईल.
 - १) नियमित आरोग्य तपासणीसाठी जाण्याकरिता.
 - २) बाहेरगावी अचानक क्रायसिस मध्ये आल्यास.
 - ३) लसीकरणासाठी किंवा शल्यचिकित्सा कारणासाठी
 - ४) गर्भजल परिक्षणासाठी (पती +पत्नी व मुले)
- १०) आरोग्य तपासणी फाईल तयार झालेल्या सिकलसेल रुग्णांनाच सिकलसेल रुग्ण असल्याचे प्रमाणपत्र व ओळखपत्र आपल्या स्वाक्षरीनेच वितरीत करण्यात यावे.

उपरोक्त दिलेल्या मार्गदर्शक सुचनांनुसारच कार्यवाही करण्यात यावी व करण्यात आलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल या कार्यालयास सादर करण्यात यावा.

सोबत:- प्रमाणपत्राचा नमुना.

आयुक्त (कु.क.) व संचालक
राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य अभियान, मुंबईकरिता.

प्रत माहितीस्तव:-

मुख्य कार्यकारी अधिकारी जिल्हा परिषद, ठाणे, नाशिक, नंदुरबार, अमरावती, गोंदिया, गडचिरोली, नागपूर, वर्धा, चंद्रपूर, भंडारा, यवतमाळ, धुळे, जळगाव, नांदेड, अकोला, वाशिम, बुलडाणा, औरंगाबाद, रायगड, हिंगोली

उपसंचालक, आरोग्य सेवा, ठाणे, नाशिक, नागपूर, औरंगाबाद, लातूर मंगळूर
अधिष्ठाता

- ग्रांट वैद्यकिय महाविद्यालय, मुंबई
- शासकिय वैद्यकिय महाविद्यालय, नागपूर
- इंदिरा गांधी शासकिय वैद्यकिय महाविद्यालय, नागपूर
- श्री. भाऊसाहेब हिरे शासकिय वैद्यकिय महाविद्यालय, धुळे
- शासकिय वैद्यकिय महाविद्यालय, औरंगाबाद
- शासकिय वैद्यकिय महाविद्यालय, अकोला
- डॉ. शंकरराव चव्हाण शासकिय वैद्यकिय महाविद्यालय, नांदेड
- श्री. वसंतराव नाईक शासकिय वैद्यकिय महाविद्यालय, यवतमाळ